

Planinski vestnik

11

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1981

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1981

11

letnik LXXXI izhaja od leta 1895

vsebina

Matjaž Dolenc	Vtisi iz Peruja	509
Janez Krušič	Jaku Čopu-Viharniku za 70-letnico	513
Dušan Jelinčič	Dr. Sonja Mašera je praznovala	515
Edo Torkar	Triglavski krst planinskega samotarja	518
Peter Stres	Senožet na Kolovratu	522
Mia Smith	Moje doživetje	523
Drago Karolin	Oktohrske rože	524
	Zvečer tistega dne, ko sem zvedel, da sta se menda v šlosarski smeri ubila Jani Batista in Mitja Konellopulos	526
Andrej Grasselli	Mitji	528
	Planinstvo na šolah	530
	Društvene novice	534
	Varstvo narave	541
	Iz planinske literature	543
	Alpinistične novice	545
	Razgled po svetu	548
	Na kratko...	553

Naslovna stran:

Pogled z Velikega Grintavca proti Ojstrici — Foto Stane Klemenč

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, naslov: 61000 Ljubljana, p. p. 44 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak, Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Levrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tina Oral (tehnični urednik), Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, ing. Albert Sušnik (fotografija), Franc Vogelšek, dr. Tone Wraber — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvorakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50105-678-47046, telefon 312 553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 350 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 550 din (28 \$). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in kličije izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Ob Dnevu planincev na Krvavcu 1981

Foto M. Kunšič

VTISI IZ PERUJA

MATJAŽ DOLENC

PERÚ, MI CORAZÓN

Nekoč, v davnih časih, sta živelá Huascarán in njen mož Canchón. Bila sta srečna, dokler ni Canchóna zapeljala lepótica Sutoc, ki je znala boljé kuhati. Huascarán je iz ljúbosumja kastrirala svojega moža, pobrala svoje otroke in zbežala. Najljubšega otroka je nesla na svojem hrbtu, drugi so ji sledili. Največji in najmočnejši so se zbrali okoli nje, šibkejši so malce zaostali. Ko so se utrudili, jih je mati počakala in skupaj so počili. Tu jih je doletela kazen za materin zločin. Spremenili so se v vrhove Cordillere Blance in njihove solze še danes napajajo Río Santa in Marañón.

Kazen bogov pa je doletela tudi oba ljubimca — okamnena sta, Canchón je postal najlepša gora v Cordillieri Negri, Sutoc in njuni otroci pa tvorijo druge vrhove tega pogorja.

(Stara indijanska pripovedka)

V Cuzcu vem za kraj, kjer spoznaš Latinsko Ameriko. Vanj se pride z glavnega trga, a vhod je skrit navadnim očem. Oko navajeno pisanih trgovin s spominki kar težko najde vhodna vrata, na katerih piše »Quatuchay« in spodaj še »Taberna«.

Po sumljivih stopnicah in hodniku prideš v lokal, ki bi mu komaj lahko še pripisal dobro gorenjsko ime »pajzl«. Stene niso videle apna verjetno še od predkolumbijskih časov. Vse so popisane, letnice ob podpisih obiskovalcev z vsega sveta pa to ugotovitev skorajda potrjujejo. Nad točilno mizo je prilepljen denar cele vrste držav. Mize in stoli se majejo da je kaj, zrak je zakajen in vroč, glasba pa, ah, kaj bi govoril. Ob devetih pride skupina s kitaro, dvema piščalkama in bobnom, potem se prične. Ritmična glasba s peruanskih in bolivijskih visokih planot, navdušeno tuljenje in navijanje domačinov, večinoma neprilagojeni gringos, hladni v svoji zadržanosti, topotanje nog; natakari, ki zmore v največji gneči na plesišču prenesti pivo v vrčkih, ne da bi ga polil eno samo kapljico; ritmično udarjanje po mizi, da ti vrček vedno hitreje leze na drugo stran mize in te drugi dan bolj zatečeni in modri prsti... Peruanec pri sosednji mizi mi pripelje svoje dekletke, češ naj grem plesat z njo, natakari ob plesišču mi da svoj robec, da potem delam čudne bravure po zraku. Vsi smo le še bratje, hermanos. Salud hermano! Naj živi Peru, naj živi Jugoslavija! Jože je že davno Hose, jaz sem že davno Matias.

Mrki gringos v kotu pa nas vse skupaj prav grdo gledajo. Kar naj!

S prijateljem leživa v senci in žuliva hladno pivo. Sama sva. Drugi pridejo za nama. Imava pomembno nalogo. V vaški trgovini morava nakupiti vse potrebno za slovesno požrtijo ob zaključku odprave. Spodaj pod nama nam neki vaščan že pripravlja ognjišče za pachamanca — slastno ovčjo pečenko, tovarišev pa ni od nikoder. Treba jih bo poiskati.

Ti, Zare, res jih bo treba! Mh! Prav imaš, samo meni se ne da. Meni tudi ne. Hej chico! K nama priteče pobič, eden izmed množice pobalinov, ki so se nabrali okoli naju. Tu imaš čokolado, zdaj pa hitro — poišči gringose! Vesel nasmeh, si señor, in že leti proti glavnemu trgu.

Čez pol ure je nazaj. Začuden gledam v drobno roko, ki mi vrača nenačeto tablico čokolade. Señor, gringosov nisem našel! Nasmeh mi preleti lice. Obdrži čokolado chico, le obdrži jo. Z veseljem bi ti dal še eno, če bi jo le imel.

Tam daleč na vzhodu stojijo možje do kolen v vodi. Mimo njih valí Rio Madre de Dios svoje vode proti daljni Amazonki; mimo njih plujejo motorni čolni in deblaki; mimo njih gre čas. Prehitel jih je za mnogo, mnogo let. Oni pa mirno stojijo v vodi, v oblaku komarjev in sejejo pesek. Stodvajset samokolnic na dan, najmanj deset na uro jih mora biti, pikov komarjev pa nihče ne šteje več. K svojemu delu so pritegnili tudi otroke in zdaj skupaj brodi po blatu. Stodvajset samokolnic na dan — za dva do tri grame zlata.

Ali zdaj veš zakaj je zlato tako drago?

Doma, nad mizo mi visi koledar s slikami, ki so jih posneli člani lanske odprave na Salcantay. (Opomba: članek je bil napisan po vrnitvi kranjske odprave v območje Alpaymaya leta 1979). Mesec julij predstavlja mlada indijanska mati, ki stoji med starimi ruševinami. Le kje sem že videl ta obraz? Le kje sem videl to kamenje? Seveda Tampumacchay! Hitro preletim svoje diapozitive. Vse se ujema. Isti obraz, ista postava, celo otrok ima enako kapo! Fotografija je očitno postala eden od virov dohodka za revne domačine. Trinajst gringosov pomeni trinajst slik, najmanj stotridaset solov ali prevedeno v bolj razumljiv jezik — 26 kruhkov! Tak zaslužek ni težak; ko opravljaš tako delo, lahko zraven mirno paseš čredo ovac ali lam in vrtiš preslico. To je celo zaželeno! Stari spomeniki davnih kultur so polni domačinov, ki se fotografirajo za denar. V Sacsahuamanu in Machu Picchuju najdeš črede lam in alpak, v Kencu te pričaka kot zemlja star Indio in ti za nekaj drobiža zaigra in zapoje v svoji nerazumljivi kečuanščini, ti pa fotografiraš in se jeziš, če ti zmanjka filma.

Eksotika na celuloidnem traku. Novi obrazi, divje poteze. Živalski vrt, v katerem smo na eni strani ograje mi, na drugi pa narodi z drugačnimi, nam tujimi kulturami. Nerodno mi je, ko stopam med njimi in skušam čim bolj neopažen narediti posnetek. Kako bi se le počutil, če bi v Kranj prišli Eskimi in me po vsej sili hoteli fotografirati?

In prav je imela stara Indijanka, ki je na trgu v Cuzcu svoje tri malčke skrila pod odejo, da jim ne bi skupaj s fotografijo vzel še duše. Prav je imela tudi branjevka v Arequipi, ki me je obmetavala s sadjem, ko sem hotel fotografirati njeno sosedo.

Zato sem raje fotografiral njo...

Davno je že, odkar smo sedeli na odseku in zavzeto poslušali navodila, ki nam jih je dejal Peter Soklič. V beležnico so se selili nasveti, včasih sem ga komaj dohajal. Med drugim nam je Peter svetoval, naj najamemo domačina, ki bo stalno v bazi. V Blanci baje precej krađejo.

Naše želje posredujem g. Sallvotiju v Limo in nekaj dni pred odhodom v Peru imam v rokah pogodbo z arrierosi in nosačem Albertom Callupejem. Le-ta bo organiziral prevoz in ostal z nami.

Lima 17. maja. Skupaj gremo iskat Antonija, ki ima baje v bližini Circola Sportiva Italiano, kjer spimo, gostilnico. Prečesamo okolico, a ne najdemo nobenega takega lokala. Čudno, nekako izgubljeni smo v tujem svetu. Ulice so prazne, pa tudi naše znanje španščine je preskromno.

Od spredaj me pokličejo prijatelji. Baje me nekdo išče? Tu, v Limi, kjer nikogar ne poznam, v nepomembni ulici mesta s petimi milijoni prebivalcev! Pred menoj se pojavi Peruanec, črn in bradat, priljazen obraza in gorniške postave. Buenas dias! Yo soy Alberto Callupe, vuestro portadore. Jecijam beseda v polomljeni francoski španščini. Na pomoč mi priskoči Žarko, ki se je jezika vsaj malo naučil. Nekako se sporazumemo in gremo skupaj k Antoniju, ki ima gostilno v samem Circolu in smo ga zato zaman iskali zunaj.

Lime imam že čez glavo. Pri večerji poslušam, kaj vse so prijatelji videli čez dan, Pizarrovo mumijo, pacifiško obalo pa še in še, mi pa se že dva dni vozimo od urada do urada. Peter, Žare in jaz, pa seveda nepogrešljivi Alberto. Z njim so takšni pol cenejši, z njim je pot do uradnikov desetkrat, dvajsetkrat krajša! Vrste pred ministrstvom, kjer nam bodo vrnilo potne liste, so dolge kot pred Leninovim mavzolejem, s to razliko, da je taka vrsta pred vsakimi vrati. Vrat pa je tako veliko. Kam se obrniti, nesrečnik? Če ne bi bilo Alberta, ki je gringose popeljal mimo vrat v celo vrsto uradov, ne vem, kaj bi bilo. Nihče od prijateljev, ki niso hodili z nami, niti približno ne ve, v kakšnem Babilonu je ministristvo za notranje zadeve; nihče ne ve, koliko kilometrov smo prevozili po Limi, da smo našli našo ambasado, saj je bil šele trojti naslov pravi in takih poti na urade se ne zmanjka kar tako.

V Huarazu nas čaka Albertov prijatelj z avtobusom. Odpelje nas do Cashapampe. Tu presedlamo na osle. Spremlja nas tudi Theo, Albertov brat. Vseh bratov je pet, vsi pa se nekako preživljajo z gorami. Alberto je po rangi nosač prvega razreda. Baje je eden najboljših v Blanci. Njegova pglavitna vršina je poštenost. Fant dobro ve, kaj hoče. Ve, kaj si lahko z dobrim imenom pridobi, zaveda pa se tudi, da lahko to še hitreje izgubi. V svojem mestu Chiclenu je bil najboljši učenec na srednji šoli. Ta uspeh mu je odprl vrata na univerzi v Limi, dobil je onoletno štipendijo in vpisal se je na pravo. Žal finančno ni zmozel nadaljnega študija in življenja v Limi. Po enem letu se je vrnil domov in sčasoma postal eden boljših nosačev. Udinjal se je na mnogih odpravah. Pozna slovite alpiniste, kot so na primer Cassin in Dionisi. S Cassinom je bil na Jirishanci, dvakrat je bil že na vrhu Alpamaya, z zmajem na hrbtu se je povzpел na vrh Huascarana. Še in še bi lahko našteval.

Njegova družba v bazi dejansko ni bila potrebna. Vse, kar smo storili, bi lahko storili brez njega. Baza že zaradi načina našega dela na gori nikoli ni bila prazna, vendar mislim, da nam je toliko pomagal že v sami Limi, da je povsem opravičil skromno plačilo, ki ga je dobil.

Kako nam je šel na jetra, ko smo prvič sopli proti ledeniku. Ta obupna morena! Vse se vala pod nogami, višina Mt. Blanca, nahrbtniki težki kot svinec, težka je tudi sapa, Alberto pa si nenehno poživljava poskočne melodije. Na ledeniku se je vsaj malo obrnilo. Resda sicer še sopemo, toda čez serake ga že dobro prehitavamo. V resnici je eden najboljših nosačev, a to še ni jamstvo alpinističnega znanja. Je predstavnik generacije, ki ni imela možnosti obiskovati tečajev ali alpinistične šole. Prejšnje odprave so mu podarile dosti tehnične opreme, ki ji slepo zaupa. Kjer se mi potegnemo po fiksni vrvi na roke ali zlezemo prosto, on uporablja »jumarje« ali »descenderje«. Včasih jih veselo pomeša med seboj in ga vsi čakamo. Pa kdo bi mu zameril. Kot nosač naj bi znal plezati po fiksnih vrveh in nositi opremo, nihče pa ne zahteva od njega posebnega znanja.

Prijatelji naju malce z nasmehom, malce pa zvedavo opazujejo, ko me sprašuje: »Matjaž, como es absail?« in ko se potem spuščava z visokega drevesa v bazi. Zakaj mu ne bi dali nekaj svojega znanja. Nagrada mi je že njegova zavzetost, ko vozla njemu nove vozle in me vedno znova sprašuje po nadrobnostih.

Včasih pa je tudi njemu prekipelo. Tako tudi na sedlu med Alpamayem in Kitarajem: Ko pridemo do šotora, se vrhovi že ožarjajo z žarki zahajajočega sonca. Prijatelji odhajajo s smučmi. Jezno si Matej in Luka vržeta nahrbtnika na rame. Ves čas sta mislila, da jima bo Alberto pomagal, zdaj pa poslušamo njegove jezne besede. Fant se boji noči. Še nikoli ni hodil v hribe ponoči. Noč je za skovirje in kadavre, ne pa zanj. Ja, če bi mu

dali specialno obleko. Njegovi poklicni kolegi nosijo le do taborov, on pa naj bi šel z nami ponoči, s težkim nahrbtnikom kar na vrh Kitaraja. Le zakaj!? Mucho frio, mucho rheuma, se izgovarja v svoji nedoločniški španščini, ki jo uporablja, kadar se pogovarja z nami. Prav mu dam. Ne moremo zahtevati od njega več kot druge odprave. Matej in Luka sama odneseta težko smučarsko opremo, Alberto pa se vendarle pridruži Marjanu in Mitji. Naslednji dan se njegova jeza spremeni v navdušenje, ko se naša smučarja srečno spustita po S steni Kitaraja. Kar verjeti ne more svojim očem. Po poletu z zma-jem, ki ga je doživel na Huascaranu, zdaj še to. Navdušen nad našimi uspehi, saj smo s svojo mladostjo dajali v Limi (pa tudi verjetno doma) bolj turističen videz, nam zdaj dá prav v vsem. Ugotavlja, kako prijetno je plezanje v mesečini, uspemo ga prepričati tudi o manjši nevarnosti plazov.

Odprava se počasi izteka. Alberto je bil z nami na obeh vrhovih, torej je bila odprava tudi zanj uspešna. Malce žal mu je, da ni bil z nami štirimi v JV steni Alpamaya, vendar tam res ni imel kaj iskati. Stena je zahtevala popolno zaupanje v prijatelja na vrvi in v njegovo alpinistično znanje, saj ni bila opremljena s fiksnimi vrvmi. Predzadnji večer imamo majhno proslavo. Alberto ima rojstni dan. Dobi obvezno torto. Ves je ginjen, kar ne ve, kam naj bi se dal, nato pa ponosno vstane in kot pravi Latin naredi gromozanski nagovor, z obvezno recitacijo na začetku. Kako cenijo romanski in njim podjarmljeni narodi take ceremonije! Zdi se, da je ta vpliv prerasel vse drugo tudi pri šolanem Albertu, žal včasih tudi v negativni obliki. Tako je bil nekoč kar malce užaljen, ko smo ga vprašali, če je Indijanec. Ne, vse je, samo to ne! Hudo mi je, ko sem videl, da bi zaradi razmer in vzgoje najraje zatajil svoj rod. Pogled, pa čeprav samo bežen, na njegovega brata Thea, je namreč v trenutku odkril, kam sodita. Kako neusmiljena je morala biti indijanska preteklost.

Ne sramuj se, Alberto, svojega plemena. Morda pa le nisi Pizzarov potomec, potomec nacionalnega junaka Peruja, si tudi potomec tistega naroda, ki mu je taisti junak ugasnil iskric vesolja in upanja v očeh, mu vzel kulturo in njegove bogove in mu uničil vso veličastno civilizacijo. Kako je že rekla Dehlia, indijanska prijateljica iz Cuzca: «Que allegros sonos vuestros ojos!» Da Dehlia, naše oči veselo gledajo v svet. Ali se zavedaš Alberto, zakaj je Dehlia opazila ta naš pogled, ali se zavedaš, zakaj nisi mogel dokončati študija in postati znamenit advokat? Ostanl med svojimi štirimi brati. S svojim znanjem jim boš veliko koristil.

Odhajamo. Z Albertom smo postali dobri prijatelji. Pogrešali ga bomo. Izmenjamo si naslove, prepustimo mu odvečno opremo; ni je veliko, a je vesel vsakega kosa. Dobro ve, da se ne koplje v denarju. Zaupa nam svojo veliko žejo. Ustanoviti namerava lastno agencijo, ki bo organizirala trekinge in nudila usluge odpravam. Alberto Callupe in bratje! V dolgih letih je privarčeval nekaj kapitala, pridobil malo alpinističnega znanja in materiala. Da, Alberto ve, kaj hoče!

V Cashapampi se usedemo pred gostilnico. Pijemo pivo. Alberto, boš tudi ti pil? Gracias, mister! No, Alberto, yo no soy mister, yo soy tu amigo! Si, somos amigos, Buena expedition, buenos amigos!

Veliko sreče Alberto, tebi in tvojim bratom. V deželi pod Andi jo boste potrebovali. Upam, da se bodo naše poti še srečale in da bomo vedno ostali prijatelji.

— — —
Sedim za pisalnim strojem, poslušam prijetne melodije z daljnega altiplana in misli kar same prihajajo na papir. Lepo je imeti prijatelje, pa čeprav na drugi strani oceana.

Opomba: Članek je bil napisan po povratku kranjske odprave na Alpamayo 1979. leta. Kot zanimivost dodajam samo še to, da je Alberto danes uspešen lastnik svoje agencije. Vso srečo!

JAKU ČOPU-VIHARNIKU ZA 70-LETNICO!

V neizogibni vsakdanjosti si mora najti vsak svoj višji življenjski cilj. Ti si ga našel v čudovitih, večnih gorah.

Jaka Čop

Letos 26. oktobra je praznoval Jaka Čop 70 letnico svojega rojstva. Kljub visokemu življenjskemu jubileju pa je naš »večni popotnik« še vedno zelo vitalen in mladosten. Jaka se je rodil na železarskih Jese-nicah. Po šolanju se je izučil za natakara, ker so imeli doma kavarno, vendar v tem poklicu ni ostal. Zaposlil se je v Železar-ni, pozneje pa v Konstruktorskem biroju, kjer je ostal vse do upokojitve.

Že zgodaj se je posvetil goram, kar je mor-da podedoval po očetu ali po stricu — alpinistu Jožu. Sploh so bili vsi Čopi navdušeni planinci. Njegova goriška bera je zelo bogata, saj pri nas verjetno ni niko-gar, ki bi ga v tej dejavnosti presegal. Prehodel je vse gore širom po Sloveniji, veliko tudi v naši širši domovini. Bil je na mnogih vrhovih v Visokih Turah, Dolomitih, Karnijskih, Centralnih Alpah in še v Pire-nejih. Najljubši pa so mu bili in so tudi ostali njegovi Julijci; te je prehodel nešte-tokrat v vseh letnih časih. Skoro ni kotička v Julijcih, da ga ne bi obiskal. Zaradi in-validnosti se ni posvetil alpinizmu — zato pa je postal odličan planinec in se je ves posvečal gorski fotografiji. Postal je res

mojster — umetnik in entuziast, ki je življenje posvetil našim goram in jih fotografsko tudi enkratno upodobil. Ni mu bilo žal ne denarja ne časa ne truda, da je našel motiv v pravem zornem kotu, v pravem času. Kolikokrat motiv ni ustrezal vsem njegovim strogim estetskim zahtevam in tako se je moral vedno znova spet vračati. Kolikokrat? To pa ve le on sam. Desetletja in desetletja že hodi po samotnih poteh in brezpotjih Trente, Baške grape, Bohinja, Triglava, Martuljka, Planice in drugod.

Tako si je res nabral gradiva za svoje veliko življenjsko delo, saj so izšlo že tri njegove knjige: Svet med vrhovi (1962), Raj pod Triglavom (1969) in Viharniki (1970). Knjige, polne redkih biserov slovenske narave, ki navdušijo in zvabijo celo neplaninca v čudo-viti svet naših gor.

Izredna lastnost njegovega skromnega značaja je, da zna prenašati ljubezen do gora tudi na druge. Tako s knjigami — polnimi enkratnih prikazov obrazov naših gor in neposredno z vodenjem mladine v gore, kjer jim je nevsiljivo posređoval ljubezen do gora in cvetja in jih vzgajal za varstvo narave in v pravem tovarštvu. Res, mnogim priznanim gornikom je bil in bo ostal najboljši učitelj in vzornik.

Imel je že petindvajset samostojnih razstav črno-bele fotografije širom po Sloveniji in zunaj meja (Trst, Stara Gorica, Celovec); vse te razstave so bile zelo dobre obiskane. Za 200 letnico prvega pristopa na Triglav, ob odkritju spomenika prvim pristopnikom, si je njegovo razstavo v Bohinju ogledalo zelo veliko turistov in planincev.

S svojim predavanjem »Spomini z gor«, spremlja ga več kot 200 barvnih diapozitivov velikega formata, je navdušil številne obiskovalce v Celovcu, Mariboru, Velenju, Tol-minu in drugod. Ti izbrani diapozitivi predstavljajo tako čudovito gradivo, da bi lahko rabili za novo knjigo.

Jaka se je pred desetletjem preselil s svojo sestro v novo hišo na Rodinah, odkoder ima prekrasen pogled na triglavsko kraljestvo in na Karavanke. V pokoju je že deset let, pa ima zdaj manj »prostega« časa, kot prej, ko je bil še v službi. Še vedno dela na vseh področjih, ki ga zanimajo in kjer se lahko nesebično, a učinkovito razdaja.

Dostil zaslug ima pri postavitvi spomenika »štirim srčnim možem« — prvim pristopnikom na Triglav, v Bohinju. Oba bohinjska PD sta se mu oddolžila zato s posebno plaketo in s priznanjem.

Pred šolo Gorenjskega odreda na Selu pri Žirovnici je »Aleja velikih rojakov«. Tam so postavili kipe dr. Francetu Prešernu (pesniku), Matiji Čopu (jezikoslovcu), Antonu Janši

(čebelarju), F. S. Finžgarju (pisatelju) in Janezu Jalnu (pisatelju). Tudi za to »Alejo« ima Jaka veliko zaslug, saj je aktivno sodeloval pri zbiranju denarja in s kiparji — izvajalci. Kot priznanje za to je dobil diplomu šolskega odbora F. Prešeren in Čebelarje družine iz Radovljice.

Primorska mu je zelo pri srcu, posebej še Vrsno pod Krnom, rojstna vasica našega pesnika Simona Gregorčiča. Za postavitev spomenika S. Gregorčiču (otvoritev je bila 20. 9. 1981) se je Jaka zelo zavzemal. Za to priložnost je organiziral izdelavo vizitke s plaketo in nekaj Gregorčičevih pesmi, z njo so zbirali prostovoljne prispevke za spomenik.

Zelo se zavzema za čisto in lepše okolje, kar je njegova glavna dejavnost v turističnem društvu.

V Društvu upokojencev Žirovnica pa je zadolžen za organizacijo in vodstvo izletov, kar opravlja še vedno vsem v splošno zadovoljstvo. Pri Foto društvu F. Prešeren sodeluje aktivno. Pri tradicionalnem spominskem pohodu na Stol (v februarju) pa dela v organizacijskem odboru.

Še vedno ga zanima vsa planinska dejavnost, mladino pa vzgaja v pravilnem odnosu do narave. Nikakor se ne more sprijazniti s tem, da bi uničevali naša gorska zavetišča, ki so bila zgrajena z velikim trudom, če bi jih odprli na široko, če bi postala »odprtega tipa«. Boji se, da mnogi za to še niso dozoreli.

Za svojo aktivnost je Jaka prejel mnogo odlikovanj. Zlate znake matičnega PD Jesenice, PZS in PZJ; zlate plakete pri ljudski tehniki, matičnem foto klubu in Foto-kino zvezi

Foto Jaka Čop

Slovenije. Na razstavi planinske fotografije v Beogradu je prejel zlato plaketo. Skupščina občine Jesenice mu je podelila plaketo Toneta Čufarja. Za svoje življenjsko delo pa je prejel Prešernovo nagrado Gorenjske za leto 1973. Foto-kino zveza Slovenije mu je podelila naziv častnega člana. Prejel je nagrado Borisa Kidriča, dobil je priznanje OF slovenskega naroda na področju društvene dejavnosti.

Posebno priznanje pa je brez dvoma državno odlikovanje. »Red zaslug za narod s srebrno zvezdo«. Vse to so priznanja, ki jih je naš jubilar res zaslužil.

Tak, neugnan je naš kleni Jaka, 70-letnik. Večno zaljubljen v svoje gore z mottom: Kdor ljubi svojo domovino, mu ni težko zanjo razdajati tudi sebe.

Želimo mu še mnogo srečnih, zdravih in uspešnih let povsod, še posebej pa v gorah.

JANEZ KRUSIČ

Dr. SONJA MAŠERA JE PRAZNOVALA

DUŠAN JELINČIČ

Pred kratkim je v Trstu praznovala življenjsko 70-letnico otroška zdravnica, zaslužna javna delavka, predvsem pa dolgoletna predsednica SPD v Trstu — dr. Sonja Mašera. Opisati njeno dolgo in pestro življenjsko pot nikakor ni lahka stvar, saj poteka od njene študija medicine, aktivnega delovanja na terenu med NOB, mimo aktivnosti na planinskem in obnovitvenem delu na zdravniškem področju takoj po vojni, tja do njenega več kot desetletnega predsedovanja tržaškega PD v najnovejšem času.

Dr. Sonja Mašera je diplomirala na univerzi v Padovi leta 1937; v pediatriji se je specializirala v Pavli prav na dan začetka druge svetovne vojne. Takoj je začela delati in sicer najprej v tržaški splošni bolnišnici, nato pa do leta 1942 v bolnišnici v Magdaleni pri Trstu. V NOB se je vključila sredi poletja 1942 in sicer s pomočjo sestre svakinje dr. Mašere, Milene Bizjak. Ta je bila takrat povezana z znanim primorskim aktivistom, narodnim herojem Matevžem-Antonom Veluščkom, ki je tragično preminil v zloglasni tržaški Rižarni. Njeno delovanje je sprva veljalo zbiranju zdravih in sanitetnega materiala za partizane, pozneje pa, ko se je NOB razrasla v množično oboroženo vstajo, pa je zdravila obolele ilegalce po skritih domovih, skrbela za težke partizanske ranjence, ki so jih z različni pretevezami sprejemali v bolnišnico, in za povratnike iz nacističnih taborišč, ki so zaradi bolezni in izčrpanosti prihajali domov. To je seveda bilo izredno nevarno delo, vendar pa se ga je dr. Mašera pogumno lotila.

Po kapitulaciji Italije je bilo ilegalno delo nekoliko lažje, vendar pa dosti bolj naporno; zavoljo tega, ker se je osvobodilno gibanje izredno razmahnilo, je bilo treba zdaj delati 24 ur na dan. Dr. Mašera je še naprej delala na oddelku za infekcije pri Magdaleni, še bolj zavzeto in načrtno pa v sami — ilegali. Kmalu po povezavi z Matevžem je izrazila željo, da bi odšla v partizane, toda njenih želja niso upoštevali, ker je bila pač bolj potrebna na terenu pri zdravljenju partizanov in pri zbiranju sanitetnega materiala. Do konca vojne je še naprej delala kot zdravnica-aktivistka med Gorico in Trstom, kjer je pri Sv. Antonu imela že svojo zasebno ordinacijo.

Po vojni se je njeno aktivno javno delovanje seveda nadaljevalo. Dr. Mašera je nadaljevala delo v raznih odborih OF, SIAU, v Mestnem osvobodilnem svetu (MOS), v krajevnem odboru pri Magdaleni, skrbela za organizacijo zdravstvenih centrov in obvezovalnic, z dr. Hlavatyjem pa je bila zadolžena tudi za organizacijo otroških posvetovalnic v Istri, v Kopru, Izoli, Piranu pa še v Postojni, v Ilirski Bistrici in drugod, saj je bila takrat zdravstvena služba povsod razrahljana, potreb pa je bilo zelo veliko.

Najbolj aktivna pa je bila po vojni na planinskem področju, saj je bila praktično od obnove SPD v Trstu odbornica, nato pa podpredsednica po smrti dolgoletnega predsednika prof. Zorka Jelinčiča leta 1965 pa do leta 1977 predsednica, od tega datuma naprej pa častna predsednica.

Po drugi svetovni vojni je bilo društvo obnovljeno na občnem zboru 5. maja 1946. Prvi predsednik je bil prof. Zorko Jelinčič, ki je ostal predsednik do svoje smrti 13. julija 1965. Takratni namen društva je bil gojiti planinstvo v spoznavanju naših planin in krajev, odkrivati njih naravne lepote, vzbujati in razvijati v ljudstvu smisel za naravo in lepoto naših gore, gojiti planinstvo na splošno kot telesnovzgojno panogo ter pospeševati in omogočati izletništvo. Ustanovljenih je bilo več odsekov: izletniški, markacijski, plezalni, mladinski, fotografski, jamarski in odsek za obnovo koč, pozneje pa še smučarski odsek. V prvem obdobju povojnega SPDT je bilo najbolj razvito izletništvo. Na izlete so se

planinci vozili s tovornjaki, avtobuse pa so začeli uporabljati šele leta 1952. Mnogo je bilo tudi izletov, povezanih z udarniškim delom. Prvi poskusi obnovitve alpinizma v SPDT so bili že takoj po ustanovitvi leta 1946, smučanje pa se je začelo razvijati v letih 1947 in 1948. Vse to delovanje je dr. Mašera aktivno vedno spremljala. SPDT je v prvem povojnem obdobju skrbelo tudi za urejanje in obnovo raznih planinskih postojank. Pred razpadom je zavarovalo kočjo na Doliču, ki se zdaj imenuje Tržaška kočja, in še marsikatero druge postojanke.

Uspešno delovanje SPDT je trajalo tja do leta 1954, nato pa je zastajalo. Najbolj se to kaže v tem, da od leta 1956 do 1959 ni bilo nobenega občnega zbora.

Razlogov za to je bilo mnogo: od razbohotenja najrazličnejših kulturnih in športnih dejavnosti v zamejstvu pa do zvišanega osebnega življenjskega standarda, ko se je posameznik začel zapirati v svoj mali krog. V začetku šestdesetih let pa je dejavnost spet oživila, predvsem po zaslugi izletništva. V letih 1963 in 1964 je bilo 23 izletov s 615 udeleženci, v naslednjih dveh letih pa je bilo 11 daljših izletov, obnovili pa so tudi smučarske tekme.

Smrt Zorka Jelinčiča je pomenila za SPDT hud udarec. In prav takrat je prevzela predsedniško mesto dr. Mašera, ki ga je potem ohranila do začetka leta 1977, ko ga je oddala mlajši generaciji z ing. Pinom Rudežem na čelu. V tem najnovejšem obdobju zgodovine SPDT je mnogo važnih datumov. Najprej bi omenili 7. julij 1966, ko so na Črni prsti nad Podbrdom odprli »Dom Zorka Jelinčiča«, ki je vsekakor ena večjih in važnejših planinskih postojank v Sloveniji. Prav v tem obdobju pa je smučarski odsek in smučanje v SPDT na sploh preraslo v množičnost, pač v skladu s razvojem tega množičnega športa, predvsem pa po zaslugi aktivnih odbornikov, ki so skušali z dr. Mašero storiti vse, da bi vsako zimsko nedeljo čim več mladih ljudi in planincev bilo na snegu. Tako je SPDT dne 12. februarja 1967 na Črnem vrhu nad Idrijo priredilo prve zamejske zimske igre, ki jih to društvo prireja vsako leto, in so se razvile v pravo množičnost. Predvsem pa so važni množični zimski avtobusni izleti, ko je smučarska središča vsako nedeljo obiskalo od 200 do 300 članov SPDT. Ta tradicija se nadaljuje še danes.

Nato bi omenili za zamejske planince in zamejstvo sploh zelo pomemben datum — 5. oktober 1975. Tedaj so na italijansko-jugoslovansko-avstrijski tromeji na Peči odprli vezno planinsko pot, imenovano »Vertikala«, ki poteka po vseh krajih, kjer živijo zamejski Slovenci v Italiji, torej od Tromeje na Peči skozi Beneško Slovenijo, goriškega in doberdobskega Krasa do doline Glinščice pri Trstu, kjer se zaključi pod ploščo trem padlim planincem SPDT med NOB. Ob tej priložnosti je Založništvo tržaškega tiska izdalo Vodnik po tej planinski poti; vodnik je uredil Boris Sancin, določitev poti in osnovne opise pa so sestavili Štefan Bratož, dr. Rafko Dolhar, dr. Slavko Tuta in dr. Sonja Mašera, zemljevide pa je uredil Miroslav Černivec. Pobudo za to »Vertikalo«, ki jo zamejski pa tudi drugi planinci redno obiskujejo, je dala dr. Sonja Mašera.

Spet važna pobuda iz obdobja, ko je SPDT predsedovala dr. Mašera: Zadruga Mangrt. To je zadruga, ki urejuje in obnavlja planinski dom v Žabnicah v Kanalski dolini, po otvoritvi le-tega bo tudi zamejstvo imelo svojo planinsko postojanko (kot jo npr. že imajo Korošci na Bleščeči planini). Zadruga, ki urejuje Dom Mangrt se trenutno otepa s hudimi finančnimi, pa tudi birokratskimi težavami, vendar pa bo dan otvoritve tega doma svetla točka za vse zamejstvo.

Dr. Mašera je prepustila predsedniške posle inž. Rudežu na občnem zboru dne 31. januarja 1977, po polnih 11 letih predsedovanja. Postala je častna predsednica društva. Tedaj je dejala: »Pravilno je, da prepustimo krmilo mladim ljudem, s sodobnimi pogledi na svet in družbo. V društvu so v teh letih zrastle mlade moči, katerim lahko z mirno vestjo zaupamo vodilno mesto. Pomlajen odbor bo postal bolj vabljiv, kot je bil do sedaj in njegovo delovanje z mladino bo bolj uspešno. Upam, da bo mladim odbornikom društvo pomenilo to, kar je pomenilo nam, ko smo ga pred 30 leti obnavljali: zavedali smo se, da je bilo priborjeno s težkimi žrtvami vseh naših ljudi in z življenjem naših najboljših alpinistov, da je vloga, ki mu je namenjena med našim ljudstvom, velikega pomena za naš narodnostni obstoj na tem ozemlju... Našemu društvu želimo, da bi se razvijalo vedno bolj v globino in v širino na vseh področjih planinstva, tako da bodo lahko vsi slovenski planinci tržaškega ozemlja zdaj in v bodoče ponosni na to svojo ustanovo.«

Ob tem visokem jubileju so dr. Sonji Mašera člani SPDT pripravili slovesnost, ki se je je udeležilo res veliko ljudi. Mala dvorana Kulturnega doma v Trstu je bila za to priložnost pretesna, kar dokazuje, kako priljubljena je zares slavljenka med tržaškimi Slovenci, pa ne le med tržaškimi, saj so ji prihiteli čestitat tudi številni goriški rojaki, odkoder je jubilatka po rodu, pa seveda predstavniki matične PZS iz Ljubljane in obmejnih planinskih društev ter seveda še mnogo tistih, ki jo poznajo, jo cenijo in jo spoštujejo zaradi njenih vsestranskih človeških vrlin.

Ob začetku slovesnosti je mladinski pevski zbor Glasbene matice iz Trsta pod vodstvom Stojana Kureta zapel Vrabčevo Zdravico, nato pa še Gonzovo Venci bejli in v prvi izvedbi Gabrijelčičevo medjimursko V'uprem oči, potem pa je predsednik SPDT inž. Pino Rudež spregovoril nekaj priložnostnih besed. Najprej je opisal njeno življenjsko pot, ki se je

Dr. Sonja Mašera v svoji ambulanti

začela v Gorici 20. septembra 1911 in o kateri smo že govorili. Omenili bi še, da je slavljenka prejela razna družbena in planinska priznanja, leta 1972 pa odličje OF. Nazadnje pa je inž. Rudež med drugim spregovoril tudi tole: »Vsi člani smo srčno navezani nate, tako starejši, katerim si bila in si še vedno prijateljica in družabna soplaninka na izletih, kot mladi, katerim si bila, skoraj vsem, osebna zdravnica, nato pa tista oseba, ki zna navduševati mlade za planinstvo. Naša Sonja namreč ni bila društvu le predsednik, bila je predvsem njegovo srce, ki daje pobude, ki povezuje in usklajuje njegovo delovanje.«

Jubilantko sta nato pozdravila in ji čestitala v imenu osrednje PZS podpredsednik Tone Bučer in tajnik Janez Kmet in ji izročila plaketo PZS kot posebno priznanje poleg vseh drugih, ki jih ji je PZS že poklonila. V imenu Slovenske kulturno gospodarske zveze je slavljenki (zaradi zadržanosti predsednika Borisa Raceta) čestital član izvršnega odbora Jože Koren in posebej poudaril njen humanizem v dvojnem svojstvu otroške zdravnice in planinke ter njeno privrženost boju za enakopravnost zamejske slovenske narodnosti skupnosti. Jože Koren je jublantki čestital tudi v imenu Primorskega dnevnika, za njim pa so se s čestitkami in najboljšimi željami zvrstili predstavniki SPD Gorica (Jožica Smet in Nada Sancin), Obalnega PD iz Kopra (dr. Branko Šalamun), PD tovarne Tomos v Kopru (Lado Cvetko in Olivio Oblak), zadruga Mangrt v Zabnicah (Stanko Požar), planinskih društev iz Sežane in Nove Gorice (z brzojavko), potem pa še slikar Milko Bambič (ki je ob tej priložnosti jublantki poklonil umetniško sliko), narečna pesnica Marija Mijot s primerno pesmijo in še na desetine drugih planincev in neplanincev. Vsem se je dr. Mašera zahvalila in obudila nekaj spominov na začetke povojnega planinstva v Trstu.

TRIGLAVSKI KRST PLANINSKEGA SAMOTARJA

EDO TORKAR

Kadar nas kaj do dna pretrese — velika groza, velika lepota, velika ljubezen — si rečemo: da, to je nekaj neponovljivega. In kar strah nas postane te besede, ko se zavemo nejnega resničnega pomena in žal nam je, ker nismo mojstri peresa, da bi to neponovljivo zapisali na papir in tako vsaj na videz iztrgali neusmijeni reki časa, ki vse odnaša s seboj in nam ničesar ne vrača. (In tudi, če se nam kdaj kaj po čudežu vrne: ženska, po kateri smo nekoč vzdihovali, ni nič več tako lepa, kot je bila takrat, ko nas je zapustila, in tudi film, ki nas je ob prvem gledanju ganil do solz, nam izjavlja zgolj zehanje, ko ga gledamo drugič ali tretjič.)

Toda, če se otresemu priljubljenih pojmovanj in pogledamo tej neponovljivosti pod kožo, postane naš strah še večji; ne samo velika groza, ne samo velika lepota in ljubezen — vse, prav vse je neponovljivo. Naše življenje je premiera brez reprize, sen, ki se bo nekoč — vse nas naveda na to misel — nepreklicno končal. Zato imejmo odprte oči in ušesa, vsi čuti naj bodo budni, ko ga živimo: današnji sončni zahod je drugačen od včerajšnjega in od jutrišnjega, oblaki nad nami se razblinjajo v smeraj nove čudežne oblike, in mladi prodajalki sladoleda, ki se nam danes tako prisrčno smehlja, ko nam vrača drobiž, bo morda že jutri umrla mama ali pa jo bo prevaral fant — in nikoli več se nam ne bo nasmehnila. Zato ji ne pozabimo vrniti nasmeška (četudi nam slučajno manjka dvojka zgoraj desno), in tole pivo, ki ga pijemo na vrtu Pikove dame, popijmo, kot da je naša zadnja. In tebi, Dragica, ki si na Vlastino vprašanje, češ, ali bom kaj napisal o tem našem pohodu na Triglav, odmahnila z roko, češ, nič ne bo napisal, saj zanj ne me, ne Triglav, nislo dovolj pomembni, da bi pisal o tem, odgovorjam takole: že tisoče in tisoče let stoji Triglav, tisoči so že lazili po njem in stali na njegovem vrhu, a vendar tako, kot smo ga v soboto, 16. avgusta 1981 videli in doživeli mi — Milena, Vlasta, Dragica in jaz, — ga ni in ga tudi ne bo videl in doživel nihče. In že samo zavest o tem je zame zadosten razlog, da vzamem pisalni stroj iz kovčka in se lotim pisanja. In že v tistem trenutku hkrati tudi preizkušnja: ali bo stroj kos doživetju? Bo znal pričarati vso *neponovljivo* kombinacijo barv, vonjav, glasov in oblik teh naših treh triglavske dni? Ah, saj poznamo to: na eni strani svet; ves v živih barvah in v razno-smernem gibanju, z vsemi svojimi prepadnimi globinami in vrtoglavi višinami, poln neponovljivih usod in izjemnih dogodkov, na drugi strani pa te stare, izrabljene besede, ki jih prežvekujemo in prežvekujemo, tako da smo že zdavnaj izsesali iz njih ves pomen-ski sok. A kaj nam še ostane drugega kot besede, kaj navsezadnje? Nič drugega, kot da se podamo s tem skrhanim orožjem v že vnaprej izgubljeno bitko? No, pa kaj! Saj ni treba, da se venomer zaletujemo z glavo v zid. Pozabavajmo se malo. Vadimo. Poskušajmo. Bo že kaj. In tudi, če nam bo spodletelo — saj nam ne bo prvič — in zadnjič tudi najbrž ne.

Prizadel me je očitek nekega jeseniškega znanca, ki prebira moje planinske spise v Planinskem vestniku in Zelezarju, češ da se grem nekakšnega hribovskega Byrona, da preziram ljudi in se povzdigujem nadnje. Res je — preziram planinsko čredništvo kot pojav, preziram tudi nekatere ljudi kot posameznike — a če nisem popustljiv do sebe, čemu bi moral biti do drugih? Sicer pa ne preziram tistih, ki mislijo drugače, preziram tiste, ki nič ne mislijo. Če sem planinski samohodec, sem to iz notranje potrebe in pre-pričanja, ne pa iz oholosti in iz sovraštva do ljudi. Potrebujem družbo kot vsak zdrav človek — potrebujem pa tudi samoto. Kadar si zaželim družbe, grem v gostilno. Če zahrepenim po samoti, se odpravim v hribe. Nisem rad sam v gostilni. Nimam rad družbe v hribih. Eno izjemo pa sem že vnaprej predvidel v tem pravilu: če bom že šel kdaj na Triglav (kar ni bila sicer nikoli moja zelo velika želja), bom šel z družbo. V moji privatni planinski nomenklaturi se Triglav namreč nikoli ni imenoval gora, zmeraj se mi je zdel bolj podoben veliki gostilni ali cerkvi — malo teže dostopni, a vendar... Naj zato izkoristim priložnost in se na tem mestu tudi javno zavzamem za gradnjo triglavske žičnice in hotela na Kredarici — potem bi bil Triglav dostopen tudi mojemu šestdeset-letnem očetu, ki mu je pred petnajstimi leti v kamnolomu zmečkalo nogo in še po rav-nem bolj težko hodi, kaj šele po hribih... Tisti pravi planinci in plezalci pa bi se lahko dokazovali na drugih vršacih, ki jih v Julijcih in Grintavcih pač ne manjka...

»Na Kredarici vas bom pa prodal,« sem zagrozil dekletom, že malce utrujenim od dolgotrajnega vzpenjanja od Mojstrane skozi Kot do Staničeve koče.

»Nas imaš že dovolj, kaj?« so se dekleta delala užaljene.

»Saj bi vas samo za čez noč. Zjutraj bi vas spet odkupil.« No, takih mladih in luštnih punc mi pa res ne bi bilo težko spraviti v promet, sem si zraven mislil. Še zase bi mogoče katero obdržal, ampak bogvedaj, da bi to na glas povedal, ženske so tudi v hribih — ženske, najbolje, da brzdam svoja moška čustva in se držim do vseh treh na primerni razdalji.

Pa bi jih kmalu res prodal. Ko smo prišli na Kredarico in so dekleta po večerji šle pred kočo z daljnogledom opazovat kraterje na luni, jaz pa sem izkoristil priložnost in šel medtem k šanku zvrnit šilce žganice, sta me vsak s svoje strani obstopila dva močna hribovca, po govorici sodeč Zasavca, ki sta že prej ves čas škilila k naši mizi, in me nič kaj prijazno dregnila pod rebra, češ kako si drznem imeti zase kar cel harem, medtem ko je koča polna fejest fantov, ki morajo samevati zaradi moje grde sebičnosti, pa kako to, da ne uvidim, da se dekleta že na smrt dolgočasijo v moji družbi, pa če mi niso slučajno njihove mamice položile na srce, naj varujem njihovo dekleško čast pred pohotnimi hribovci.

Vzelo mi je sapa ob tako hudih obdolžitvah, malo pa sem se tudi ustrašil obeh krepkih Zasavcev. Da sem tudi sam že opazil, da se dekleta dolgočasijo v moji družbi, sem se branil, zato pa čepijo zdaj zunaj na mrazu in buljijo v polno luno; pa še to sem se zlagal, da sem eno na lastna ušesa slišal, kako se pritožuje nad tukajšnjimi fanti, češ, da se ženijo s steklenicami, deklet pa še pogledajo ne; kar pa se njihove dekleške časti tiče, nisem prav nič seznanjen s stanjem, niti nisem dobil nobenih konkretnih navodil v zvezi s tem, sploh pa, da vem samo to, da moram punce žive in zdrave pripeljati na Triglav in nazaj, vse drugo pa da me čisto nič ne briga in še to sem rekel, da ju z veseljem vpeljem v družbo, če sta že taki usrani revi, da ne znata stvari sama po moško vzeti v roke, zdaj pa da bi se mi prileglo še eno šilce žganice, tako.

Kot bi mignil, sem imel dve šilci žganice pred seboj na šanku in kot nalašč so se tudi dekleta medtem že vrnila, vsa premražena od nočnega vetra in še malo razširjenih zenic od opazovanja neba. Brž sem zlil žganico vase in se lotil posla. Zasavca sta kar žarela, ko sem ju pripeljal k mizi — no, dekleta malo manj. »Vsaj dobro bi nas prodal, če si nas že res sklenil prodati. Poglej, kakšna koštruna sta,« mi je Vlasta šepnila na uho.

»Psss, v hribih pa res ne smete biti izbirčne. Ta dva sta vsaj trezna, še vesele ste lahko, da niste padle v roke kakšnim alkoholikom ...« sem jo zavrnil. In res, kamorkoli si pogledal, za vsemi omizji so krožile steklenice, pa tudi stara točajka je imela za

Semenj na vrhu naše najvišje gore ...

Foto F. Sluga

pultom polno roke dela z nalivanjem žganice. Nič čudnega: čaj je bil tisti petek na Kredarici tako voden, da je kar klical po krstu...

Moja Zasavca sta na koncu ostala praznih rok in z dolgimi nosovi. Ko sem jima bil »prodal« dekleta, sem jima namreč zatrdil, da bojo spale spodaj v jedilnici, skupaj z nami, ker zgoraj v sobah in na skupnem ležišču tako in tako ni več prostora... No, pa se je oskrbnik zvečer ustrašil za njihovo »dekliško čast« in jih nagnal v zgornje prostore h kuharici in snažilki...

Fantoma sem kar privoščil njuno smolo, malo pa sta se mi tudi smilila. Tolažil sem ju, češ, da bosta imela naslednji dan pri plezanju na vrh še dovolj priložnosti, da se prikupita dekletom, saj da sta gotovo že izkušena planinca, punce pa so vse po vrsti zelene začetnice in bojo hvaležne za vsak strokovni nasvet in pomoč pri osvajanju Trigava... In da bojo potem naslednjo noč v koči pri Triglavskih jezerih ali na Komni ali kjer bomo že spali, njune šanse prav gotovo veliko večje, kot bi bile nocoj.

Priznam: v nekaterih rečeh sem delikaten človek. V spalni vreči na seniku ali pod drevesom v gozdu prav sladko zadremam, že ob sami misli na to, da bi moral deliti sobo — ali celo posteljo — s tujim človekom, pa me spreleti mrzel srh. Morda je to posledica stanovanjske stiske v mojih otroških letih, ko smo se nekaj časa vsi štirje otroci drgnali v eni sami postelji. In še danes se živo spominjam tiste strašne noči, ko sem imel že trinajst let in svojo posteljo — dobesedno s pestmi sem si jo priboril od sester — in nas je prišel na Jesenice obiskat stric Andrej iz Poljan; spominjam se svoje groze, ko se je sredi noči nekaj težkega zavalilo k meni pod odejo, kepa po znoj in alkoholu, zaudarjajočega mesa in kosti; spominjam se hrkanja in pokašljavanja, dvojne velikanskih šap, ki so grabile odejo z mene in koščane zadnjice, ki me je neusmiljeno pritiskala k zidu, tako da se nisem mogel niti premakniti niti pošteno zadihati, pač pa sem vso noč bedel in trepetal kot miš v mišolovki. In če sem si kot otrok tako zelo želel odrasti, to ni bilo samo zato, da bi bil močan in sposoben; biti odrasel mi je v prvi vrsti pomenilo imeti svojo posteljo, svojo sobo, svoje stanovanje, hišo, posestvo; biti gospodar na svojem kosu sveta, imeti zemljo, zakolično lovišče, s katerega imaš pravico tudi s silo pregnati vsakega vsiljivca.

Človek se sicer z leti ugadi in prilagodi, a vendar iz svoje kože ne more, vse življenje nosi na plečih breme svojih otroških strahov in se bori z njimi. In ko sem zdaj v jedilnici Triglavskega doma na Kredarici vlekel spalno vrečo iz nahrbtnika in prinesel skupaj mize, da bi si uredil ležišče na njih, sem že vnaprej vedel, da to noč ne bom zatisnil očesa. Oskrbnik, ki je sicer že zdavnaj izklopil generator in zapovedal tišino, je še zmeraj s svetlo v roki štokljal naokrog in miril od pijače in od višinskega zraka razgrete hribovce, ki se nikakor niso mogli sprijazniti s tem, da je veselice že konec.

— Ejga, Lojze, a maš kej šnopsa?

— Dej preč te tvoje smrdljive tace!

— Lojze, šnops!

— A je kdo zaprt tukaj? A je komu stisnilo r...? Vam bom povedal recept za stoprocentno učinkovit odvajalni čaj: skuhaš štumfe dobro prešvicanega hribovca v litru slane vode, dodaš ščepec popra, pa še malo — in še malo —, dobro premešaš, odcediš...

— Dej preč tace, lepo te prosm, Marjan!

— Šnops! Kje je šnops? Hočem šnops!

— Kaj pa počneš s Špelo, Marjan, a? Prihrani jo še malo zame, če si kaj kolega.

— Saj sem mu rekla, naj umakne tace, pa je kot bob ob steno... No, zdaj pa še ti! Oba sta čisto navadne packe, da bosta vedela.

— Pa dobro, fantje? Kaj ste v hribih ali na sindikalnem izletu?

— Lojze, šnops!

— Kaj pa je? Kaj pa ti hočeš?

— Ti nič, samo tvoje tace...

— Benti fantje, sekret je že pol ure zaseden, jaz pa komej še držim...

— Pejd ven in posvet skoz okn. Pa glej, da ne boš koga presenetu pri...

— Ma oštja, kdo je tukaj? Kdo mi je stopu na...?

— Flaša! Kje je flaša? Kateri k... mi jo je skril?

— Ti bom dal flašo po gobcu! Na... si mi stopu.

Še dobro, da spim na mizah in ne na tleh, tako da ne more nihče hoditi po meni. V kotu so štirje nadobudneži prižgali svečo in zdaj kvartajo. Tistemu, ki je prej iskal flašo in zahteval šnops, se je obrnil želodec in po jedilnici se je razširil kislast vonj po bruhanju. Prerivanje, kletvice, prižigajo se baterije, nekdo kliče oskrbnika, drugi hiti odpirat okna... Tisti štirje v kotu pa še kar naprej mečejo karte, kot da se jih vse skupaj sploh nič ne tiče... Potem prilomasti oskrbnik, ves zaripel od jeze se spravi nad tistega s slabim želodcem in mu potiska v roke krpo, češ, naj pobriše za sabo, če ne... mimogrede upihne svečo kvartopircem in nas za nameček se vse skupaj ozmerja, češ, da sploh nismo nobeni pravi planinci, pač pa čisto navadni... čisto navadni... (Išče pravo besedo, pa je ne najde) in da naj nas bo sram, da sploh hodimo

v hribe, če ne znamo... če ne znamo... (spet ne najde prave besede), in da... in da...

Možakar ima prav, si mislim. Mi res nismo nobeni pravi planinci. Pravi planinci v juliju in avgustu sploh ne hodijo na Triglav. Kredarica je ta večer polna nižinskih žab, ki so malo previsoko skočile in zdaj vseprek regljajo in se napihujejo od navdušenja nad svojimi sposobnostmi. Žaba je pač tudi na Triglavu še zmeraj samo — žaba.

Ko so dekleta zjutraj pokukale v jedilnico, sta jo Zasavca že zdavnaj pobrisala v skale. Dekleta so se oddahnila, jaz pa tudi. Vsak moški je kos Turka, ni mu dovolj ena sama ženska, če že drugega ne, mu je potrebna vsaj zavest, da bi jih lahko imel več.

»Punce, jaz se bojim... Zame je to prestrmo... In ta megla... In ta veter... Jaz ne bom mogel... Jaz vas bom počakal kar tukaj na Kredarici...« je po gornjesavsko možarica naša najmlajša, Dragica, ko smo slednjič stali iz oči v oči s triglavskimi strminami. A ko smo prišli do prvih klinov in vrvi, se je izkazalo, da z Dragico le ni tako hudo in da bojo večje težave z Vlasto. Pod vrhom Malega Triglava nam je že kar resno omagovala in pokazati smo morali kar precej potrpežljivosti in hladnokrvnosti, da smo jo izvlekli iz krize. Napredovali smo po polževo in od mlimoidočih sem ujel marsikateri pomilovalni pogled, češ, ubogi vodnik, pošteno se bo namučil s temi puncami, preden jih bo spravil na vrh. Nekdo nam je celo dobrohotno svetoval, naj se navežemo, pa sem malomarno odmahnil z roko, češ, tako na koncu pa tudi še nismo, da bi posnemali Telekov vlečni stil »sto žensk na Triglavu« — pa tudi, če bi se že hoteli navezati, se ne bi mogli, saj nismo vzeli s seboj niti metra vrvi.

Priznam: Triglav je mogočna gora, dosti mogočnejša, kakor sem si bil poprej zamišljal. Kar pa ga v mojih očeh še zmeraj dela podobnega cervki in gostilni, so trume ljudi, ki se zgrinjajo nanj. Moje tri spremljevalke je zajela na vrhu prava euforija zmagovalstva (le Milena se je kisala zaradi meglenega razgleda), jaz pa sem bil ob pogledu na to množico človečkov, ki se je drenjala na vrhu, globoko v sebi užaljen — približno tako, kot je bil užaljen Scott, ko je ugledal a Severnem tečaju Amundsenovo zastavo. Prav mi je — Triglav je pač zadnji vrh, ki bi bil primeren za prvenstvene dosežke.

Medtem ko se dekleta z navdušenjem postavijo v vrsto pred štedilnikom, da bi žigosale svoje na Kredarici kupljene triglavske razglednice, se jaz s skrajno ravno dušnostjo lotim malice. In na izživalen klic »A je še kakšn frišn?« samozvanega tepežkarja pred Aljaževim stolpom, bi najraje zabrusil: »Jaz sem, kaj pa bi rad?« pa se mi še ust ne zdi vredno odpirati. Mojbog, da bi vsaj veter pojenjal, da bi se vsaj megle razkadile! Potlej bi vsaj vedel, zakaj sem vlačil sem gor v te višave fotoaparati in daljnogled in brošuro »Razgledi s Triglava«. Ali veter ne pojenja, megle se ne razkadijo... Le nova in nova krdela nižinskih žab se drenjajo na vrh, poskakujejo okoli Aljaževega stolpa in regljajo in regljajo... Ne, megla se očitno še dolgo ne bo vzdignila...

Dekleta bi se kajpak rada slikala, pa kaj ko ni sonca, ki bi izostrilo kontraste, pa tudi megla ni ravno najbolj primerno ozadje za take zgodovinske posnetke. Zaman dopovedujem dekletom, da to še ni noben dokaz, da so bile na Triglavu, če se na sliki vidi Aljažev stolp in drugega nič; prav tak stolp so namreč postavili pred leti tudi vrli jeseniški turistični delavci na robu Mesarjeve plane z napisom, da se »triglavski žig dobi v pisarni turističnega društva« — in katerega uporabnost so kaj kmalu odkrili branjevci z bližnje tržnice, ki so hodili vanj odlagati »kupčke«. (Stolp zdaj žal ne stoji več, najbrž ga je odstranila sanitarna inšpekcija, tako da je jeseniški turizem ostal še brez enega dragocenega objekta.)

Tako. Razglednice smo žigosali, tudi fotografirali smo se, naš domovinski dolg do najvišje slovenske gore je tako poravnal. Zdaj pa čimprej dol na Dolič, saj prostora na vrhu že počasi zmanjkuje. In že spet se postavim na čelo svoje male čredice. Z vso potrebno previdnostjo prelzkušam skalnate oprimke, opozarjam na nevarna mesta, pa na »klinčke« in »zajlice« in vseppek delim nasvete, kot da bi najmanj desetkrat hodil že po tej poti. Treba je pač improvizirati, tudi »blefirati«, če ne gre drugače. Dekleta potrebujejo nekoga, ki bi jim zbujal zaupanje in občutek varnosti, pot bi že same našle, saj je Triglav posut z markacijami vsaj tako na gosto kot Ljubljana s semafori in prometnimi znaki.

No, in ko nazadnje po nekaj urah včasih že kar malo kompliciranega sestopanja (kar se tiče plezarije, smo pač vsi štirje pravi zelenci), dosežemo plaz nad Doličem in potem kmalu še dobro staro italijansko »mulatjero«, se mi prav zares odvali precejšnja skala od srca. Zdaj šele začenjam verjeti, da bom čredico zares pripeljal varno nazaj v domači hlevček mamicam v naročje...

Na Triglav pa ne bom nikoli več šel, vsaj poleti ne. Na Dolič ja, ne rečem, pa naprej po tisti drzno speljani stezi pod Kanjavcem na Prehodavce. Ko sem dekletom predlagal, da bi po tej poti šli na Sedmera jezera, so me odločno odbile, češ da imajo že dovolj »klinčkov« in »zajlic«, sicer pa da tudi v opisu piše, da je pot primerna samo za »izkušene planince, ki ne poznajo vrtoglavice«. In tako nismo šli ne na Prehodavce ne na Sedmera jezera, pač pa smo se lepo varno podričali dol v Zadnjico.

Ne, na Triglav pa res ne bom nikoli več šel. Razen — razen, če me tja gor spet ne povabijo kakšna mlada dekleta. Še malo pa bom zašel v »Kristusova leta« in takih povabil res ne gre več zametavati...

SENOŽET NA KOLOVRATU

PETER STRES

Gosta in robata praprot, senik leze vase. Duša in telo očetov, strast in misel leze vase. Bele sline ob Soči, široki otoki beline. Stara trava trpi v svoji nepoužitosti. Ritem stoletij jo je izločil in jalova pada v svoje korenine. Jablane, hruške, orehi, veje se prepletajo v strašnem brezvladju. Razkošna bohotnost, zastonsko dajanje. Stoletja je moja kri drhtela v teh strminah, življenje je oplajalo širo no senožet. Mehka praznina molka se zagrinja čez omrtvelo rodovitnost. Postala je starka, razrita od skrbi in tegob, postala je rjava v svojem umiranju, smrt starcev, ki ne morejo umreti. Izšolal sem se, dano mi je bilo kaotično znanje, vse to je padalo vame kot izziv stari resnici. Prihajam — oddaljeni dedič in iščem korenine. Vse je nečimernost in pomanjkanje duha. Vlada ekonomije, mladost pa počiva v tem zapuščenem raj. Trdo delo in popolna predanost. Po deset dni smo spali v seniku; kobilice, črčiki so muzicirali in lezli čez nas. Svežo seno je kuhalo v hrbet. Težka utrujenost je lebdela v žilah. Z bratom sva pekla polhe in grizli smo zoglenelo meso. Kresnice so plavale v temnih sencih orehov, mrak je padal in še redkeje so bile besede. Strmeli smo v dolino Soče, ki se je bleščala v zagrinjajoči temi. Zbujali so se občutki starih rodov, njihove misli smo občutili med nami, mir in zrenje brezkoristnosti. Kako smo se izvili iz življenjske reke preteklosti? Kakšni so bili naši predniki? Izjemno naključje, ki je iztrebilo te bregove, zasadilo drevje in delalo tudi za lepoto in skladnost. Vasi postajajo utelešenje hladne koristnosti. Dvoj svetov se lomi v nas, umetnost je postala privilegirana pot nekaternikov. Različni rodovi so se združili v meni, toda vsi od iste zemlje obdelovani. Je rdeča točka, mehka, topla rdečica v duši nas vseh. Koliko zamahov s koso smo napravili v štirinajstih dneh, kolikokrat je ósla krepila ostrino.

Senožet se je kopala v rumeno zeleni pokošenosti in rahel veter je šumel v drevesih in žgečkal med prsti. Težke vlake sena smo vlačili na vejah do senika. Seno se nam je lepilo na potno kožo. Prah se je nabiral po telesu in poudarjal gube. Noseči oblaki so zasenčili sonce nad Matajurjem, delovni zagon se je povečal. Kljuvajoča bolečina pa oznanja: »To seno nima vrednosti. Pozimi ga bo treba še zvezati v broma in ga po plazovih vleči do ceste, peljati domov in spraviti na hlev...« V meni živi še star svet, tedanji občutki mi težijo dušo. Stari temelji se drobijo, stoletna drevesa so spodžagana in čakam prijetnega trenutka, ko bodo padla, in mi bo bobnenje odmevalo skozi hrbtnico in bo veter zavrtinčil lase, kot bi me smrt pobožala.

Trenutki in leta, denar je mamilo, realnost je omejenost. Otrok na moji pokošenega, metulji so se spreletavali in se v ljubezenski igri iskali. Vroča nedoumljivost narave, oči se širijo, minute niso važne. Oče je po sencih na cerkvi sv. Lovrenca točno vedel koliko je ura. Čudil sem se staremu znanju in skušal prevzeti njegovo mero. Zrli smo čez Soško dolino na Planico pod Krnom in se čudili Drežničanom, ker so pričeli kositi travo na vrhu senožeti. Ko so popoldne pričeli grabiti na vrhu, smo jih razumeli. Zaznali smo vsako spremembo vetra, vse smeri oblakov. Iz globoke luknje v senu smo se izmotali še pred četrto uro. Oče je že čakal pri travi, kdaj se bo toliko zdanilo, da lahko prične. Bili smo tako blizu sladkemu soku narave kot nikdar potem. Počasnost z vztrajnim ritmom. Pri deblih je oče vzel žepni nož, z roko zbral bilke in jih odrezal.

Voda je razrila pot, ostro kamenje srši. Je le hladen dih prostorja in čakajoči mir brezčasja. Ko lezem v druge gore, otroške slike iščejo odseva.

MOJE DOŽIVETJE

MIA SMITH

V tej deželi sem spoznala čudovite stvari, ki so našle v meni prostor, kamor spadajo. Še več, čutim, da moram to povedati goram, vsem, ki hodijo po tej poti in zelo bom hvaležna, če bom vedela, da je nekaj mojih misli ujelo vsaj lahen dah gore in oko ugledalo ali zaslutilo obris njenega obraza.

Kadar je mama dobivala pisma, ni bila nikoli tako razburjena in nikoli jih ni tako nestrpno pričakovala, kot zadnje mesece prejšnjega leta. To so bila pisma naših sorodnikov iz Evrope. Meni in sestrici Aniti je veliko pripovedovala o svoji domovini. Nikoli nisem mogla razumeti, kako da se more počutiti še kaj drugega kot samo Avstralko. No, sedaj, po devetih mesecih bivanja v Sloveniji, ko to pišem (slovnične napake so mi popravili), razumem že marsikaj.

Od Avstralije smo se s sestrico in mambo poslovile pred novim letom v veliki vročini nad 40°C, ki se ji beli priseljenci še vedno nismo privadili. Po treh dneh vožnje in enega dne nepotrebne čakanja v Londonu po krivdi neprijaznega in neinformiranega uslužbenca JAT, smo le zagledali čudovite zasnežene Kamniške Alpe.

Ko sva z sestrico Anito zagledali na Brniku sneg, sva brž planili nadenj in ga dali v usta, da sva poskusili kakšen je. Odpeljali smo se k sorodnikom v Bovec, kjer sva s sestrico spoznali, kako imenitna zabava je na snegu.

Na spremembo letnega časa se nismo takoj privadili. Posebno šestletna sestra je bila takrat za to okolje prešibka. Že po nekaj minutah hoje na smučkah je omedlela. Omedlela je tudi nekaj dni kasneje, ko smo v Logu pod Mangrtom pri -10°C šli na smučišče; toda to so bili šele prvi stiki z zimo. S kratkimi igricami na snegu in vedno daljšimi izleti k vznožju okoliških gor se je moč in volja gibanja v naravi naglo večala, začeli sva hoditi k šolskemu pouku. Najhitreje sva se vklopili v telovadbo, zato sva hodili še na društveno vadbo. Takoj ko se je spomladi ogrelo, so bile vse težave mimo, hoja po spomladansko cvetje in gozdovi s svežim zrakom, petje ptic in sploh naenkrat toliko zelenja! Vse to je bilo za nas velika spodbuda in smo ob kopnečem snegu lazile za cvetjem vedno višje v hribe.

Z žičnico smo se popeljale na Kanin in spomladanska smuka v toplem soncu mi je bila v veliko veselje. Takrat smo se zazrle v vrhove gor, prepadne stene, doline pod seboj, Sočo... Vprašala sem, če je že kdo bil na tem in onem vrhu. Takrat sta nama mama in teta Olga začeli pripovedovati o planinstvu. Pravljico o Zlatorogu sem slišala že prej. Večkrat in vse bolj z zanimanjem pa pokukam tudi v kakšno planinsko knjigo. Teta Olga je pokazala knjižico že pred leti prehojene Slov. planinske transverzale in tri planinske izkaznice polne žigov z domačih in tujih gor. Tudi moji mlajši sestrični sta že bili na nekaj vrhovih. Mama je takrat s solznimi očmi povedala, da ne bo zdržala dolgo časa tukaj, ker bo morala zaradi bolne noge gore gledati le od daleč. Takrat se ji je še v kuhinji spahnilo koleno, takšna revica je bila.

Toda z veliko volje, z naravno terapijo, ki je bila na sporedu dvakrat na dan, smo dosegle to, kar še zdaleč nismo pričakovale. Takoj smo se vpisale v planinsko društvo. Vzele smo tudi knjižico Slovenske planinske transverzale in izkoristile smo vsako lepo soboto in nedeljo za hojo, sprva le do planin, po nekaj mesecih pa že na prve vrhove.

Gore so nas vedno bolj prevzemale. Čudovito je bilo gledati po dolini, kaj pojesti in popiti po naporni hoji. Začele so razglabljaliti o naravi in celo za počitek smo ji bile hvaležne. Tam gori je vse bolj okusno kot v dolini. Čudovito je s prijatelji in soplaninci deliti to in ono iz nahrbtnika.

Vsaka kapljica vode je dragocena, vsake drobtine kruha je škoda. Tudi naravo je treba čuvati, zato mama ni dovolila puščati na gori odpadkov. Vse smo prinesle nazaj v dolino. Mama je pobirala tudi za drugimi in nesnago skrivala pod kamenje. Spomnila sem jo, ko mi je v Avstraliji pripovedovala, da v njeni deželi ni nesnage v naravi. Čudila sem se tudi, zakaj ljudje spijejo toliko alkohola v hribih. Zakaj ga nosijo sploh gor itd. Vedno sem mislila, da ljudje pijejo alkohol, da ne vidijo okoli sebe tistega, kar jih moti. Tako pa oni motijo druge. Narave pijan vendar ne more občutiti! Brž mi je pojasnila, da je tudi tukaj v hribih vedno nekaj novincev, ki še niso ugledali pravega obraza gore in še ne vedo, po kaj so pravzaprav prišli gor. Žal je bilo tega videti nekaj tudi na naši sicer najlepši poti h kralju slovenskih gor — Triglavu. Vzpon na sam vrh pa je bil zelo veličasten. Mama je rekla, da ni premagala Triglava, ampak svoje predsodke. Nesmiselno bi bilo govoriti o premagani lepoti, simbolu, lahko pa z voljo premagamo strah in nemoč ob misli, da nečesa ne zmoremo. Moje prijateljice iz Sydneya bi gotovo omedlele, če bi me videle, kako stopam ob robu stene.

Toda iz mestnih punčk postajava pravi planinki, neločljivi del narave gorskega sveta pod Triglavom.

Na vrhu nas je dohitela megla in tako ni bilo razgleda. Hitro smo sestopili in odšli prespat v čudovito urejeno kočo na Prehodavcih, ki bi jo dala vsem našim kočam za zgled. To je kot nekakšna domačija, ki redi ovce in lahko ponudijo sveže mleko, latvico kislega mleka, predvsem pa prijazno besedo. Mama je rekla, da se je bala, da tega po dvajsetih letih ne bo več našla.

Zjutraj je bil čudovit dan, še eno plačilo za včerajšnji trud: hoja navzdol po lahki poti med tisočbarvnimi planinskimi cvetkami in sedmimi jezeri v Bohinj. Med potjo je mama pokazala s prstom nad jezero Ledvica in rekla: »Ko za vedno umaknem pogled od gora, me upepeljeno prinesite sem gor in položite pod tisti mah ob macesnih.«

Mama in sestra sta se kmalu vrnili v Avstralijo, jaz pa bom tukaj še do božiča. Dolina Triglavskih jezer je res izjemno lepa in se mi zdi, da takšne lepote ne bom videla, dokler se ne vrnem spet tja gor.

Začela se je jesen in hoja v hribe postaja še bolj zanimiva. Sedim sama pred kočjo in prisluškujem v mrak. Spomnim se sestrice in mame. Kaj delata neki zdaj. Se me kaj spomnita? Doli v dolini že nekaj dni ni več kresničk, ne sliši se več murenčkov, ki smo jih poslušale še skupaj na poletnih sprehodih. Tam spodaj v gozdu vleče gorski veter skozi krošnje drevesc in travnate šope na skalah v dolgih neprestanih valovih.

V dolini piha še bolj zmerno in še vedno toplo, a dah je že v oznanilo zaspale jeseni, ko so vsa narava umirja in listom šepče o čudovitih rjavih, zlatih, rumenih barvah, katere jim bo v hladnih jesenskih nočeh skrivoma prinašal.

Hvala ti, mama, ker imaš tako lepo domovino. Zdaj vam, da bi to bila lahko tudi moja deželica. Primerjam jo s teboj. Tudi meni je hudo po tebi, zato te razumem, kako ti je, kadar si daleč od svoje domovine.

OKTOBSKE ROŽE

DRAGO KAROLIN

»Ko poletje umira, a se zima še ni rodila, takrat vzcveti najlepša roža — rdeči šeboj...«

To prisposodobijo je najbrž še z gosjim peresom zapisal pisatelj William Shakespeare pred kakimi štiristo leti. Njegova misel velja še dandanes, vendar le za doline, za mesta in vasi. Na balkonih, oknih in okencih dolinskih domov še namreč tu pa tam žarijo tja v pozno jesen rdeče levkoje in razveseljujejo človeka prav tako, kot so ga nekdaj pred toliko in toliko leti.

Toda, tam gori na gori, na našem Snežniku, pa v času, ko narava pričakuje »porod« zime, rdečih rož ni več. Temno vijoličaste zvončnice, ali — kot jih po latinsko imenujejo — campanule, so odklenale poslednji pozdrav pisanim nebinam — alpskim astram — in belim vrčkam, dokler ni ledeni navček tudi njim zapel.

Niže doli, pod vrhovi Snežnika, so si javori in buke prebarvali praj zelene krošnje z vinsko rdečo in zlato rumeno barvo, a jesenski veter jim snema liste, ki tiho padajo na gozdna tla in tam zagrinjajo onemogle, do zadnjega diha duhteče ciklame.

Vse cvetje pa le ni zamrlo: v brk severnim sapam, ki prinašajo z daljnih snežnikov zimske pozdrave, je vzkli na jasi ob gorski stezi kopica cvetk lilaste barve. Pesem pravi o njih: »Na jug zleteli so žerjavi, podlesek cvete nevesel...« Ko jih v tem hladnem okolju zagleda človek s toplim srcem, kaj lahko dobi vtis, da je ta pozno-jesenska roža združila svojo lepoto z bolečo slutnjo negotovosti, saj ne ve, ali bo njen lila perigon jutri še žarčel, ali pa bo že pokrit z belim prtom vse dotlej, dokler ga spomladansko sonce ne bo priklicalo nazaj v njegovo neuničljivo življenje.

Zdaj pa popustimo vaje mislim, naj odjadrajo družno z žerjavi in drugimi pticami, ki nad Snežnikom v jatah letijo nekam daleč čez morje. In čez morje — čez sivo morje pozabljenja — plovejo z njimi tudi naše misli. Mnogo spominov, ki bi nam sicer moglo kot breme težiti srce, je v tem neizmerno dobrem morju potonilo, nekateri se še držijo tik pod gladino, a tretji vznika iz nje kot gorski vršaci ob meglenih jutrih. Eden izmed takih vrhov je spomin na oktober v letu 1948.

Mogoče je, da so bili tudi takrat, v tistem oktobru, snežniški gozdovi rdeči in zlato rumeni, toda v spominu so ostali temni. Po dolini se je namreč razširila vznemirljiva novica, češ da se je na Snežniku zrušilo letalo. Točno, kdaj naj bi se bilo to zgodilo in kakšno letalo, tega ni nihče povedal.

Varnostni organ je med drugim zadolžil tudi skupino planincev, ki naj bi takoj preiskala gorski teren neposredno okoli snežniških vrhov, medtem ko bo milica s pomočjo gozdnih delavcev pregledala gozdove.

Automobili so bili takoj po vojni še redkost in skupina, v kateri sva bila dva planinca in gozdar, je morala že kmalu po polnoči kreniti peš proti Snežniku. Utrujeni in nepre-

spani smo kakor omotični domala tavalj od vrha do vrha, od Treh kaličev do Holarin in z daljnogledom iskali po dnjačah in kotanjah, če bi opazili človeka ali letalo, če bi se kje videl kos obleke ali pa bi se zasvetlikala pločevina, a je bilo vse zaman: nikjer ni bilo nobene sledi.

Iz oblakov je od časa do časa rosilo in da bi si pod streho oddahnili, smo se zatekli v blivšo vojaško opazovalnico na vrhu Snežnika, a prišli smo iz dežja pod kap. Nekdo ji je snel strešno kritino, vrata in okna ter okenske okvire izruval tako, da je bil v njej neznošen preprih. V kotu, kjer ni od zgoraj kapljalo, smo zanetili ogenj. Zaradi vlažnega kuriva se je od sile kadilo in gost dim se je valil okoli zidovja. Kaže, da so ga opazili delavci, ki so že zvedeli za kraj nesreče, kajti eden izmed njih se je povzpел na stezo, ki je speljana proti vrhu, in od daloč iz vsega grla kričal: »Na Jarmovcu... na Jarmovcu...!« Odgovorili smo, da ga razumemo.

Na Jarmovcu naj bi se torej nekaj našlo ali nekaj zgodilo. Pogled na zemljevid nam pove, da meri zračna črta od vrha Snežnika do Jarmovca štiri kilometre in pol, a ljudje od drugod si predstavljajo z imenom Snežnik vse območje, do koder sega njegova zelena kalja. Pot do Jarmovca bo približno dvakrat daljša od zračne črte in jo bomo prehodili v poldrugi uri.

Ogenj v opazovalnici smo pogasili s peskom in jo mahnili čez drn in strn tja proti novemu cilju. Hoja nas je upehala in segrela. Ustavili smo se šele na 1271 metrov visokem skalnatem vrhu s starinskim imenom Cifra. Od tod proti vzhodu pada gorski greben strmo navzdol in skozi tančico megle se je globoko pod nami za trenutek zasvetila bela cesta, ki se vijuga skozi ozko dolino. Ob cesti so opustele zidine, ki samevajo poleg lesenjač. To je ledina z imenom Jarmovec.

Okoli nas je vladala grobna tišina, ki jo je dramilo le padajoče listje. Megla nam je zakrila Jarmovec in ko smo čakali, da nam ga spet odpre, smo si v trenutku poklicali v spomin zgodovino ceste pod nami.

Danes samotna makadamska gozdna cesta je bila skozi stoletja važna prometna žila med severnimi kraji in morjem. Po njej so naši predniki tovorili in vozili razno blago, posebno pa še železo, v obmorska pristanišča in se vračali nazaj obloženi z dobrinami čezmorskih dežel; po njej so pobožni ljudje romali na Trsat; cesarji, kralji in diktatorji so po njej črtali meje, postavljali mejnike in se vojskovali; med NOV so po njej grmeli sovražnikovi tanki pa tudi partizanske puške so po njej pokale.

Ko smo takole razmišljali sede na vrhu Cifer, so se megle začele redčiti in vzdigati iz temnih lesov Jelenje drage. Skozi oblake se je prerinilo sonca in ob svetilo našo cesto od Jarmovcev tja dol proti jugu. V oddaljenosti kakih petsto metrov smo opazili nekaj živega in z daljnogledom ugotovili, da je to vojak s puško na rami, torej stražar, ki se prestopica na cesti ob dveh motornih vozilih, verjetno džipih. Vzhodno od vojaka in ceste, precej v stran v gozdu, pa smo zagledali nekaj, kar je povzročilo, da nam je zastal dih, kakor od strele razklane smreke brez vrhov, z razcefranimi in obeljenimi debli, so štrlele iz gmote podrtih dreves in široko odprta rana zelenega gozda je zevala naokoli pa tudi v nas. Po životu nas je spreletel hladen srh; spogledali smo se, in kakor da bi v trenutku bili vsi enih misli, smo se pognali po pobočju Cifer navzdol do ceste, odkoder smo hiteli k stražarju in zadihani silili vanj z vprašanji: »Zaboga, povej, ali je kdo ostal živ! Ali mu lahko kaj pomagamo?« Vojak nas je z vidnim sočutjem pogledal in, žal, odkimaval z glavo, a izgovoril je le dve besedi: »Vojna tajna!« S kretnjo roke je pokazal, naj odidem. Z gozdne poti, ki je držala proti kraju nesreče, smo slišali človeško hojo in govorjenje: najbrž se je vračala službena komisija.

Odmaknili smo se od stražarja in odšli naprej po trdi cesti z bolečim srcem in mirno vestjo.

Zunaj ceste, na poliških jasad in v dolini proti Gomancam, so nas ob poti spremljali jesenski podleski, ki so sredi rodih trav cveteli neveselo. Visoko nad nami so ptice tiho letale v daljne kraje. Večerilo se je in ohladilo se je, saj je bil v oktobru že drugi teden, ko je izgubil življenje pilot — junak svobodnega neba — Josip Križaj.

Opomba: Josip Križaj je bil kapetan letalstva JLA in si je pridobil sloves kot pilot lovec posebnem v zračnih bitkah republikanske vojne v Španiji in med NOV na sremski fronti.

ZVEČER TISTEGA DNE, KO SEM ZVEDEL, DA STA SE MENDA V ŠLOSARSKI SMERI UBILA JANI BATISTA IN MITJA KANELLOPULOS*

Sedim v Kyotu, v hiši, ki sem jo najel za čas svojega bivanja v teh krajih, za mizo, ki sem jo zbil iz pasje ute, za strojem, ki sem ga kupil iz druge roke za majhen denar. Namizna luč se sklanja ko kakšna plastična roža nad papir, na katerega sedijo te črke in moje oči se bleščijo nad snopom njene svetlobe, modre, sive, daljnogledni v moje možgane, ki so prazni kot božji volok. Niso čisto prazni, prazni so le za stavke, v katere naj bi se scimilo to, kar srši v meni s tisto temotno gluhoti, ki jo je moč doživeti samo v želodcu kakega previsa, ko varuješ nekoga za robom stebra, ki se ubada v neskončnost z nečim, kar ti je povsem neznano, oziroma poznano le toliko, kolikor lahko razbereš iz tega, da se štrik ne premakne nikamor, in tega, da je tisti nekdo za robom odličnega plezalec. In ko tole tipkam na papir in se hkrati trudim, da bi se obdržal v knjižni slovenščini — ker smo v dolini med tistimi, ki vedo, kaj je in kaj ni — mi nekje tam, kjer so možgani, udrejo v mrak kot v vodnjak s širokim obodom in iz katerega puha vlaga in hlad, poplesuje po senci te mokre udrtine nekakšna odsotna prisotnost tistega, ki je za življenja nosil ime Flauto — Janija Batiste. Seveda v tem istem trenutku čutim, kako bedasto je pisati takšne spise in memoriam in v luči iste resnice, ko sem jo opisal v podobi z vodnjakom, posebno še, kot tako ali pa tako ostane samo besede, ki se trudijo povzeti nek vršec molk — recimo kot temen pogled izpod obrvi. Ampak čutim, kako je zakričal Lorca, ko je bil zaklal Ignacia Sanchesa Mejiasa. Zakričal je brez glasu in z razklanim želodcem in kot bi deževalo, dolgo, dolgo, dolgo in mokro. Kot kadar stojim pod steno in jo gledam z neko nesramno odprtostjo in je vse, kar še lahko označim njena gola neodzivnost, ki mi je kot svojo navzočnost zabriše v obraz. Nobenega dialoga ni onkraj take meje, mogoče megle in veter in kakšna kaplja, ki jo pocedi iz tovrstnega predkambrija. In kako se mi je vrnil zdaj tisti verz, svež kot mokra solata ravnokar odrezana na vrtu (na njihovem vrtu, ha), ki sem ga zapisal, ko sem odhajal na Japonsko. Za mano ostajajo Alpe; pesek, ki se ti ruši, ko pristopaš pod smer in starodaven ritual, s katerim samemu sebi prekomentiraš globino duše, ki je potrebna, da se začenja spoštovanje ob vstopu v to, kar je popolnoma utajeno v besedi: »smrc« — obvezno praznjenje črev pod steno. To je zdaj ostalo kot priča anonimnosti nekoga drugega. Dolgo bo trajalo, da se bom znebil zoprnovanja imena, da se bom otresel patetike, ki je špricnila iz mene, ko sem opoldne dobil pismo od Iztoka, v katerem mi je sporočil o tej smrti. In čeprav ta smrt ni vredna več od smrti mravljinca, ki si ga neki večer spešal med prsti, čeprav je ta smrt samo ena izmed kapljic v prehajanju, ki nam omogoča, da govorimo o življenju, čeprav mi je ravno iz te iste stene že znana njena sapa, njena gluhoti in hkrati njen govor, ki nagovarja samo tiste, ki so ostali, in tistemu, ki se jo razblinil, ne daje na razpolago niti možnosti, da mu ne bi pomenila nič, čeprav smo se nekako odločili ravno za močjaško življenje, kjer so zaradi ekstremističnih ambicij rejoni med sabo pomešani, je vseeno zasekala vame ta novica kot sekira, da sem dvakrat zajel sapo v svojem trebuhu, preden sem dejansko dojel, da sta resnično odletela kot dve ptici, samo da v neko drugo nebo. To utegne postati posebno ironično, če se spomnim, da sva natanko pred letom dni iskala pod isto steno neko drugo truplo in da sva se kmalu za tem sama komaj izvlekla. Ne vem, kaj je plezal to leto, menda Sfinge še ni zlezal. Toda to naj ostane med nama, takrat, ko sva stala v zahajajočem soncu pod Sfingo, da je bila rjava kakor oranžna kri, in si porinila umazana in preznojena obraza drug drugemu v obraz. Ho — in v tej bedni Japonski, ko sem venomer znova pomišljeval, da greva

Iz pisma avtorja sestavka Iztoka Osojnika uredniku PV:

»Pošiljam vam nekrolog za Janijem Batisto in Mitjem Kanellopulosom, ki sta se ubila menda v šlosarski smeri v Stani. Podrobne okoliščine te nosreče mi niso znane, tudi ne vem, kdaj in kako se je vse skupaj zgodilo. Vse, kar vem, je zapletena novica, ki mi jo je v svojem pismu posredoval moj prijatelj, ki žal sam ni alpinist, tako da mi ni mogel povedati kaj več. Toda to me v tem trenutku niti ne zanima, ker je zame boleče že to, da se je smrtno ponesrečila naveza, v kateri je plezal tudi moj soplozalec in prijatelj Jani Batista. Namreč, ravno on je tisti, s katerim sem plezal vsa ta leta doslej, preden sem se odpravil na Japonsko. Verjamem, da mu je na pasu visel tudi kakšen moj karabin, da so mu pudingljavali na bokih klini, ki sem jih tudi sam zabijal, da so visele z njega zagazde in zatilci, ki so tolikokrat varovali tudi mene samega, nekoga, ki je tudi bil jaz, ki sem bil tudi jaz. Nič ne ve, kako se lahko prelizeta dva, ki dolga leta plezata kot ista naveza, posebno še, če sta skupaj začela šo kot začelnika, posebej še kot dva, ki sta na nek način vedno stala zunaj uniformiranega plezanja in plezalskega duha. Niti on niti jaz nisva bila in nisva (zdaj samo še jaz) člana nobenega kluba, kar nama je pomenilo, da sva v stenah v nekem tišem prekršku, a ravno zaradi tega tudi osvobodjena na nek poseben način, ki ga tu ne bi razlagal podrobneje.«

v januarju v sneg in led, ko bi z rdečimi obrazi psovala v veter in zmrzovala in se tresla od strahu na kakšnem bednem, ušivem bivaku trda ko kamen. In bi te miren kot sapa opazoval, kako se matraš kot konj v kakšnem lednem previsu z rokami belimi od mraza in kako si jih vsake toliko časa vtikaš med noge, da se ogrejejo vsaj toliko, da te živalsko bolijo. Tako sva se torej oba uštelala, le da je meni ostalo, da visim zdaj s tem mokrim, votlim trebuhom nad mizo v neki noči vsaj deset tisoč milj oddaljen od tistega, kar nisi več ti.

Tako se znova zdrznem, ko se zavem, da praznine pravzaprav ni mogoče nadomestiti z nobeno besedo. Ampak, ko sem stal v kuhinji pri pomivalnem koritu in mazal margarino in med na kruh in nalil za Issa japonskega mleka v skodelo, sem se zalotil, da si popevam mrtvaški marš in razmišljam o okostnjakih, ki jih je Vesna izkopavala v Kranju, ko so odkrili staroslovansko nekropolo. Posebno tisti stavek, v katerem je rekla, da je ravno to mrtvaški ples, kako so se posamezni okostnjaki razsuli v skladu s specifično tenzijo individualnih teles. In ko sem se zalotil sredi teh misli, sem pomislil, kako tuje bi ti zvenel jezik, v katerem zaradi obče kulture govorcev tega jezika, pišem ta epitaf. Zares bi se moral veseliti, ker je zdaj vse za teboj, razblinil si se kakor stara buča in si enak vetru, ki ga lomijo macesnove veje.

Zdaj se počutim ko takrat, ko sva se zasolirala v Koglu in sva visela stisnjena v tistem kaminu kot dva ptiča in razvozljavala štrik, da bi se navezala nanj in se zavarovala. Nekaj posebnega je v tem, ko prek roba stene nenadoma prijadra oblak in vse postane tako tiho in tuje in samotno, da žlodec zaječi kot pohojena deska.

Morda pa bi bilo vseeno bolje, da bi zmetaforiziral tvojo smrt v žargonu politične ekonomije, kakor ga je artikulirala Pariška šola, kot je to storil Iztok. Ampak on kljub vsej svoji gigantski prodornosti ne ve dosti o tem, kako sva midva plezala po skalah. Ne ve o tajnah, ki niso tajne, pa vendar so, ker kar je nama trenutek v rokah, to je ostalim, ki nikoli niso bili prisotni pri teh drobnih čudežih, toliko bolj skrivnostno, kolikor manj sploh vedo, da se je karkoli dogajalo. Zdaj pa še toliko bolj, ko sem ostal sam, da nosim to, česar ni več mogoče ponoviti.

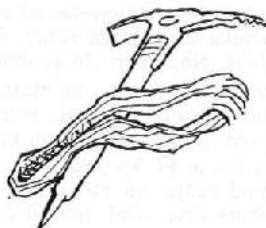
Ko sva tisto noč v luknji Tristam de Xuauchá sedela in poslušala, kako bobni v noč gigantski slap in je po polici prihajal do naju Dok Holidej in naju dolgo gledal, se nato obrnil in odjahal v meglo, sva se objemala ko dva zaljubljenca, da ne bi zmrznila. In ko sva prišla ven in je treskalo, da je metalo skale okoli naju, sva se smejala ko dva starodavna norca, ki sta ravnokar ukradla star pisker in padla v koprive. Kako bi lahko zdaj pozabil na to majhno uslugo, da ti ne bi kot prvi prinesel zaboja, v katerega boš legel in se razsul. Menda ne bo dolgo, ko bom lezel nekje sam, kjer si ti odskočil z Mitjem, da sta odfrčala ko dva kamnita metulja z očmi, ki so se zjasnile kakor majanje trave v vetru.

Tako sem torej napisal takrat v Kyotu. Vesna in Issa sta že spali in v kuhinji je iz pipe, ki pušča in jo bo morebiti vsak čas razneslo, kapljala voda kakor ženska v ozkem krilu, ki se ji mudi na avtobus. Ker mi je bilo jasno, da bi bilo to Janiju po godu, se nisem hotel odreči temu, da ne bi stopil do knjižne police, snel iz nje drobno knjigo in prevedel iz nje pesem, s katero hočem vzdržati konec spominskega spisa o tistem, ki ga ni več in je bil za časa svojega življenja moj krvni brat. Hkrati pa hočem tako počastiti spomin tudi na Mitjo, ki sem ga poznal samo po imenu in srečal enkrat samkrat. To je bilo takrat, ko je ravnokar ponovil Lidijino in Rokovo smer v Dedcu. Bil je tanek, žilav, zagorel in v kratkih hlačah. A toliko bolj je nenavadno to, da je bil Mitja dober prijatelj mojega prijatelja Davorja, s katerim skupaj študirava na Japonskem.

Predsmrtna pesem Dogena Pesnika

nebo sem obešal z zvezdami
petdeset in štiri leta
zdaj skačem skozenj
kakšno premetavanje

(1200—1253)
Kyoto, 7. 8. 1981

V tišini nočnih vej
neznani glasovi iščejo tvoj obraz.

Kot zid padajo strme stene globoko v dolino; goli apnenčasti skladi, brez prestanka naloženi drug na drugega, od zelenih gozdov do ozkih polj nad vrtoglaviimi prepadi visoko pod vrhom gore, ki za trenutek prekinejo vertikale, da se nad njimi z zadnjimi močmi še enkrat poženejo navzgor: do vrha, ki je kakor dolgo sleme, vzdignjeno iznad valov, kadar ga jeseni ližejo megleni jeziki, zaganjajoči se obenj iz morja, ki valovi nad dolino. Gozdov tedaj ni videti, tudi jase sredi njih s pastirskim stanom ne; vsega tega, kar danes objemajo moje oči s polj, za katere pravijo, da se na njih po strašnih nevihtah nabere kratkotrajen sneg, ki drugje v steni, ker je pregledka, razen tam, kjer jo od vrha do tal sckajo strmi žlebovi — ne more obstati in ki gledalcu iz doline pričara privid mogočnega belega križa, razpetega na obličje gore.

Pisana preproga gozdov, travnikov, hišica kot Igračka, se zgublja v mraku, ki ga razgrinja poznojesenska noč in ki bo vsak hip segel do središčne točke bajeslovnega križa, kjer sem. Sem — gibam se, tečem po ozkih poljeh, polnih peska, ki so ga tod pustili plazovi in nalive, po tem vodoravnem kraku križa, proti njegovemu koncu. Kot po ozkem napušču na visokem nebotičniku pridem do vogala. Zaskrbljen pogled za rob. Široki peski, prava promenada za plezalca, držijo na rob stene, ki nad temo, plazečo se iz severnih globin, blede žari, obsijan z druge strani od lune.

Mitje še ni. Kar sva zmogla zadnje zelo težke metre, sva spravila vrv in plezala vsak po svoje. Da ni zavil po poljeh na drugo stran? »Mi-tja! Mitja-a!« Za robom se ne zgane niti kamenček. Naenkrat postava, visoka, z nahrbtnikom. Izza roba.

Triglav, moj dom, zavneni iz zvočnikov pred poslovitno dvorano in tisti, za katere ni prostora v njej, se z umirjenim korakom pomaknejo k veliki stekleni steni. Govor, Ob zvokih žalne koračnice se hlastno oblikuje povorka in odločno zakorači proti grobu. Trdo sede nekje spredaj krsta na prod. Še enkrat. Tišina.

Vrsta znanih obrazov. Prilčneje polglasni pogovori, sramežljivi nasmehi, ko se srečajo oči. Drugi so rutinerji: spet žrtev gora. Svojci so v črnem. Nasprotje planinsko-alpinistični družini, krog, ki se s prvim skoraj ne meša.

»Mitja, omahnil si v gorah,« je dejal govornik. »Preplezal si te in te naše znamenite stene (naštevanje), se kot alpinist vzgojno in organizacijsko udeleževal...« Skratka, preskoči misel, še odmev: »Živel si za gore, za alpinizem,« in že plava naprej, nad ozke mestne ulice, med stare zvonike, ob reko.

Ni dolgo, kar sva se toplega, jasnega poletnega večera sprehajala tam. Ljudje so kramljali ob gostilniških mizah na prostem, nad reko; spokoj. Mitja pa mi je pripovedoval o Dauphinciji, odkoder se je pred kratkim vrnil, poln navdušenja. Med nogami se mu je motala dve leti stara hčerka; zgrabil jo je, dvignil, ponesel k obrazu, smejala sta se oba, posadil štoporamo in sta šla: »I-ha-ha«.

Živo bitje, ki se vzradosti ob pogledu nate, ki mu nekaj pomeniš, ki te pogreša, za katerega si v njegovem spoznanju sveta velik kot gora, vendar ne kot gora, ki je mrtva, ki ničesar ne čuti; sprejemaš in daješ! Zanikaš dokaz večnosti, izpisan na njenem sivem obličju. Ustvarjaš lok življenja, ki je kot slap, niti trenutek isti, čeprav stanovit. Drugi krog: alpinizem. Merjenje lastnih moči, iskanje mej prav tam, kjer se izkazuje, kar je večno in mrtvo, nasproti iskri življenja. Ne, tu ni kaj meriti in iskati, ker za to nalogo je kakovost živlega, je razum, katerega luč razstavi goro v atome in zmedeno tipa po temah lastne moči in mej.

Alpinizem, tvoj namen je drugačen. Odkriti, prehoditi še neznane kotičke naše Zemlje, jih popisati, zapečatiti z navzočnostjo vrste Homo sapiens. Vse redkejši so ti kotički, skoraj mikroskopsko majhni, ogledani. Pa tolikšen razcvet te obrti v današnjem času? Močnejši sem, več zmorem kot moj brat, prijatelj, sosed. Na ta nedolžna športna polja me vodi tvoj namen, alpinizem. Uspeva tukaj vse: od vrhunske tekmovalitike do trebušne rekreacije. Izmerjene so točke, časi, ve se, kdo je boljši. Le morebitna cena se mi zdi visoka in nagrada nizka. So tudi drugi, ki kriče: »Morituri te salutant!« A za to denar dobe. No, slava. Ta je morda prava, a drugje jo išče glava zdrava.

Dve grudi prsti na krsto, obraz obrnjen v stran od družine — prvega kroga. Sram, ker pripadam krogu, katerega dokazi se pred razumom zrušijo, upira pogled v tla. Toda, ali ne začne tam, kjer razum neha, ljubezen in strast?

In kaj je to, ko pride jasen dan, mirna noč, pa začutiš, da moraš v gozdove, na pašnike, med rušje, na strme vrhe? Ljubezen, strast? Ko si nemiren in leži nekaj na srcu, ko gloda črv: »Daj, izpolni že ukaz!«

Strast morda, toda ljubezen do mrtve gore? Saj razen kamna vse pomalem živi: ptič, gams, rastlina, veter. Morda najprej strast: jemanje, kopičenje. In kasneje ljubezen: doživljanje, presnavljanje.

Za konec je še nekaj ostalo. Tovarištvo, ker,

ko nama je na robu buhnil mesec v obraz, se je spodaj pokazala samotna dolina, zgoraj široko nebo z zvezdnimi prostranstvi, bi se mi samemu naselila v prsih tesnoba pred neznanim. Tako pa sva družno marnjala skozi čudovito noč.

Opomba: Napisano v spomin Mitje Kanellopulosa, alpinista in alpinističnega inštruktorja, ki se je 23. julija 1981 skupaj s soplezalcem Janezom Batisto ponosrečil v zahodnem delu severne stene Triglava, star enaintrideset let. V petih letih alpinističnega udejstvovanja je preplezal vrsto smeri, med njimi dosti takšnih, ki so med najtežjimi v naših gorah.

SPOŠTOVANI NAROČNIK, CENJENI BRALEC!

Naj vas spomnimo na to, da je mesec november tisti mesec, ko pregledujemo, če smo svoje obveznosti do naše najstarejše planinske revije že poravnali. Velika večina naročnikov je to že storila, nekaj naročnikov pa je vendarle ostalo še v tistem predalčku na upravi, kjer hranijo »neporavnane obveznosti za tekoče leto«, kamor spada seveda tudi naročnina za Planinski vestnik.

Vabimo vas, da poravnate naročnino za PV 1981 in da ostanete naročnik tudi za leto 1982.

K temu vabilu pa še tole: Število naročnikov je v zadnjem času razveseljivo poraslo. Postanite tudi vi redni bralec našega glasila, ki je odprto za vsa planinska vprašanja, planinske dogodke, informacije in so tudi prostor, kjer se shajajo tisti, ki prelivajo svoja planinska doživetja, vtise in spoznanja v literarna snovanja.

Uredništvo PV

V Pogačnikovem domu na Kriških podih je dne 5. 9. 1981 v sobi št. 7 nekdo pozabil šop ključev v usnjenem, rjavem etuiju na zadrgo. Ključje dobi lastnik v pisarni PD Radovljica, lahko pa se javite tudi po telefonu št. (064) 74 015.

Med številnimi planinci, ljubitelji narave, gora, je vsako leto več mladine (Posnetek s Krvavca ob letošnjem Dnevu planincev)

Foto Dokumentacija PV

PLANINSTVO NA ŠOLAH*

(Prispevek MK pri PZS za PV)

V Sloveniji pomeni planinstvo najstarejšo in že kar vpeljšano dejavnost v prostem času in je ta hkrati tudi ena najpomembnejših, saj združuje različne vidike človekovega življenja. V raziskavah javnega mnenja v letih 1970—1980 je planinstvo glede na množičnost uvrščeno med prve štiri telesnokulturne dejavnosti. V raziskavah »valorizacija in klasifikacija« športnih panog v SRS, je planinstvo na 6. mestu. Podobnih raziskav o vrednotenju planinstva s pedagoškega vidika ni, vendar sklepamo, da ima planinstvo velik pomen tudi v tem pogledu. Zavrlo tega si mladinska komisija pri PZS prizadeva, da bi planinstvo prišlo na prvo mesto na vseh šolah.

Planinstvo na šolah je organizirano v okviru planinskih skupin, ki delujejo pod okriljem matičnega PD. Delo planinskih skupin vodijo mentorji, ki so tudi sami planinci.

Delo z mladimi planinci je skupinsko, zato jim to omogoča uspešno vračanje v njihovo socialno okolje. Delo planinskih skupin je organizirano tako, da odločajo predvsem mladi in se tako usposablja tudi za samoupravno življenje.

Pri mladih vzpodbujamo komunikacijske sposobnosti, ki se uspešno razvijajo predvsem v skupini. Pri izvajanju planinske dejavnosti namenjamo posebno pozornost tovarištvu

* Zevod SRS za šolstvo je z novim šolskim letom razposlal vsem osnovnim šolam priporočilo za razvoj planinske dejavnosti na osnovnih šolah, v katerem je med drugim zapisana tudi tale misel:

PZS si prizadeva razširjati planinsko dejavnost v vseh okoljih. V tem imajo osnovne šole posebne naloge, ko se učenci seznanjajo s prvinami planinstva. Z vključevanjem v to dejavnost ohranjamo in razvijamo tudi našo tradicijo, saj ima planinstvo tudi vzgojne naloge. Poleg pouka in drugih aktivnosti so prav interesne dejavnosti tiste, ki pomagajo oblikovati osebnost.

Planinstvo na osnovni šoli je eno najbolj razširjenih in številčno najmočnejših dejavnosti, ki združuje poleg telesnokulturnih, kulturnih, družbenih in obrambno zaščitnih še vrsto drugih prvin, ki so pomembne za oblikovanje značaja in osebnosti.

Prav zato želimo, da šole še naprej podpirajo to zanimanje. Povežejo naj se s PD v kraju, saj so društva pripravljena dajati vso strokovno pomoč.

Posebej želimo opozoriti na usposabljanje mentorjev. Strokovni tečajji, ki jih organizira PZS, so sestavni del izobraževanja mentorjev. Šole naj udeležbo na teh tečajjih obravnavajo kot strokovno izpolnjevanje učiteljev.

Priporočamo tudi, da šole sprejmejo v svoj delovni načrt po en športni dan v šolskem letu s planinsko vsebino.

Jutranji zbor mladih tečajnikov-brigadirjev v Mladinskem centru MK v Bavšici leta 1979

Foto Dokumentacija PV

Potreben je seveda tudi počitek med enim in drugim tečajniškim praktičnim ali teoretičnim naporom (8 tečaja za MV na Uskovnici 1980)

Foto Dokumentacija PV

in medsebojni pomoči; oboje krepi z zgledom in spodbudo. Mlade spoznavamo s Častnim kodeksom slovenskih planincev, ki jih navaja na osvajanje splošnih etičnih vrednot. Vse planinske dejavnosti, ki potekajo v naravi, so zasnovane tako, da navajajo mlade na aktivno življenje z naravo in na samostojnost. Hoja in utrujenost sta povezana s samopremagovanjem, krepi se otrokova volja in samozavest v doseganju cilja, vrha (značke Pionir-planinec, opravljena planinska šola in podobno). Na izletu, planinski šoli, taborjenju, se srečuje z mnogo priložnostmi, ko se razvijajo spretnosti in sposobnosti (npr. pri izdelavi improviziranih nosil, bivačkov itd.). Poseben poudarek je na opazovanju narave in v razlagi naravnih pojavov. Z zgledom in očistevalnimi akcijami pri mladih razvijamo potrebo po čistem okolju, v katerem živijo. Z delom v skupini se pri mladih razvija čut odgovornosti za njihovo življenje v skupini. Vse planinske dejavnosti pa so deloma usmerjene tudi v pridobivanje novih znanj, od naravoslovnih ved (biologije, meteorologije, fizike), do zgodovine, zemljepisa, vseh posebnih znanj s področja planinstva (hoja v gorskem svetu, orientacija, nevarnosti v gorah, prehrana v gorah itd.). Velika pozornost se posveča patriotični vzgoji in čutu odgovornosti v obrambi in zaščiti domovine.

Planinstvo združuje družino in ustvarja skupna zanimanja in odkriva enake vrednote. Planinska organizacija vključuje po podatkih iz leta 1980 v svojih vrstah že 102 412 članov, od katerih jih je blizu polovica mlajših od 27 let, od teh pa 29 384 pionirjev. Mladi planinci se združujejo v planinskih skupinah v okviru VVZ, osnovnih šol, srednjih šol, KS, TOZD, v PD po poteka dejavnost mladih v mladinskem odseku. Planinske skupine so izredno številne v šolah. Tako obstaja na vsaki četrti OŠ in na vsaki tretji srednji šoli planinska skupina, ki vključuje mlade v svoj okvir dela.

Za vodstvo celotne mladinske planinske dejavnosti PZS vzgaja in izobražuje ustrezne kadre. Vsako leto je več tečajev in seminarjev — za mladinske vodnike, za planinske mentorje, za planinske inštruktorje. Vsako leto gre skozi te tečaje približno 110 mladih kandidatov za mladinske vodnike, 40 pedagoških delavcev-planinskih mentorjev in 15 planinskih inštruktorjev. Planinska organizacija ima registriranih že več kot 800 mladinskih vodnikov in planinskih mentorjev ter 60 planinskih inštruktorjev, ki predstavljajo zadostno kadrovsko osnovo za delo z mladimi planinci.

Delovni programi planinskih skupin so bogati. Vpeljane akcije naletijo vedno na velik odziv med mladimi planinci. Mladi planinci na šolah gojijo zelo različne planinske dejavnosti: udeležujejo se izletov, planinskih šol, taborjenj, predavanj z diapozitivi, izpopolnjujejo se v orientaciji, organizirajo planinske večere, ustvarjajo likovne in literarne prispevke s področja planinstva. Prav ta raznolika dejavnost omogoča, da dosegamo vsestranske smotre v planinstvu.

Praktično delo mnogo koristi pri razvozlavljanju prenekatere teoretične uganke
(S tečaja MV na Uskovnici 1981)

Foto Dokumentacija PV

Za starostno skupino od 5 do 7 let (v VVZ in prvih razredov OŠ) je pripravljena akcija »Ciciban-planinec«; njen osnovni namen je navajanje najmlajših na stik z naravo. Doslej so podelili že 6231 našitkov in 1451 značk kot priznanje cicibanom za opravljene naloge. Za pionirje na osnovnih šolah je namenjena akcija »Plonir-planinec«. Akcija zajema pohode, orientacijska tekmovanja, predavanja, urejanje propagandne omarice in kroniko. Za opravljene aktivnosti, ki jih pionir zabeleži v svoj dnevnik, prejme za nagrado bronasti, srebrni in zlati znak »Plonir-planinec«.

Planinska šola (PŠ) predstavlja osnovno izobraževalno obliko v planinski organizaciji. V programu PŠ, ki obsega 30 ur, so zajeti predmeti, ki usposabljaajo udeležence za varno hojo v gore.

Planinski pohodi v gore so sestavni del slehernega programa planinske skupine. Psihofizičnim zmožnostim mladih in njihovi usposobljenosti primerno organizirajo planinske skupine pohode v hriboviti svet Slovenije. Pri organizaciji in izvedbi izletov pomagajo mentorjem mladinski vodniki, ki so usposobljeni za vodstvo skupin v gore. Načrtovanje in izvedba programov planinskih pohodov vse pogosteje poteka tako, da pod vodstvom vodnikov v nekaj letih prehodijo eno od 29 planinskih transverzal v Sloveniji (npr. Ljubljansko mladinsko krožno pot, Koroško mladinsko transverzalo, Savinjsko pot, Zasavsko pot, Škofjeloško planinsko transverzalo, itd.).

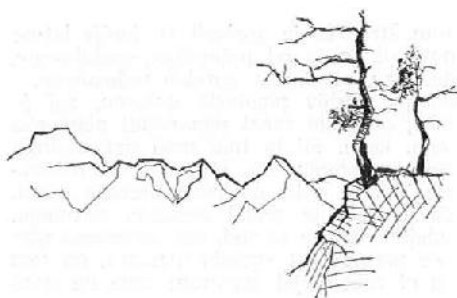
Programi planinskih skupin vsebujejo tudi organizacijo planinskih orientacijskih pohodov in tekmovanj. Ta del planinskega programa se lahko neposredno povezuje s tekmovanji za SLO in DS, ki potekajo v šolah.

V zadnjem času so med mladimi planinci poleti vse bolj priljubljeni planinski tabori v eni od visokogorskih dolin, ki trajajo od 7 do 10 dni. Organizatorji teh taborov so predvsem mladinski odseki PD, mladi iz šol pa se kot člani PD udeležujejo teh vzgojno izobraževalnih akcij. Program tabora obsega navadno organizacijo PŠ, izvedbo pohodov v gore, orientacijskih pohodov in tekmovanj, družabna in športna tekmovanja, igre, spoznavanje življenja v naravi itd.

Programi planinske dejavnosti na šolah segajo tudi na kulturno področje, na organizacijo kulturnih večerov z recitali planinskih pesmi in spoznavanje planinskih literarnih del, organizacijo razstav planinske fotografije, itd.

Iz vsega tega lahko sklepamo, da je namen planinske dejavnosti na šolah — vzgajati tako osebnost, ki se bo uspešno vključevala v življenje in delo in bo znala zdravo izrabljati svoj prosti čas tudi v kasnejših starostnih obdobjih.

Mladinska komisija PZS

Tako kot vsako leto bolj, so bile gore tudi letos množične... Posnetek je nastal ob Dnevu planincev na Krvavcu, dne 13. septembra

Foto Dokumentacija PV

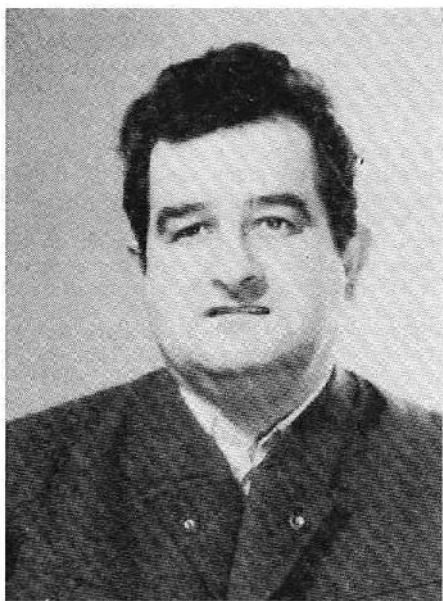
društvene novice

OB SLOVESU

Tine Štros se je poslovil 11. junija letos; poslovil se je od prijateljev, sodelavcev, gasilcev, planincev, gorskih reševalcev. Bil je marljiv planinski delavec, saj je takoj po vojni začel popravljati planinska pota, kočice. Bil je tudi med ustanovitelji GRS v Bohinju leta 1947. Gorski reševalec je tako ostal do svoje prerane smrti. Za to delo je prejel posebno priznanje. Udeleževal se je tudi kot varovalec gorske narave, kot »gorski stražar«, ob tem pa ni zanemarljivo aktivnega dela na druž-

benem področju, ko je predvsem na vasi potrebna sleherni roka, da opravi to ali ono koristno delo. Predvsem se je uveljavil na gasilskem področju.

Tine Štros se je rodil v družini, iz katere so izhajali gorski vodniki, njegova teta pa je vsem znana Angela z Vodnikovskega doma. Že kot otrok je tako rekoč preromal domala vse planine pod Triglavom. Kot gorski reševalec je postajo GRS v Bohinju nekaj časa tudi vodil, dokler se ni posvetil vzgoji mladega planinstva v svoji planinski okolici.

Tine Štros

In tako je spet odšel od nas človek, ki je svoje življenje posvetil planinstvu, nam pa zapustil izročilo nesebičnega poslanstva.

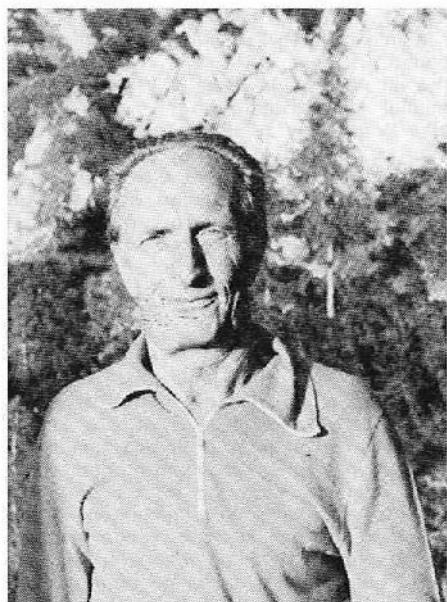
IVAN ERŽEN — PLANINSKI OSKRBNIK

V letu 1972 smo se nemalo začudili, ko se je Ivan oglasil v društveni pisarni z željo, da bi se v društvu zaposlil kot oskrbnik-upravnik v planinskih postojankah. Tov. Eržen je opravljal odgovorna dela v kranskem tekstilnem velikanu Tekstilindusu; tam je bil mojster v tkalnici; delavci so ga spoštovali, svojo zadolžitev pa je opravljal odgovorno in disciplinirano. Vse to je govorilo zanj in bil je takoj sprejet na delovno mesto, ki si ga je zaželel, saj je bil tudi v društvu znan kot gorski stražar in še posebej markacist.

Najprej je bil na Kališču, potem na Krvavcu in obratno, dokler ni prevzel odgovornega dela kot prvi oskrbnik v Kranjski koči na Ledinah. Nemalokrat je bil ogorčen nad preveč glasno in po njegovem malce razvajeno mladino, ki ji je skrb za družbeno lastnino tuja in nima pravega odnosa do narave. Vendar je tudi tu dosegal uspehe, saj je marsikateremu dal osnovne »klasične« napotke. Poznajo pa ga tudi po disciplini v izpolnitvi zahtev, ki so značilna za mejna področja. Zaradi vzornega poslovanja, evidence nočitev in sporočil je pridobil še posebno zaupanje. Vsa ta zahtevna opravila zaljša tudi s pla-

ninskimi pesmicami, ki opevajo gore Grintavcev, Storžiča...

Društvo je z njegovim poslovanjem nad vse zadovoljno, kajti njegova poštenost, skrb za planince, za red v postojankah, skrb za gospodarnost v poslovanju je PD Kranj prihranilo prenekatero nevšečnost, saj je bil kos včasih tudi res velikim težavam. Tudi njegov odnos do okolice je korekten in racionalen. Skratka, je oskrbnik, ki v pravem smislu živi za gore, je pa tudi človek, ki dela za društvo, ne samo zase. Vse več je, žal, primerov, ko v planinskih kočah teče prodaja po dveh tirih in je odvajanje iztržka društvu bolj formalnost.

Ivan Eržen

Foto F. Ekar

Tov. Ivanu smo hvaležni za skrbnost in zanesljivost pri delu in mu ob odhodu v zasluženi pokoj želimo predvsem, da bi še ostal naš planinski sodelavec, predvsem pa, da bi čim dlje užival v zaslužnem pokoju in nam približeval gore tudi s pesmimi.

E. F.

JUBILEJNI POHOD NA TRIGLAV

Da, pred desetimi leti smo to planinsko popotovanje naslovili — »Iz Švice na Triglav.« Bilo je to prvo srečanje tedaj ustanovljenega SPD Triglav v Švici z domačimi gorami in seveda z očakom Triglavom, po katerem smo to društvo imenovali. Verjetno pa je bil to tudi prvi tako organiziran pohod iz tujine na streho naše lepe domovine.

Pot iz Meilena za Ljubljano ni bila prav nič prijetna. Lilo je kot iz škafa in sprem-ljala nas je megla, kot da bi bili v no- vembbru, »vremenska« nam je povrh obljub- ljala še sneg na Kredarici. Ni mi bilo do poležavanja. Skozi okno sem ocenjeval ljubljansko vreme in si rekel: No ja, za- radi tega tura ne bo odpadla. Pripravil sem si nahrbtnik in vse potrebno za pot, ki naj bi trajala tri dni. Še posebej paz- ljivo sem pregledal zavojček za prvo po- moč, saj bom na tej turi odgovoren za skupino, ki bi jo želel varno in veselo pripeljati na vrh našega očaka. Zbirališče je bilo na avtobusni postaji v Ljubljani. Ob 14. uri je pridrdral majhen avtobus komunalnega podjetja Ljubljana, ki nam ga je dal na voljo občinski sindi- kalni svet občine Ljubljana-Center, s kate- rim ima društvo Triglav samoupravno po- godbo.

Pot do Aljažvega doma v Vratih je hitro minila. Mimogrede smo si ogledali tudi slap Peričnik. V Aljaževem domu v Vratih smo se nato odžejali in okrepčali. Streglo nam je dekle in je imel človek občutek, da bi raje stregla mladim sebi enakim fantom kot pa naši pisani družbi. No, po tem kratkem počitku smo se brž odločili, da gremo do Stančišve koč. Veseli sem se dneva, ko bom prvo noč prenočeval visoko v gorah in to v koči domačih gora. Tej želji pa tistikrat ni bilo ustreže- no, kajti naš prihod v kočo okoli 21. ure se je zdel prebivalcem koč vse prej kot zaželen. Dobili smo čaj, prostor za spanje pa v »depandansi«. No, pod streho bomo pa le, sem si potihoma mislil. Ko sem povprašal še za večerjo, sem dobil grob odgovor: »Kje ste pa do zdaj bili? Mi ob poldesetih luč ugasnemo in za- premo!« Začuden sem ga vprašal: »Čemu pa so potem planinski domovi?« sem pa dobil tak odgovor, da ga ne bom zapisal. Zdaj pa vprašujem vse tiste planince, ki bodo brali te moje skromne popotne spo- mine: Ali so planinski domovi tisti, ki naj rešujejo to ali ono krizo, ko morajo zavoljo teh kriz ugašati že ob 21.00 uri luč in zapirati koče? Ali ni morda pla- ninski dom zbirališče in zatočišče ljudi, ki zahajajo v gore, ne pa v pivnice, ki že na prvi pogled kažejo svoje gostoljubje s premočenimi namiznimi prti in čiki po tleh? Sicer so, tako sem marsikje do- življal, tudi planinski domovi že pivnice in ne več domovi ljubiteljev narave, miru, za kar so pravzaprav namenjeni. Naslednje jutro je bil naš oskrbnik kot prerojen. Prijazno nam je postregel z na- ročenim čajem in ob odhodu nas je celo poprosil, naj mu oprostimo za tisto sinoči, kajti delo s toliko ljudmi ni lahko. Zaka- račili smo po poti čez Rž proti Kredarici. Pot je bila nevarna in ledena. Sneg je bil ravno pravljen za nevarno požled in treba je bilo paziti.

Na Kredarici je bilo živahno, tako da pro- stora skoraj ni bilo. Sicer pa se je gneča

počasi redčila. Tisti, ki so se po dveh dneh slabega vremena odločili za vrh, so šli na Triglav, drugi manj pogumni pa v dolino. Na vrh je šla tudi skupina, ki je bila izredno slabo opremljena za take raz- mere, kot so tistikrat vladale na Triglavu. Pa o tem pozneje. Posedli smo okoli praz- ne mize, kmalu dobili tudi čaj in drugo, kar smo naročili, naša spremljevalka pa se je medtem zapletla v pogovor s strež- nico. Pripovedovala je o problemih in te- žavah v koči in o zahtevah obiskovalcev. Ob slovesu smo se zahvalili za topel spre- jem in za prijetno postrežbo. Vzpon na Triglav je terjal veliko previdnosti. Na vrh smo prišli vsi, razen ene udeleženke, ki se ni dobro počutila. Na vrhu pa obvezen krst za vse, ki so se znašli prvič na strehi domovine. Najprej je bil na vrsti naš 11- letni Peter, potem pa še drugi. Veseli smo bili uspeha, saj je bil naš pohod sredi poletne vročine prava zimska tura. Tudi »tista« skupina, ki sem jo že omenil, je prišla na vrh. V lahkih čevljih, copatah, s steklenico šampanjca, s katerim so sla- vili svojo zmago in z njim nazdravljali. Ne vem, kako je s to rečjo, vendar sem bil v tistem trenutku prepričan, da vse to ne sodi — na vrh Triglava.

V Planiki pod Triglavom, smo se ustavili samo za toliko časa, da smo si nabrali novih moči. Medtem sem pa ugotovil, da utegne oskrbnica koga postaviti čez prag, kar bi se skoraj dogodilo enemu od prej omenjene družbe. Pa srečno, kot navad- no in že smo na poti za Dolič, tokrat je bilo tudi že dovolj sonca, mi pa smo hodili zatopljeni v razmišljanje o sreči današnje- ga dne. Najprej smo srečali samotno pla- ninko. Ponudila mi je roko v pozdrav in je rekla: »Pa srečno.« »Hvala, pa še lep dan,« sem odvrnil. Potem smo srečali še dve; zdelo se je, da bolj sodita na ko- pališčno modno revijo, kot pa v hribe. Brez pozdrava sta bili radovedni, od kod prihajamo in če je tam kaj fantov, če bo kaj družbe.

Koča na Doliču, obnovljena kakor je, je lepa in prostorna pa tudi postrežba je bila kar v redu. Motilo me je le to, da je nekdo od obiskovalcev z vso silo hotel prevzeti »oblast« nad družbo v koči. Smo pač tudi taki, sem se tolažil. Povečerali smo in utrujenost tistega dne je kar hitro pokazala svojo moč, zato se nam je po- čitek prilegel. Naslednjega dne nas je pozdravila gosta megla. Oskrbnica je bila zaskrbljena, »Boste morali kar pohiteti, če hočete, da ne boste mokri.« Brž smo pospravili in se poslovili.

Pot do Sedmerih jezer smo nadaljevali čez Hribarice. Meni bi bila bolj pri srcu za Kanjavcem, pa je bila prenevarna. Ho- dili smo počasi. Šele tam na vrhu Hriba- ric, ob vstopu v Triglavski narodni park, smo se spet zbrali. Do koč potem ni več daleč. Želeli smo v dolino čez Štapce, na planino Jezero, Vogar do Stare Fužine. Sedem ur hoda, z drugimi besedami. Pa

se je naša družba razdelila. Sedem ur je pa vendarle nekoliko preveč. Razdelili smo se na dva dela — in tako srečno prišli do Bohinja.

Ob tem moram pohvaliti mladega Petra, ki ni niti enkrat potožil, da je utrujen. Dodati moram tudi, da je društvo s to turo potrdilo svoj naslov: »Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici,« ne pa »Slovensko društvo Triglav Zürich«, kot ga že nekaj časa nekateri imenujejo in da je s to turo, čeravno je bila skupina majhna, dostojno proslavilo svoj 10-letni obstoj.

Za zaključek smo imeli nato še skupno večerjo v eni izmed bohinjskih gostiln, s katero nas je počastil občinski sindikalni svet občine Ljubljana-Center. Tu smo v spominu prehodili še enkrat vso turo, se še enkrat od srca nasmejali dogodivščinam ter se z istim avtobusom odpeljali v Ljubljano. Pristrčni stiski rok v Ljubljani so pričali, da smo v teh treh dneh postali prijatelji, da smo bili v stiski pripravljeni drug drugemu pomagati. Moja zadnja beseda pa je bila: »Hvala za lepe in vesele dni, čez 10 let pa na svidenje na isti turi!«

Gusti Teropšič,
Mellen, Švica

USPEŠEN ZAKLJUČEK VZGOJNO IZOVBRAŽEVALNIH AKCIJ MK PZS

V Mladinskem vzgojnem centru v Bavšici so v soboto, dne 12. 9. 1981, na skupnem sestanku članov MK PZS in vodstev akcij analizirali in uspešno ocenili letošnje polletne vzgojne prireditve mladinske komisije. Ugotovili so, da so programi tečajev že nekoliko zastareli, saj splošno planinsko znanje kandidatov stanovitno raste. Začeli so razpravo o tehničnih in vsebinskih spremembah bodočih vzgojnih prireditev.

Od 28. 6. do 25. 7. 1981 je bilo v mladinski planinski delovni brigadi »Triglav« na planini Razor 31 brigadirjev, ki so očistili 1,9 ha pašnikov in s tem opravili delo v vrednosti 820 000 din. V brigadi so še pripravili več kulturnih in športnih prireditev, sodelovali v planinski šoli, v marksiističnem krožku, na tečajih za radioamaterje in za prvo pomoč. V prihodnje bo v brigadi tudi tečaj za mladinske vodnike (MV) kot interesna dejavnost. Planinska brigada je osvojila več pohval, saj je bila 3-krat udarna brigada, dobila je priznanja za interesne dejavnosti in brigadirjem so podelili 8 udarniških značk in 7 pohval. Zelo dobro je bilo letošnje sodelovanje z ZMDA Posočje. Planinci želijo sodelovanje nadaljevati, ker še nameravajo nekaj planinskih brigad prirediti v občini Tolmin, ki ima izdelan program obnove planin. MK PZS bo pripravila nadaljne usmeritve za planinske brigade,

kajti nadaljevale bodo delo v gorah pri urejanju in revitalizaciji planin (za pašništvo) ter pri izgradnji planinskih postojank in poti.

Tečaja za planinske inštruktorje v Bavšici od 2.—9. 7. 1981 se je udeležilo 17 mladinskih vodnikov in 5 inštruktorjev ter predavateljev. Program tečaja je sestavljen tako, da zahteva kar največ samostojnega dela. Na inštruktorskih tečajih bodo več pozornosti posvetili pedagogiki in planinski metodiki, saj je planinski inštruktor predvsem planinski pedagog.

Na treh tečajih za mladinske planinske vodnike v Bavšici od 9. 7. do 2. 8. 1981, je sodelovalo 95 tečajnikov in 19 inštruktorjev in predavateljev. Po ocenah vodstev in udeležencev so tečaji dobro uspeli, čeprav se jih niso udeležili vsi prijavljeni. PD bodo morala poskrbeti za večjo resnost izbranih kadrov. Že več let kritizirajo prenatrpanost teoretičnih predmetov na teh tečajih in zato bo MK PZS posodobila program. Kandidati za mladinske vodnike bi naj dobili čimveč teoretičnega znanja v planinski šoli ter s samostojnim študijem planinske literature. Spomladi bodo opravili prekus znanja in še dobili dodatne napotke za učenje. 14 dni pred tečajem bodo delali še dokončni izpit za sprejem. Tečaji za vodnike bodo dali predvsem praktično in tehnično planinsko izobrazbo. MK PZS bo izdelala navodila o kategorizaciji MV in o možnostih napredovanja v kategorijah ter vzpodbujala vsakoletno registracijo MV. Le registrirani mladinski vodniki bodo lahko dobili pri svojem PD majice z znakom MV in 60% popust pri spanju v planinskih postojankah (kot alpinisti in gorski stražarji). MK PZS bo poiskala tudi mesto MV med telesno kulturnimi delavci. Za bodoče tečaje bo sekretariat MK PZS pripravil za vse predmete planinske šole serije diapozitivov in filmov za popestritev predavanj. Na MK PZS lahko inštruktorji in planinski predavatelji sporočijo, če imajo primerne diapositive in če so jih pripravljene posoditi za preslikavo.

Tabora pionirjev planincev Bavšica '81 se je od 2.—9. 8. 1981 udeležilo 49 pionirjev ter 7 inštruktorjev in vodnikov. Kot vsako leto je tudi letošnji tabor dobro uspel, kljub temu pa so na sestanku razpravljali tudi o bodočem konceptu tabora. Republiški tabor bi naj bil za pionirje tistih PD, ki nimajo svojih taborov ali pa za nagrado pionirjem ne glede na PD? Vsebinsko bodo v pionirskih taborih dali še večji poudarek planinskim družabnostim (petje, družabne igre, humor) in nekaterim interesnim dejavnostim (npr. orientacija).

Tudi tečaj za planinske mentorje je bil od 9.—16. 8. 1981 v Bavšici in se ga je udeležilo 25 kandidatov in 8 inštruktorjev ter predavateljev. Za uspešno vodenje planinske skupine je nujna takšna oblika izobraževanja planinskih mentorjev. Tečaj

je bil ustrezno organiziran in je prav, da je enoten za vso Slovenijo.

Zadnja poletna prireditev MK PZS je bilo ledeniško izpopolnjevanje MV, mentorjev in inštruktorjev v Avstriji od 21.—23. 8. 1981. Vseh 27 udeležencev je hodilo z derzami, samostojno so izbirali pot med ledeniški razpokami, le vaje v reševanju iz razpok so bile zaradi slabega vremena okrnjene. Povzpeli so se na Klockerin (3411 m) in na Mittlere Bärenkopf (3356 m). Na sestanku so razpravljali o konceptu ledeniških izpopolnjevanj. Mladi planinci se bodo odločili, ali izpopolnjevanje ostane izobraževalna akcija ali pa naj MK PZS za svoje kadre organizira visokogorske ture na znane čez 3000 in 4000 m visoke vrhove v Alpah?

Mladinska komisija PZS je imela letos res srečno roko pri izbiri vodstev za akcije, celotna organizacija je potekala brezhibno in zato se vsem sodelujočim inštruktorjem, predavateljem in kuharjem zahvaljuje ter jih vabi tudi drugo leto k sodelovanju. Posebna zahvala pa velja postaji GRS v Bovcu in njenemu članu Borisu Mlekužu, alpinistu himalajcu Petru Podgorniku in vsem kuharjem, ki so kljub težkim delovnim pogojem v Bavšici dobro poskrbeli za lačne tečajnike.

Mladi planinci so na sestanku sprejeli predlog koledarja akcij MK PZS v letu 1982 in se seznanili s priporočilom o nadaljnjem razvoju planinske dejavnosti na osnovnih šolah, ki ga je Zavod SRS za šolstvo poslal vsem osnovnim šolam na Slovenskem. Sprejeli so tudi sklep, da sekretariat MK PZS pripravi letos v decembru praznovanje ob 25-letnici delovanja mladinske komisije pri PZS.

Janko Ferline

PLANINCI MDO »SAVINJSKE«

Mesec september je za planince MDO »Savinjska« čas, ko začno pregledovati obračune o opravljenem delu v tekočem letu, ko odpirajo posamezne objekte in ko načrtujejo delo za prihodnje leto.

Prvi so se tega tokrat lotili planinci PD Celje, ko so odprli planinski dom v Logarski dolini. Ni naključje, da otvoritev doma sovпада z nekaterimi obletnicami. Omenimo naj datum 8. 9. 1951, ko je bila otvoritev planinskega doma na Mozirski planini, ali 24. 9. 1981, ko je bila otvoritev Frischaufovega doma na Okrašlju; ni še pozabljeno leto 1951, ko so začeli obnavljati dom v Logarski dolini, ali leto 1954, ko so planinci sprejeli dom na Gori Oljki. K obletnicam pa sodi tudi podatek, ko je pred 60 leti žalski odsek Savinjske podružnice SPD pod vodstvom Frana Robleka usposobil cesto Solčava—Logarska dolina. Po tej cesti je leta 1922 pripeljal v Logarsko dolino prvi avtomobil.

Če ostanemo pri kočah, naj povem tudi tole: ravno Gora Oljka nam kaže, kako včasih planince izigrajo. Staro župnišče na Gori Oljki so začeli obnavljati celjski planinci, dokončali so ga planinci iz Polzele, ko so na vrhu zgradili prelep planinski dom. Ko so dela končali, so na vrh zgradili cesto in — planinci niso bili več sposobni tega doma upravljati. Vzeli so jim ga in tako je začel životariti. Propadal je, vanj so se naselila lesna goba... Zdaj pa so spet planinci tisti, ko so letos dom prevzeli in ga začeli obnavljati. Kljub razočaranju pred leti so planinci iz Polzele zagrizli v kisl jabolko in prepričani so, da bo naslednje leto na vrhu stal obnovljen dom.

Mesec september pa je tudi čas, ko posamezna PD prireja razne prireditve. Z njimi skušajo potrditi pomen planinstva in širšo javnost opozoriti na svoje delovanje. Tako so planinci PD Zabukovica poudarili množičnost z izletom za starejše člane društva. Izleta na Veliko planino se je udeležilo 93 članov, pionirji pa so odšli na dvodnevni izlet na Raduho, 33 pionirjev in 4 vodilci so opravili del Koroške mladinske poti in si odtisnili v posebno knjižico potrebne žige za šolsko športno značko.

Najmlajši, bilo jih je 42, pa so bili sprejeti v planinsko organizacijo. O pomenu planinstva jim je spregovoril mladinski vodnik. Ob Dnevu planincev je manjša skupina planincev šla na tridnevni pohod po Savinjskih Alpah. Pohod je bil povezan s 85. obletnico, ko sta se Libojčanki sestrice Luise in Paula Schutz s spremljevalcem Lovrencem Potočnikom iz Stahovice prvi povzpeli na 2123 m visoko Koroško Babo. Planinci planinske sekcije pri Keramični industriji Liboje, ki deluje v okviru PD Zabukovica, so se pridružili shodu rudarjev, keramikov in planincev, 12. 9. 1981 pred novim domom krajanov na Brnici nad Libojami. Shod je bil povezan s praznovanjem Dneva planincev. Predstavnik PD je ob tej priložnosti srečanje označil za simbol povezave krajanov, delavcev in članov naših društev. V Libojah sta delavec in krajan postala eno in naša društva ne stojijo ob strani, niso odrinjena, postala so del tega skupnega dela, življenja. Ob tem pa je izrazil obžalovanje, da ta 457 m visok grič ni vključen v Savinjsko pot, kar bi s svojo lego zaslužil.

Predstavnik društva je v poročilu o delu društva navedel podatek, da se je različnih pohodov po poteh NOB udeležilo samo v letu 1981 395 članov, predvsem mladih, da so organizirali več kot 10 izletov, z več kot 500 udeleženci, da je zelo razvit organiziran obisk različnih transverzov.

Člani PS KIL Liboje so spomlad obiskali Grebengrad pri Varaždinu, skupaj z drugimi člani društva pa Istrsko planinsko pot. Obisk te poti je bil organiziran ob 60-letnici Labinske republike: »Libojški kera-

Kremžarica, kot domačini na kratko imenujejo 1164 m visoki hrib in koč, ki leži tri metre pod vrhom, pa je zadnje leto resnično klicala po obnovi. Pisala bi se ji slaba prihodnost, če ne bi slovenjgraški planinci pa tudi širša družbena skupnost središča Mislinjske doline z okolico, po napeljavi elektrike pričeli še akcijo za obnovo koč. Ustanovili so gradbeni odbor, ki ga vodi Milan Mauzer, v njem pa so še predstavniki PD, družbenopolitičnih organizacij in nekaterih večjih delovnih organizacij Mislinjske doline.

Planinci in drugi so letošnje poletje s prostovoljnim delom uredili vodovod za koč, do konca leta pa nameravajo urediti še prizidek, klet in na novo prekriti streho. Prihodnje leto se bodo lotili še notranjih prostorov.

Sedanje Kočo pod Kremžarjevim vrhom so postavili slovenjgraški planinci s prostovoljnim delom pred dvaintridesetimi leti. Tudi zdaj, ko akcija teče, ni nobenega dvoma, da bodo skupaj z drugimi kraji Mislinjske doline, ki jim je Kremžarica priljubljena izletniška točka, vložili v obnovo še precej delovnih ur. Seveda pa bo to za dokončno obnovo premalo, zato računajo na pomoč PZS in delovnih organizacij Mislinjske doline.

Le tako bo bojazan, da bi ena najbolj pristnih in zelo priljubljenih slovenskih planinskih koč (do letošnjega maja jo je obiskalo okoli osem tisoč domačih in tujih planincev, kar je toliko kot vse lansko leto) propadla, odveč.

Za PD Slovenj Gradec pa bo po več kot štetdesetletnem delovanju obnova koč prav gotovo lepa delovna zmagaja.

TRETJI PLANINSKI TABOR — ČRNI DOL

6. julija smo odšli PP občine Ilirska Bistrica na šestdnevni tabor v Črni dol. Vreme je bilo lepo, razen eno samo popoldne, ko je lilo.

Vsak dan smo hodili na izlete — na Javor, Bezgovec, Kljunovec, četrti dan pa smo šli na dvodnevni izlet na Snežnik. Popoldne smo prirejali igre, se vadili v orientaciji, zvečer pa smo prižgali kres; ob njem smo peli, po kresu smo spustili zastavo, vsako jutro pa smo jo spet slovesno vzdignili.

Na taboru sta bila dva tovariša, vodja tabora, dve tovarišici mentorici obenem kuharici, ki sta nam zelo dobro kuhali.

Na taboru je bilo lepo in upam, da se ga bom udeležila tudi prihodnje leto.

Helena Zidar, 7. razred,
OŠ »Podgora«, Kuteževu

MARLIJVI MLADI PLANINCI

Med organizacijami združenega dela, ki v svojem glasilu redno poročajo o planinstvu, je tudi Cinkarna Celje. Zadnja stran mesečnika Cinkarnar je namreč namenjena planincem. Tu najdemo različne sestavke. Planinska skupina v Cinkarni se je neposredno povezala s šolo. Prevzeli so patronat nad pionirskim planinskim krožkom na OŠ »Veljko Vlahovič« v Celju in na OŠ »Fran Roš« v Celju. Niso pa edini. Železarji iz Štor na primer pomagajo pri delu planinskega krožka na OŠ Store, PD železničarja pa pomaga na OŠ na Polulah in na Hudinji.

Cinkarnarji poročajo o planinskih izletih, o doživljajih, ki so jih skupaj s pionirji doživeli na številnih skupnih turah. Geslo njihovega skupnega dela je »Spoznaj gore v celjski okolici«. Pod tem geslom so odšli na Savinjsko planinsko pot. Že prvega izleta se je udeležilo 49 pionirjev, nekaj njihovih mamic in tovarišic.

Poleg pohodov po Savinjski planinski poti so se udeležili spominskega pohoda po poteh Pohorskega bataljona, šli so po poti partizanskih enot in aktivistov OF, Celje—Griže itd.

Najzahtevnejši je bil vsekakor dvodnevni izlet na Peco. Na vrh so se povzpeli v zahtevnih razmerah, v dežju, po snegu. Na vrhu so doživeli planinski krst, vsak pionir-planinec je prejel ličen planinski

krstni list, podelil jim ga je gorski car in njegova družica Urška.

Spomladi so organizirali srečanje pionirjev-planincev na Homu. Poleg pionirjev OŠ Veljko Vlahović iz Celja so se srečanja udeležili tudi pionirji iz OŠ iz Štor in iz Griž.

Jeseni bo srečanje na Homu.

To delo potrjuje, da je planinska organizacija že upoštevala pri delu koncept celodnevne šole, saj se delovni kolektivi s svojimi PD, sekcijami povezujejo s šolami. Za vzgled so jim lahko cinkarnarji pod vodstvom Adija Vrečarja, železarji iz Štor, železničarji iz Celja itd.

Franc Ježovnik

varstvo narave

»Vsaka gora, nizka in položna, visoka in skalovita in odeta celo z ledeniki, zahteva od hribolazca nekoliko samozatajevanja, energije in vztrajnosti, da doseže svoj cilj. Vaja pa dela mojstra, in kar je hribolazec porabil navedenih potrebnih lastnosti, mu jih gora obiloma vrne. Planinec mora pogrešati marsikatero udobnost: mehko ležišče, hrano, vodo. V gorah se učimo zmernosti, učimo se prenašati žejo in včasih tudi lakoto; to vse pa kropi duševno moč mladine. Kakšen strup je alkohol, spozna marsikdo najlažje na potu v gore, ko mu že prav malo tega strupa uniči mnogo moči in mu nallje svinca v noge.« Pavel Kunaver: Na planine!

Ljubljana 1921, tatisnila Učiteljska tiskarna. Knjižica s 140 stranmi je posvečena Slovenskemu planinskemu društvu.

PRAVNI DOKUMENTI ZA UREJANJE OKOLJA

»Pravni dokumenti za urejanje okolja« so zbirka pravnih dokumentov, ki obravnavajo okolje. Prvi trije zvezki so izšli v letu 1979 kot posebna priloga gospodarsko družbene revije Slovenija Paralele, četrti zvezek pa je izšel v letu 1981. Te zvezke sta pripravila in uredila dr. Lovro Šturm in Milica Šturm, dipl. iur.

Dokumenti so razvrščeni po posameznih tematikah:

Splošni predpis — Med pravne dokumente splošne narave uvrščamo vse tiste predpise, ki obravnavajo človekovo okolje v celoti ali pa vsaj več njegovih posameznih elementov.

Varstvo narave in prirodnih znamenitosti — obsega predpise o varstvu narave, o ogroženih javnih zelenih površinah o na-

cionalnih in regionalnih parkih, o naravnih rezervatih, o naravni dediščini, o naravnih spomenikih, o varstvu živalskega in rastlinskega sveta in o varstvu redkih živalskih in rastlinskih vrst.

Varstvo kulturnih spomenikov in urbanih vrednot — obsega predpise o kulturni dediščini, o spomeniških celotah, o zgodovinskih delih mestnih in vaških naselij, o kulturnih spomenikih in o drugih spominskih objektih splošnega družbenega pomena.

Urejanje prostora in naselij ter komunalne dejavnosti — zajema predpise o prostorskem in urbanističnem urejanju, o urejanju, vzdrževanju in varstvu naselij in njihove neposredne okolice, o komunalni urejenosti, o gradbenih pogojih, o črni gradnjah...

Varstvo zraka — obsega predpise o čiščenju in o sanaciji onesnaženega zraka in o izvajanju neposrednih ali posrednih ukrepov v zvezi z varstvom zraka ali s preprečevanjem vzrokov za njegovo onesnaževanje.

Varstvo vode — obsega predpise o vodah v rekah, jezerih in morjih, o pitni vodi, o podzemski vodi in o zavarovanju virov mineralnih in termalnih voda.

Varstvo zemlje in naravnih bogastev — zajema predpise o eksploataciji zemljišč, gozdov in rudnin, o eroziji...

Varstvo pred hrupom, vibracijami in sevanjem — obsega predpise o hrupu iz premičnih in nepremičnih virov, o škodljivih posledicah eksplozij, udarov, vibracij, pretirane osvetlitve, o uničevanju površin zgradb zaradi vpliva onesnaženih atmosferilij ter predpisov o kontaminaciji in o ionizirajočem sevanju.

Odstranjevanje odpadkov in varstvo pred smradom — zajema predpise o ravnanju

z odpadki in smetmi, o embalaži, o industrijskih in drugih odpadkih, o smradu in čezmerno neprijetnem vonju in podobnih onesnaženjih.

Varstvo pred katastrofami in nevarnimi snovmi — obsega predpise o naravnih nesrečah (potres, povodenj, drsenje tal) in o raznih izrazito ali manj izrazito nevarnih substancah.

V četrtem zvezku so tisti pravni predpisi, ki so izšli v letu 1979 in 1980, dodani pa so še nekateri značilni občinski predpisi. Te zbirke imajo to veliko prednost, da prinašajo vso zapleteno in aktualno zakonodajo, ki je bila doslej objavljena razdeljeno v Uradnih listih zadnjih trideset let.

Nada Praprotnik

ALPE — SEJMSKO ZABAVIŠČE ALI DRAGOCEN ŽIVLJENJSKI PROSTOR

Vedno več podružnic nemškega Alpskega društva se ubada s tem sporom in nasprotjem. Pri tem na vse pretege iščejo pota in načine, kako bi zavarovali vsaj ostanke nedotaknjene alpske narave.

Tako je delovna skupina za varstvo okolja pri univerzitetnem športnem društvu v Münchnu nedavno tega naprosila uglednega varstvenika okolja Hansa Steinbichlerja, naj razkrinka pokrajinske uničevalce. In to je z vso prepričljivostjo tudi storil. Njegove fotografije med drugim dokazujejo, da pogosto sodita na zatožno klop tudi kmetijstvo in gozdarstvo, na to pa so vse doslej posajali predvsem energetiko in turistično gospodarstvo. Uničevalec številka ena pa slej ko prej ostaja alpsko smučanje. To se je namreč v zadnjih letih tudi po volji Tirolcev samih vse bolj razširilo celo na ledeniška področja. V razpravi na to temo je zatem sodelovalo okoli 150 zagretil varuhov okolja, še zlasti v alpskem prostoru. Oglejmo si nekaj zanimivejših poudarkov in navedb:

Dr. Reinhard Kaub je opozoril, da imajo Alpe še eno življenjsko pomembno nalogo, saj so največji vodni zbiralnik v vsej srednji Evropi. Zato si nikakor ne bi smeli dovoliti, da bi celotni alpski prostor spremenili v sejmsko zabavišče. Namesto da gradimo vedno nove in nove žičnice, bo treba poiskati drugačne možnosti in rešitve. Nekvalificirana delovna mesta, kot jih domačinom ponuja sodobna turistična industrija, so dolgoročno gotovo najslabša rešitev.

Številni so v razpravi izrazili zaskrbljenost, ker gorski kmetje vse pogostejše prodajajo svoja posestva, ki so bila skozi stoletja v lasti njihovih družin, za turistične namene.

Posebno hudo so se razpravljali spravili nad bavarski alpski načrt. Ta je sicer zavaroval številne vrhove pred tržnimi posegi, vendar je stopil v veljavo takrat, ko je bila večina vrhov v bavarskih gorah

že okronana s končnimi postajami žičnic. In kaj nam pomaga znanstveno kartiranje biotopov, če pa se nič ne zgodi, da bi edinstveno rastlinstvo in živalstvo tudi v resnici zavarovali.

Z žvižganjem je bila nagajana izjava dr. Moserja iz kmetijskega ministrstva. Zdelo se mu namreč ni nič tako hudega, ker so vključili v turistično gospodarstvo le skromne štiri odstotke ledeniških površin v Alpah. Kaj to pomeni za celotno pokrajino, mu je pojasnil Hans Steinbichler takole: »Tisti štirje odstotki so kot razpoka čez celotno podobo Mone Lise.« (Povzetek po objavi v letošnji avgustovski številki revije »Alpinismus«.)

M. A.

SIMPOZIJ »ŽIVLJENJSKI PROSTOR ALPE«

V tirolskem mestecu Hall so v letošnjem marcu pripravili tridnevni simpozij z gornjim naslovom, ki se ga je udeležilo nekako 300 znanstvenikov, politikov in članov alpskega združenja. Poglavitno vprašanje je bilo, kaj bi morali storiti, da bi tudi prihodnjim rodovom ohranili prvinsko doživetje narave kot temeljno obliko bivanja. V ospredju zanimanja sta bili predavanji obeh najbolj angažiranih varuhov okolja Karla Partscha in Hansa Steinbichlerja. Oba sta s pomočjo slikovnega gradiva pokazala in marsikomu tudi dokazala, da je skrajni čas za dejanja.

V delovnih kroških simpozija je šlo predvsem za nasprotja, ki se rojevajo iz dvojne uporabe alpskega prostora. Na eni strani je to življenjski prostor prebivalstva, na drugi pa počitniški prostor za vse večje množice turistov. Pri tem pa seveda nihče ni rekel: Turizem, ne, hvala! Švicarski turistični papež dr. Jobst Krippendorf je s tem v zvezi pozval vse odgovorne, naj se naposled vendarle odločijo za naravo in ljudi, ne pa več zgolj za gospodarski račun, kot se je to praviloma dogajalo v preteklosti in sedanjosti. Še posebej za ljudi se je zavzemal njegov rojak H. A. Pestalozzi (potomec slovitega šolnika). V delovnem krošku »Družba in okolje« je zapustil močan vtis s preskokom na področje humanizma, pri čemer je svareče ugotovil: »Materialna blaginja ni istovetna s človeško srečo. To velja seveda tudi za gorska področja. Zato bi morali prenehati s tem, da bi neuravnotežene strukture dolin prenašali tudi med gorsko prebivalstvo.«

Že omenjeni Jobst Krippendorf se je kritično lotil turizma kot pokrajinskega uničevalca. Boji se, da bo turizem lepega dne uničil celo samega sebe, kajti pokrajine, ki je najpomembnejša surovina tujskega prometa, ni mogoče poljubno povečevati. Zato je treba z njo ravnati skrajno skrbno. V velikih skrbah je tudi glede izgube kulturne prvobitnosti doma-

činov, saj je najbolj ogrožena spričo vse bolj vsiljivega in množičnega turizma. Le kaj se bo zgodilo z Alpami, če ne bomo nič ukrenili, kajti naval v ta prostor narašča vse hitreje in vsemu temu pravzaprav ni videti konca.

In nekako takole nameravajo planinci — Alpe so pač njihova druga domovina — v prihodnosti upravljati s tem prostorom: Najprej dodobra pomesti pred lastnim pragom, mora postati pravilo tudi za vse ljubitelje gorskega sveta — varstvo okolja okoli planinskih postojank in negovanje celotnega delovnega področja morata biti zgledna.

Poseben kodeks, ki bi vse planince in turiste obvezoval, da morata biti tako njihovo vedenje kot ravnanje neoporečna, naj bi ponovno pomagalo navezati dobre odnose s prebivalstvom.

S premišljenim prosvetljevanjem odpreti vsem turistom oči za naravo in jih tako spodbuditi za aktivno varstvo gorskega sveta.

Navezati tesne stike z nosilci odgovornosti, ustanovami in združenji. Temeljna naloga: doseči predvsem na političnem področju večji vpliv pri oblikovanju državnih razvojnih načrtov in ukrepov.

Za celotno področje Alp je treba pripraviti obvezujoče regionalne načrte. V tem okviru bo treba posebej poskrbeti za tako imenovana mlirujoča področja, ki morajo vsekakor ostati nedotaknjena. Pri vseh pomembnejših posegih v naravo je treba predhodno dokazati, da ne bodo na škodo okolja.

Močnejše je treba podpreti vsa tista turistična področja, ki zares upoštevajo varstvena določila glede okolja.

V celoti gledano bi utegnil simpozij »Življenjski prostor Alpe« pomeniti pravilno pot, seveda če bodo vse pobude, ki so jih sprožili njegovi udeleženci, dosledno uveljavljene v dejanjih in praksi. (Članek, ki ga je napisala Heidi Hecht, smo pozveli po objavi v letošnji junjski številki revije »Alpinismus«).

M. A.

iz planinske literature

DANILO CEDILNIK IN MARJAN ZALETEL RAZSTAVLJATA

Dva likovnika, ki potrebujeta naravo za svoje likovno ustvarjanje; dva umetnika, ki vsak zase sprejemata vtise barv in barvnih razmerij, prelivov in presenečenj, ki jih pripravlja človekovemu očesu in čustvu naravni ritim; oba sta se našla v istem prostoru s podobno sporočilnostjo, vendar pa vsak s svojim svetom v srcu. »Umetnost moramo ljubiti,« pravi Minca Peršič v priložnostnem zapisu na vabilu za to razstavo, ki jo prireja Posavski muzej Brežice in je odprta le še do 11. oktobra, in nadaljuje: »Moramo jo spoznati, če jo hočemo razumeti.«

Danila Cedilnika postavlja v svet lirskih občutij in doživetij, ko se sicer v barvni večplastnosti pokaže tudi neke vrste agresivnosti v komponiranju, vendar pa nikdar brez prefinjene poetične igrivosti, ki se ujema z resnobnostjo gora in z veličastnostjo doživetij v njih. Medtem pa so Zaletelove barve umirjene, ko s to umirjenostjo izpričujejo globok čustveni svet, ki mu je umetnik predan, podložen.

Obadva umetnika naše občinstvo že pozna, saj sta razstavljala prvi v prostorih Avtomontaže in Ljubljani in na skupni razstavi v prostorih KS Guncle — vse leta 1979; pa tudi tiste priložnostne razstave, ki jo je Danilo Cedilnik pripravil za šolo Staneta Kosca v Šmartnem, kjer kot likovnik

poučuje, ne smemo pozabiti; drugi pa leta 1979 v prostorih Avtohtehne, 1980 v Avtomontaži, na skupni razstavi pa je sodeloval leta 1979 v prostorih KS Guncle.

Tako Danilo Cedilnik kot Marjan Zaletel-Janč razstavljata ob tej priložnosti dela s planinsko, gorsko motiviko. Nekaj naslovov: D. Cedilnik: Opasti, Gora, Zameti, Ledenik, Tihi greben, Vrh (olje), in Viharnik (grafike); M. Zaletel: Vrh v megli, Igra snega in vetra, Požled, Doline v megli, Jaso, Porozen, Kanjavec, Bogatin, Zelna-rica (olje); Viharnik, Macesen, Stan, Večer (grafike).

M. K.

ALPINISTIČNI RAZGLEDI ŠT. 11

Že naslovnica 11. številke AR s fotografijo južne stene Lhotseja in vrisano jugoslovansko smerjo v njej, opozarja na naš letošnji (vsaj do novice o uspehu »žepne« odprave v južno steno Dhaulagirija) najpomembnejši alpinistični dogodek, k njemu pa se na zanimiv in polemičen način vrača tudi Luka Karničar, ki v svojem članku razmišlja o novinarskem spremljanju dogajanj v Lhotsejevi južni steni, o komentiranju, ki se po njegovem mnenju ni znalo ali upalo opredeliti, temveč se je vrtelo v začaranem krogu »uspešnega neuspeha« oziroma »neuspešnega uspeha«. Vsekakor ima prav, prav ima tudi, ko predlaga, naj novinarji raje pišejo »kaj

so fantje dva meseca delali na gori», vendar pa ob tem, ko pravi, da naj tisti, »ki so ves čas skriti v senci«, prepustijo razmišljanja o tej senci tistim, »ki jim je že kdaj na glavo sijalo vroče sonce«; pozablja, da smo bili še pred dobrim desetletjem nadvse veseli, če se je v naših »mass media« vsaj sem ter tja pojavil kakšen članek o alpinizmu, pa čeprav napisan na malo bolj »pritlehni« strokovni ravni. Prepričani smo bili, da je prav, če o nas ljudje vsaj slišijo. Dandanes temu ni več tako. Zanimanje slovenske javnosti za alpinizem je že po Makalaju, predvsem pa seveda po Everestu, izjemno naraslo, zato ni nič nenavadnega, da najrazličnejša uredništva posvečajo alpinizmu in alpinistom veliko tudi vsakodnevne pozornosti. Vsakodnevno vsaj tedaj, ko je neka odprava še »na poti«.

Žal pa novinarji ne vedo in ne morejo vedeti vsega, zato sprašujejo in dobivajo bolj ali manj strokovne odgovore. To se je dogajalo tudi v zvezi z Lhotsejem. Tem strokovnim, »strokovnim«, objektivnim in »objektivnim« razpravam, polemikam, člankom itd., je svoje razmišljanje posvetil tudi Bojan Pollak, vendar se je odpravil v nasprotno smer kot Luka, namreč — šel je sam vase. Pravi, da ne ve, kaj je alpinizem, vendar to sluti in ta slutnja se kot intimen monolog, subtilno razmišljanje o poti in cilju, kot poezija v prozi, razteza v sleherni kotiček alpinistovega doživljanja lastnega početja. Mislim, da je to članek, ki bi ga moral prebrati sleherni alpinist.

Pozornosti vseh, ki redno ali občasno primejo za pero in pišejo o alpinizmu in planinstvu, je vreden tudi prispevek Vladimirja Škerlaka, ki dopolnjuje sestavka o jezikovnih vprašanjih v 8. številki AR, katerih avtorja sta Franci Savenc in Meta Rotovnik-Tavčar. Vladimir Škerlak se zavzema za natančno uporabo Slovenskega pravopisa in se tudi v vseh primerih pravičnega ali nepravilnega pisanja izrazito alpinističnih in planinskih terminov vrača k njemu; tam pa, kjer se piše alpinisti in planinci zatekajo k izrazom iz tujih jezikov, meni, da bi le veljalo poiskati domače besede; da bi bilo bolje, če se seveda le da, pisati po slovensko.

Sicer pa se v 11. številki AR nadaljujejo Mlačevi »Veliki pionirji alpinizma« (XI. del). Tokrat nam predstavlja Emila Sollederja. Nada Mlač pa nadaljuje v prejšnji številki začeti opis zgodovine osvajanja enega treh zadnjih problemov Alp, Grandes Jorasses, točneje — boj za Crozov in Walkerjev steber.

Tudi v tej številki je veliko opisov smeri v domačih in tujih gorah, Nada in Bine Mlač sta informativno obdelala tista manj znana področja v Alpah, kjer kot sama pravi, skorajda ni slabega vremena, vendar jih alpinisti, zadržani v velike stene osrednjih Alp, le slabo ali pa sploh ne poznajo. Kako je bilo na seminarju in izpitih za alpinistične inštruktorje na Vršču piše

Vinko Mlinar, Himalajsko kroniko, povzeto po članku Roberta Montovanija v Rivista della montagna, je prispevala Ines Božič, o pogledih Jeana Marca Bolvina na ledno plezanje pa piše Meta Virant. Samo uredništvo posebej opozarja na članek o plezalnih pasovih, ki ga je napisal Jože Rožič, k pisanju pa ga je spodbudila smrtna nesreča Barbare Perčičeve v Šitah. Kateri plezalni pas je torej varnejši? Več o tem lahko preberete v omenjenem članku.

Mitja Košir

KRANJSKI ZBORNIK, 1980

Marljan Masterl, avtor sestavka Krvavec od pastirskih staj do sodobnega planinskega in rekreacijskega središča (Zapisano ob 70-letnici visokogorskega turnega smučanja in zimske alpinistike na območju Kravca in v Sloveniji) nam je poslal separat s tem naslovom in s prošnjo, naj ga uvrstimo v seznam knjig Slovenske planinske knjižnice na PZS. To smo storili in se mu po tej poti zahvaljujemo za poslano brošuro, obenem pa smo dolžni o njej povedati kaj več, saj govori o temi, ki zanimala tudi planinske bralca.

Izčrpno besedilo z bogato ilustriranim deležem nam odkriva sicer znano gorsko področje z okolico, kjer dominira Krvavec. Odkriva pa obenem tudi mnogo drobnih skrivnosti, mimo katerih hodimo, ne da bi se zavedali, da so prav ti sestavni del bistvenega gorskega sveta, ki se je v zadnjem času razvil v mogočen rekreacijski center. Te podrobnosti bomo našli v poglavjih kot so Obdobje do II. svetovne vojne, v katerem je zajeta zgodovina krvavškega področja z ljudmi, ki žive pod njegovim vnožjem, vred. Potem nadaljuje v logičnem zaporedju z zgodovino NOB — Krvavec v narodnoosvobodilnem boju od 1941. do 1945. leta in se prelje v Povojno obdobje 1945—1974, torej v našo preteklo dobo, ko smo začeli živeti v svobodi. To poglavje je seveda najboljše, saj obdela avtor tako rekoč vse, kar je za Krvavec bistvenega v tem obdobju, ko so dograjevali rekreacijski center s svojo prvo žičnico in ko smo polagoma oblikovali načrte za to področje do te stopnje, kot jo poznamo danes. Zapis je obogaten tudi z opombami, ki bodo bralcu koristno rabile za razumevanje prenekaterih podrobnosti iz nastajanja »krvavškega smučkega središča«. 39 fotografij, skic, grafikonov pa nazorno priča, koliko truda je bilo v to delo vloženega. (Glej tudi zapis o drenovcih, ki smo ga povzeli po tem gradivu in bo objavljen v Planinskem vestniku št. 12 pod naslovom: Drenovci (ob 70-letnici alpskega turnega smučanja in zimske alpinistike na območju Kravca in Slovenije).

M. K.

Vsebinsko vedno bogata revija Planinske zveze Hrvatske in Planinske zveze BiH, tokrat prinaša nekaj sestavkov, na katere želimo na tem mestu posebej opozoriti. Predvsem mislimo tu na zaključek zanimivega zapisa o velebitskih vodah in potokih, izviri (avtor je Ante Rukavina iz Gospića), za zapis o prof. Zeljku Poljaku, ko je postal novi predsednik PSH, predvsem pa na Malo kroniko alpinizma v BiH, ki jo je pripravil Slobodan Žalica iz Sarajeva. V uvodni besedi k temu pregledu Spasoje Stjepanović ugotavlja med drugim tudi tole:

»V letu 1979 je alpinizem v BiH slavil svoj zlati jubilej. Razdobje 50 let alpinističnega razvoja prav gotovo zasluži, da o njem tudi govorimo in pišemo, predvsem o tistem povojnem, ki se je razvijal v novih socialističnih družbenoekonomskih

in samoupravnih odnosih. Danes upravljamo govorimo, da je alpinizem najvišja »esencialna« oblika planinstva in da danes planinske organizacije cenimo tudi po tistem, koliko se v njih sredini razvija alpinizem, ker je dejstvo, da prav planinska organizacija uri mlade ljudi za varno bivanje v gorskem svetu. Ti motivi imajo globok smisel tudi s stališča ljudske obrambe in družbene samozaščite. S posebno skrbjo v šolanju alpinističnega kadra bomo dosegli tako kakovost, ki bo predstavljala osnovo našega planinskega gibanja. Želim tudi poudariti, da so naši alpinisti s svojim delom v stenah domačih gora utrli pot tudi na najvišje vrhove sveta.«

Pozornost vzbujajo tudi krajši sestavek Sarajevska alpinistična šola izpod peresa Rašida Mulahusića ter članek Planinstvo v Samoborskem listu 1904—1941.

M. K.

alpinistične novice

ŠPORTNO PLEZALSTVO

(Prvo mednarodno srečanje športnih plezalcev, 1. do 3. maja 1981, Konstanz v Frankovski Juri)

Poklicali so jih in prišli so v tisočih. Se je to zgodilo zgolj s pomočjo spretne propagande, ki je že meseca poprej objavljala fotografije vsečih superzvezdnikov v akrobatskih položajih v vseh alpinističnih časopisih? Ali pa je šlo za resnično potrebo številnih, seveda mladih ljudi, ki v plezanju po kratkim ekstremnih smereh nočejo več videti le treninga za nekaj večjega, zdi se jim pač že preneumno, da bi vedno nekaj počenjali le za prihodnost, nič pa za trenutke sedanjosti.

Razlogi, zakaj je skoraj 3000 ljudi kljub slabemu vremenu romalo v Konstanz: da bi tamkaj doživeli nenavadno mešanico zatohlega vzdušja v značilnih bavarskih pivnicah ali slavnosti nastop plezalcev, bi utegnili biti naposled dokaj enakomerno porazdeljeni. Ker pa so bile razen množice navzoče tudi tri televizijske ekipe se je račun prirediteljev zanesljivo izšel.

Toda tudi najbolj skromen opazovalec ni bil prav nič prikrajsan. Kajti prireditelji niso varčevali niti s trudom niti s stroški niti z letalskimi vozovnicami, samo da bi zvalili v Konstanz vsaj nekaj najboljših športnih plezalcev iz vsega sveta. Naj jih nekaj naštejemo: John Bachar iz Kalifornije, Ron Fawcett iz Anglije, Jean Marc Troussier iz Francije, Hans Howald iz Švice, Andreas Kubin iz zahodne Nemčije in Heinz Mariacher iz Avstrije.

Kar so ti moške imeli povedati, je zapustilo močan vtis. Vendar ostanimo za zdaj pri plezanju. Konsteinske skale v Frankovski Juri so doživljale, česar do takrat še ni bilo. Nekatere do takrat le umetno preplezane smeri so Bachar in partnerji prvič prosto preplezali, njihove težavnostne ocene pa so v hipu dosegle sanjskih VIII+ (!!). Že samo ogrevanje Johna Bacharja je nemara pomenilo pravo razmerje med množico in superzvezdami. Sam je namreč opravil s smerjo Ingolstadt, ki je ocenjena s VI+, ne da bi bil na kateremkoli mestu mendral eno samo sekundo. Pri vsem tem mu je bila skoraj v edino pomoč vrečka z magnezijo.

Kdo so pravzaprav ti super zvezdniki, ki jim je bilo deloma že z obrazov prebrati, da jim pomeni pritajevanje množice tako prijetno glasbo, da jim za stimulacijo sploh ni bilo treba prižgati lastnih zvočnih naprav, ki so bile polne vročih ritmov. To so ljudje, ki se podijo za fiksno idejo in so zaradi plezanja docela preusmerili svoje življenje. Vedeti je treba, da normalnega poklica nima domala nihče med njimi. Dejstvo, ki so ga sami razglašali z ljubeznivo odkritostjo.

Njihovo plezanje utegne biti na zunaj podobno, vendar so motivi, da bi prosto plezanje še bolj izpopolnili, večplastni. Nekateri se imajo za športnike, drugim pomeni športno plezalstvo poezijo, klasični alpinizem pa zgolj prozo. In preostali vidijo v športnem plezalstvu tudi trening za velika ostenja, da bi bili tudi tam hitrejši in zanesljivejši. Torej pravcata mešanica mo-

tivov, ki nujno pripravi vsako kritiko do molka.

In kar zadeva kritiko: vsakdo vidi vedno le tisto, kar hoče videti. Zato dolgi ali še daljši lasje, še širši in še bolj pisani čelni trakovi in še glasnejša glasba niso bistveni. Toda mar prepovedujemo cepine, ker jih marsikdo že na parkirnem prostoru tako dekorativno izpostavi v svojem vozilu, ali vrvi, ker si jih mnogi tako junaško prepletajo okoli prsi? Kdor sedi v steklenjaku, naj ne meče kamenja.

Kaj smo še videli v Konsteinu? Verjetno še nikoli doslej toliko letečih ljudi. Gre za metodo varovanja z vrvjo čez boke, ki jo resni gorniki tako zelo obsojajo. V Konsteinu pa smo lahko nazorno opazovali posledice te preklete metode. Bile so namreč jasne in nedvoumne. Vsakdo, ki je padel v steni, se je ustavil v korektni sedežni drži, nemara po zaslugi zanesljivo pručene tehnike padanja.

Vsak nauk postane neprepričljiv v hipu, ko se sprevrže v dogmo. In tako smo prišli do alpskega združenja. Ker je športno plezalstvo dejavnost, pri kateri še vedno plezajo od spodaj navzgor, bi morali zanj vsekakor najti prostor tudi v združenju. Industrija je že ugotovila, kaj tovrstni plezalci potrebujejo. Alpsko združenje pa še vedno ni spoznalo, da sodijo tudi športni plezalci v njegove vrste.

Razen plezanja je bilo v Konsteinu še mesto šotorov in velikanska šotorska pivnica, ki je bila zaradi začetnega deževnega vremena izjemno pomembna, saj je bilo tako omogočeno začeti plezalski semenj nadvse prijetno pri merici piva in lepo na suhem. Med posameznimi plezalskimi nastopi so bila na sporedu razpravljanja za okroglo mizo, zvečer pa predavanja z diapozitivi in filmi. In tako ni nič čudnega, če so v treh dneh sklenili številna nova prijateljstva.

(Povzetek smo pripravili po poročilu, ki ga je za letošnjo četrto številko Obvestil avstrijskega alpskega združenja napisal dr. Erich Lackner.)

M. A.

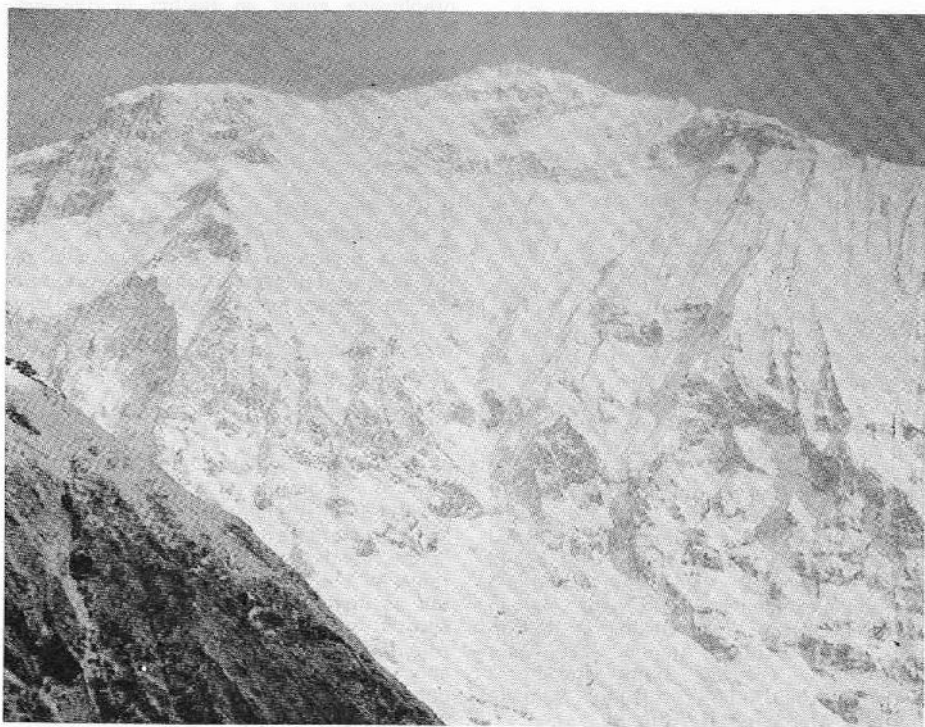
SPREJEM EVERESTI*

Kranj živi še vedno v spominih in v občutkih na dan, ko je 7. JAHO osvojila Mount Everest, saj je prav to mesto ob

* Jugoslovanski alpinizem jo v mednarodni alpinistični areni, ki predstavlja takorekoč vsa gorstva sveta, najbolj izpostavljena pa je seveda Himalaja v vseh oblikah njenih višin, razdalj in zahtevnosti, še zmerom polnokrvno prisoten. Veliki uspeh sedme odprave na vrh Mount Everesta po Zahodnem grebenu se še ni polegel (še vedno ta »najdaljša smer v Himalaji« buri številne alpiniste in odprave alpinističnih držav), ko beleži osma JAHO svojstven alpinistični uspeh v J. steni Lhotseja in jo zdaj na poti žepna odprava na Dhaulagiri.

Južna stena Dhaulagirija, 8167 m, Slovenska himalajska odprava 1981

Foto Stane Belak-Srauf

prihodu te odprave v domovino pripravila spontan planinski sprejem.

Kranjski sprejem je bil na Trgu revolucije, udeležilo pa se ga je čez 8000 občanov. Navdušenje je bilo enkratno, vtis ob tem srečanju z alpinisti pa neponovljiv. Na Trgu revolucije so bili člani odprave, pozdravili pa so jih: predsednik PD Kranj Franci Ekar, predsednik SO Kranj Stane Božič, predsednik PZS Miha Potočnik in predsednik RTKS tov. Marjan Lenarčič.

Kratko izjavo pa je tej množici, ki je čakala več kot tri ure, dal vodja odprave Tone Škarja.

Sprejem na SO Kranj, ki je temu sledil, je pripravila SO in TKS Kranj za člane odprave s svojci, predstavnike DPO, TKS, PZS, JLA in DO. V odboru za pripravo sprejema so bili: Stane Božič, predsednik SO Kranj, Drago Štefe, predsednik IS Kranj, Vilij Planinšek, predsednik IO TKS Kranj, Štefa Ošina, tajnik TKS Kranj, Emil Herlec, tajnik PD Kranj in Franc Ekar kot predsednik organizacijskega odbora za pripravo sprejema.

F. E.

HIMALAJSKE NOVICE

1. Dovoljenja za vzpone

Nedavno tega je vlada kraljevine Nepal dovolila vzpone na nadaljnjih 45 vrhov, med njimi tudi na štiri osemtisočake. To so Co Oyu 8153 m, glavni (8496 m) in južni vrh (8490 m) Kangčendzenga in Lhotse Shar 8490 m. Ministrstvo za turizem v nepalskem glavnem mestu Kathmanduju je v zvezi s tem sporočilo, da je tako poslednjim tujim odpravam na voljo 122 izmed doslej znanih 272 himalajskih vrhov na ozemlju Nepala.

M. A.

2. Kitajska »Himalaja«

Nova »himalajska dežela« se je odprla tujim odpravam. To je Kitajska; vendar pa so stroški za »Kitajsko Himalajo« hudo visoki. Zaradi izrednega zanimanja so po prvih odpravah kitajske oblasti pripravile dokumentacijo, ki predvideva možnosti sprejemanja odprav in učinkovito organizacijo, ki naj bi zmanjšala »obleganje« njihovih gor z željami prvih obiskovalcev. Informacije o plačevanju, pravilnik, zemljevidi so na voljo v Centre de Documentation, 7 rue La Boetie 75008 Paris. (Po podatkih iz La Montagne et Alpinisme 2/81).

B. B.

3. Povprek skozi Himalajo

Indijski visokogorski planinci so se nedavno tega podali na prvo odpravo, katere končni cilj je prečenje celotnega himalajskega pogorja od vzhoda do zahoda. Štiri-

člansko moštvo ima pred seboj zares pustolovski podvig, saj bo pot dolga več kot 300 km. Plezalci bodo na poti osem do devet mesecev, vseskozi pa se bodo zadrževali v višinah od 3000 do 7000 metrov. Končni cilj odprave je Karakorumsko sedlo v severozahodnem delu indijske pokrajine Ladakh.

Med vso dolgo potjo bodo indijski plezalci skušali osvojiti tudi nekatere izmed še neimenovanih in doslej tudi neprepleznih orjakov v Himalaji, z nekaterih pa tudi opraviti spuste s smučmi. Skupina bo prečila tudi tista himalajska področja, ki ležijo v kraljevinah Bhutan in Nepal, baje pa bo sama nosila s seboj vso potrebno hrano in opremo. Vsekakor kaže v tej zvezi prispomniti, da je to tako očitna propagandistična poteza, da bi bilo v resnici zanimivo vedeti, kako bo izvedeno oskrbovanje te odprave, ki ima za gotovo tudi docela drugačne naloge; v precejšnji meri gre namreč za izredno občutljivo obmejno področje med Indijo in Kitajsko.

M. A.

4. Bolgarska himalajska odprava 1981

Visok je bil cilj, ki so si ga bili zastavili bolgarski alpinisti, da bi počastili 1300-letnico ustanovitve prve bolgarske države. Prvič naj bi se povzpeli na enega izmed osemtisočakov, in to celo na četrto najvišjo goro na svetu, na 8501 metrov visoki Lhotse. In 30. aprila letos so trije bolgarski alpinisti prišli na njegovo temo. To so bili Hristo Prodanov, Metodij Savov in Ognjan Baldžiski.

Po virih iz Nepala je doslej skušalo priti na vrh Lhotseja 21 odprav, bolgarski plezalci pa so bili peti, ki jim je to tudi uspelo. V sezoni 1981 so bili celo prvi, ki so se bili povzpeli na enega izmed osemtisočakov. Med vzponom niso uporabljali aparatov s kisikom, kar priča, da so bili kondicijsko zelo dobro pripravljeni. Iz doslej znanih poročil izhaja, da je imela bolgarska odprava dokajšnje težave predvsem pri premagovanju zloglasnega ledenega slapa v višini nad 6000 m. Grozljiv labirint ledenega slapa se je namreč iz dneva v dan spreminjal, enkrat pa jim je ledena grmada v velikosti trinadstropnega poslopja povsem razdejala drugi višinski tabor.

M. A.

ČEŠKI PLEZALCI NA KAVKAZU IN V ALPAH

Septembra 1981 sta se vrnila dve češki odpravi, prva, desetčlanska, iz centralnega Kavkaza in druga, dvajsetčlanska, iz francoskih Alp. Prvo je vodil ing. Jiří Novák, posrečilo se ji je opraviti vrsto prvenstvenih vzponov v severnih ledenih stenah, ki imajo poprečno višino okrog 1000 m. Tako so Šmid, Novák in Nežerka preplezali

severno steno gore Adyrs (4370 m), potem pa sta plezalki Charvátová in Stehlíková uspešno plezali v desnem delu severne stene Ullutauja (4207 m); v isti steni so bili uspešni tudi Širl, Doubal in Vodička (klasična smer levo od sredine stene) in naveza Beneš—Nežerka (prvenstveni vzpon skozi t. i. »Zlebec«) in posebej Šmid, ki je sam in še ponoči odprl novo smer v sredini stene. V dolini Tjutus sta Stehlíková in Charvátová plezali na gori Tjutju (težavnost 5B), navezi Beneš—Šlechta in Širl—Vodička pa sta odprli nove smeri na Džajlik; za vrhunec so Šmid, Novak in Nežerka začrtali novo smer skozi ledeni ozebnik v desnem delu severne strmine Tjutju, imenovali so jo Njunju; tu so tudi posneli kratek film.

Odprava v francoskih Alpah je imela tudi nekaj vzponov na svetovni ravni: plezalca Velisek in Seifert iz Gottwaldova sta opravila prvenstveni vzpon v 1200 m visoki severni steni Grandes Jorasses (4807 m), J. Kulhavy iz Vítkovic pa je prišel na vrh Mont Blanca po 10 km dolgem grebenu Aiguille du Midi, potem pa še ponovno po V steni Brenve. Obeh vzponov se je udeležil tudi zdravnik v odpravi M. Novotný iz Jilemnice. Veselje te odprave pa je skalila nesreča, ko se je tričlanska naveza iz Jablonca tik pod vrhom Mont Blanca smrtno ponesrečila.

F. B.

MESSNERJEVA BOLEZEN S SMRTNIMI POSLEDICAMI

Letošnja četrta številka Obvestil avstrijskega alpskega združenja prinaša zanimivo beležko z gornjim naslovom, v kateri je

avtor Hans Schymik med drugim zapisal: »Nič nimamo proti Reinholdu Messnerju in njegovim izjemnim podvigom, ki jih sicer v celoti in nesebično priznavamo, vendar jih hkrati ni mogoče sprejemati brez kritičnih pomislekov. Že od nekdaj je bilo dovolj samohodcev, ki pa v preteklosti seveda niso mogli tako zasloviti kot v današnjem času, ko so na voljo neštete publikacijske možnosti.

Pred eno in to preveč samovšečno obliko samohodstva v gorah pa so kljub temu že od nekdaj svarili! Zato tudi Messnerja ne bi smeli imeti za neomejenega vzornika ali celo za idol. Kdor to počenja, je kriv zavažanja iz malomarnosti! Tako se je nedavno tega zgodilo, da se je mladenič iz Saarbrückna sam odpravil v ostenje Mont Blanca — (pa se ni nikoli več vrnil. Neki drugi mladoletnik brez plezalskih izkušenj je nameraval v aprilu 1981 sam opraviti alpsko pot GR 20 na Korziki. Od takrat naprej velja za pogrešanega. Ves obupan je oče tega mladeniča šel na Korziko in alarimiral tamkajšnjo policijo, ki razpolaga z reševalnimi helikopterji, in celo tujsko legijo. Sam se je na Korziki tudi povzpel do nekaterih višinskih postojank, vendar za sinom ni našel niti najmanjše sledi. Po vrnitvi s Korzike se je nesrečni oče obrnil tudi na pisca vodiča po GR 20, vendar le temu ne preostaja nič drugega, kot da ponovi svoja najresnejša svarila za vse podobne primere, hkrati pa naproša vse, ki se še letos odpravljajo na to pot, da bi spotoma poizvedovali po pogrešanem mladeniču.«

M. A.

razgled po svetu

15. KAPRUNSKI POGOVORI

Od 1. do 3. 10. letos so bili v Kaprunu tradicionalni pogovori, ki so bili letos motivirani s temo Varnost v gorskem svetu. Organizator teh pogovorov je Avstrijski kuratorij za varnost v gorah.

Zdaj, ko se izteka jesenska sezona in ko bodo gore postale nedostopne za večino planincev in izletnikov, bodo s prvim snegom oživila smučišča. Problem varnosti v gorah se bo torej selil na smučišča, se bo sprehajal med množico, ki šteje iz leta v leto več »članov« in bo kdaj pa kdaj ta »varnost« pokazala tudi svoje zobe. Varnost v gorah je sploh tema, ki zadnja leta zanima strokovnjake in se o njej pogovarjajo za okroglimi mizami, pripravljajo se-

minarje in srečanja. To vse z namenom, da bi zajezili vse večji razrast nevarnih situacij v gorah. Eno izmed najimunitnejših srečanj na to temo prav gotovo predstavljajo tudi vsakoletni »kaprunski pogovori«, ko razpravljajo o mnogih rečeh, ki zadevajo planinsko, alpinistično problematiko na temo — varnost v gorah. Letošnji pogovori, odvijali so se kot rečeno v prvih dneh v oktobru v znanem zimsko-športnem središču — Kaprunu, so bili posvečeni prav vsesplošnemu zanimanju, ki velja varnosti v gorah. Teme, ki so se zvrstile v »kaprunskih pogovorih« so bolj ali manj temeljito predelale področja varnosti v gorah, od tistih, ki so potrebne, da jih uveljavimo v poletnem množičnem obisku gora do zimskih športnih udejstevovanj, ki se navadno

odvijajo na urejenih smučiščih pa tudi na tekaških progah in v turnih smukih; prav le-teh se udeležujejo najbolj izurjeni planinci, kar pa ne pomeni, da so že zato, ker so izurjeni planinci, varni pred različnimi pastmi, ki jih pripravi za zimskega obiskovalca — gora. Posebej zanimivo je tudi, da so letošnje snov v pogovorih obogatili z aktualnimi razpravami o turističnem prometu v gorskem svetu, kar bi mogli tudi reči, da gre v tem primeru za ekonomsko, naravovarstveno sožitje planinstva s turizmom. Poleg tega so govorili tudi o planinarjenju in o zdravju; o zakonih, ki naj obveljajo na urejenih smučiščih in o problematiki, ki jo ti zakoni obravnavajo, urejajo in seveda puščajo to ali ono področje varnosti — še odprto. Posebej naj poudarimo, da so govorili tudi o otroku na smučišču, o njegovi varnosti in o vsem, kar je potrebno storiti, da zavarujemo mlade smučarje pred včasih izredno hudimi posledicami nesreče na smučiščih, ki se dogode zavoljo nediscipline ali pa iz zgolj objektivnih razlogov. Seveda niso izpustili tudi največje nevarnosti v gorah, ki preži na planince, smučarje, obiskovalce zimske gorske narave — nevarnosti zaradi plazov. Upati je, da bodo ti pogovori v prihodnje vendarle našli tudi rešitve, ki naj bi pomagale, da bi nesreče v gorah in na smučiščih spravili na najmanjšo možno mero, če jih že ne moremo odpraviti. To je posebej pomembno zavoljo tega, ker najdemo iz leta v leto več ljudi v gorah, na smučeh in tako iz leta v leto rastejo tudi objektivne pa tudi subjektivne možnosti za nesreče.

M. K.

VRVI SE STARAJO

(Mnogo je dejavnikov, ki povzročajo staranje. In to dejstvo je postalo študijska tema mnogih skupin, ki preučujejo ta pojav. — Iz La Montagne et alpinisme 2/81)

Problem staranja vrvi je vzbudil ustanovitev študijske skupine A.F.N.O.R., ki se je prvič sestala 22. septembra 1980.

Veliko različnih interesentov se je združilo okoli tega znanega problema, ki so se ga doslej lotevali le nekateri posamezniki. V skupini so seveda alpinisti, ki jih zastopa komisija za materiale in varnosti pri F. F. M., pa tudi jamarji, padalci, mornarji in drugi.

Že na prvem srečanju so ugotovili, da bodo pogovori zahtevni, kajti problem staranja vrvi v ničemer ni preprosta zadeva.

Najprej: kaj sploh razumemo pod pojmom STARANJE VRVI? Že o tem mnenja niso bila enotna, ker gre za naravno staranje, za umetno staranje in za kombinirano staranje. Vseeno pa velja definicija, ki nekako združuje vse tri vrste staranja vrvi: zavoljo staranja je vrv neprimerna za uporabo. S tem pa je zastavljeno prvo obsežno vpra-

šanje, na katerega je treba najti odgovor. Za plezalne vrvi in optornice je ugotovljeno, da ne smemo zanemariti naravnega staranja, ki deluje tudi tedaj, ko vrvi ne uporabljamo. Prihodnost bo mogoče pokazala, če je naravno staranje prav tako pomembno pri oceni uporabnosti kot vse drugo.

Danes že vemo, da je v umetnih snoveh, torej tudi v polyamidu $\frac{6}{8}$ (nylon) iz katerega je osnova vrvi, vedno malce vlage (približno 3%), zaradi katere pride s pomočjo mikroorganizmov do hidrolize in torej do nezadržnega propadanja.

Kaj pa povzroča umetno staranje vrvi?

V kakšnih razmerjih delujejo uničujoči dejavniki, kako se dopolnjujejo med seboj? Kateri faktorji so tisti, ki napovedujejo staranje ali pa ga katalizirajo? Pa še na mnoga druga vprašanja bo treba odgovoriti, preden nam bo jasno, kaj vse povzroča umetno staranje.

Kdaj torej lahko opazimo, da se vrv stara? Najprej je tu toplotni dejavnik, ko prehodi z mrzlega na vroče in obratno, pokažejo določene spremembe v elastičnosti. Med biokemične pojave sodi presnova, med kemične pa voda, ozračje, kisli in bazični izdelki. Tudi fotokemični dejavniki niso zanemarljivi, kaže celo, da utegnejo igrati očitno najpomembnejšo vlogo pri preperevanju polyamidov (UV žarčenje). Menjava vlage (sušenje mokre vrvi) in pa mehanski dejavniki so prav tako navzoči pri propadanju kakovosti vrvi, saj pride do prask, vrezov, zvijanj, do nategov, pregibanj, pa tudi do premočnih nenadnih udarcev (na primer ob padcu).

Ob padcih na videz ni problemov, saj je jasno, da je tako obremenjeno vrv treba zavreči; seveda pa gre tu za probleme, ko je treba preučiti vsakega posebej, kar pomeni, da ni mogoče osvojiti uporabnega modela.

V nekaterih laboratorijih uporabljajo za preučevanje test UV (umetno sonce), ker so rezultati pokazali, da je tak test prav tako uspešen, kot če vrv več let izpostavljamo naravnemu soncu.

Ta način preizkušanja je uporaben skoraj za vse vrste vrvi, brž pa postane neuporaben, ko vrvi začno uporabljati jamarji, kjer je staranje vrvi še kako pomembno. Treba bo torej razmišljati tudi o teh različnostih, kajti tudi tu velja, da nimamo na voljo uporabnega modela.

Komisija bo morala tudi »izumiti« kriterije, po katerih bodo določali umetno staranje. Za vrvi naj bi torej ti kriteriji le dopolnili že znane normative F. F. M. (U. I. A. A.). Vse to pisanje pa naj vas nikar ne prestraši, nadaljuje poročevalec v omenjeni reviji, kajti vrvi, ki so trdnostno na tržišču, imajo zaščitni znak FFM/UIAA in njihove karakteristike zagotavljajo dovolj varnosti za še tako zahtevnega plezalca.

**IN ŠE NEKAJ MISLI NA ROB
MEDNARODNIH FESTIVALOM
RAZISKOVALNIH FILMOV IN FILMOV
O GORAH V TRENTU**

Mednarodni festival v Trentu je vzbudil mnogo nasprotujočih si mnenj o kakovosti in vrednotah prikazanih filmov, o upravičenosti odločitev žirije ter o smislu festivala samega; mnogo pogovorov se je razvnelo ob razmišljanju o kakovosti festivala v primerjavi s prejšnjimi. Za mnenje so novinarji alpinistične revije »Alpinismo goriziano« (Goriški alpinizem) povprašali enega od strokovnjakov, ki so se udeležili letošnjega festivala raziskovalnih filmov in filmov o gorah.

Filmi z letošnjega festivala se v mnogočem razlikujejo od filmov, kakršne so nam prikazovali v prejšnjih letih. Značilna zanje je želja po senzacionalnosti, zaradi katere avtorji filmov zanemarijajo resničnost, veren prikaz občutij, ki vodijo alpiniste v gore in raziskovalce v številne nevarne podvige ter pozabljajo na logičen potek vsebine. Fotografije so zelo dobre, opaziti pa je, da so delo profesionalcev, montaža pa mnogokrat ni dovolj spretna in drzna, da bi fotografijam lahko vdihnili življenje. Vsebine filmov so skromne in komentarji plehki na mestih, kjer so dejanja res občudovanja vredna.

Televizijski novinarji posnetkov vzponov ne morejo napraviti sami, če si pri delu ne pomagajo s helikopterji. Razumljivo je torej, da prizore v stenah snemajo alpinisti sami, nato pa profesionalni producenti posnetke preoblikujejo in jih prilagodijo kriterijem, ki jim omogočijo predvajanje na festivalih in na televiziji. V primerjavi z drugimi profesionalnimi oblikovalci filma je prispevek alpinista v dokončno izoblikovanem filmu blud, včasih neznamenit. Takim filmom bi lahko očitali, da ne vsebujejo žara in spontanosti, kar lahko zasledimo v filmih, katerih avtorji so ta žar občutili, čeprav je o tem, kaj je v filmu spontanost, samohodnost, zelo težko razpravljati. Tako občutje v filmih je pogosto prej uspeh spretnosti in preudarne režije kot pa spontanega odnosa pri oblikovanju filma. Kakovost je odvisna od strokovnosti profesionalcev.

Prej so filmi nastajali drugače, vendar pa je bilo že tedaj opaziti plehkost v vsebini spretnih besedil in šibko zgradbo, značilno za današnje filme. Največkrat niso bili tako živi, zanimivi in dinamični, kot so v resnici bili dogodki, ki so jim rabili za podlago, poleg tega pa je bila tudi fotografija večkrat blud odsev resničnosti. Filmski amaterji so pogostokrat pozabljali, da dogodki, ki so imeli edinstveno vrednost zanje, ne morejo navdušiti občinstva, ki je podobne prizore že nešteto videlo. Težnja po spektakularnosti, značilna za vrsto filmov, je prevzela tudi člane med-

narodne žirije, saj je prvo nagrado podelila enemu najbolj senzacionalnih filmov z naslovom »Dogodivščine na Cervinu« Francoza Jeana Marca Boivina. Taka odločitev pomeni, da je žirija klonila pred modo, željno senzacija za vsako ceno; pomeni pa tudi reakcijo na film, ki so ga lahko pozorno spremljali od začetka do konca, česar ne bi mogli reči za mnoge dolgočasne filme.

Filmom, ki so jih snemali v preteklosti in tistim, ki smo si jih ogledali na letošnjem festivalu, bi torej lahko marsikaj očitali, vendar pa je bilo med njimi vselej tudi nekaj čudovitih dosežkov. Marsikateri alpinist si je ustvaril sloves tudi kot ustvarjalec odličnih filmov; naj omenimo samo Nemca Brandlerja in Baura, Angleža Dickinsona, Američana Hooverja, Italijana Frigeria, Francoza Selgneurja...

In tako vendarle kaže, da bo v konceptu tega festivala vendarle treba nekaj spremeniti.

M. G.

**ALI JE TREBA OPRAVITI ZA ČLANSTVO
V ODPRAVI — PREIZKUS?**

se sprašuje Jean-Pierre Fresfond, ko razpravlja v 2. letošnji številki La Montagne et Alpinisme o odpravarstvu.

V Franciji so imeli prvo posvetovanje na to temo že na začetku leta 1980. Z njim so načeli vprašanje, kako vcepiti v zavest alpinistov pravilno razumevanje pojma »odprava«. In kaj vse sodi pod ta izraz.

Himalajski komite, Posvetovalna komisija F. F. M., je sprejel nekaj novih načel: nič več mamutskih, v celoti ali le delno subvencioniranih odprav; F. F. M. ne bo več nadomeščala društev pri organizaciji odprav, poslej bo le društva spodbujala, da bi odprave organizirala, tistim brez potrebnih izkušenj pa bi pomagala. Trdijo celo, da je izraz »odprava« zastarel in da je zato treba najti drugo besedo.

Tu gre tudi za odnos članov »odprave« do dežele — gostiteljice. Pogosto so razne skupine puščale za seboj — uničenje. Tu je govora predvsem o tistih brezvestnejših, ki so si dovolili prekršiti zakone dežele — gostiteljice in jim je bila disciplina v obnašanju tuja.

Predvsem gre tu za niz čustvenih reakcij, kar pomeni, da razstavljanje bogastva v revni deželi ne more ostati brez sledov v duševnosti prebivalcev — domačinov, ker ne morejo razumeti, zakaj in kako je mogoče potrošiti toliko denarja in moči za tako nepotrebno dejanje, kot je vzpon na goro. Zavaljo vsega tega misel o poskusni dobi (o stažu) za organizacijo tabora — ni iz trte zvita, kot to mislijo nekateri. Celopakistanško ministrstvo za mladino in šport je temu naklonjeno, vendar se bosta CAF in FFM o tem odločala pozneje.

»Za zdaj to misel grejem še sam, pravi J. P. Fressfond. Načrt sem izdelal in pričakujem pisma sodelavcev, da bi stvar zaživela.«

Način pripravniskega dela bi po mojem načrtu moral vsebovati poleg obnove znanja angleščine, še vrsto tem, kot so: administracija, priprava materiala in opreme, ekonomsko-finančna vprašanja, osnove zdravilstva, sestava ekipe; važna je tudi povezava z deželo gostiteljico in s tamkajšnjim prebivalstvom.

Posebej še izbor cilja in razporeditev dela na gori.

Vse priprave je treba urediti doma, lahko pa jih dopolnimo s študijskim potovanjem tja, kamor bo odprava namenjena.

Po takem študijskem potovanju bi zbrali nova spoznanja, ki bi jih objavili v planskem tisku.

Naslednje leto bi lahko že organizirali ekipo, ki bi ji posredovali znanje, pridobljeno med stažem.

»Čas je, da tok odpravarstva usmerimo, pa ne po tehnokratskih normah, ampak na način, ki bo tvoren, koristen za obe strani«, zaključuje J. Pierre Fressfond. Za naše izkušnje na tem področju — pravzaprav le malo novega.

B. B.

ŽELEZNIŠKA PROGA SKOZI KAVKAZ

Izvedenci državnega planskega komiteja Sovjetske zveze so pred kratkim izbrali najugodnejšo inacijo 180 km dolge železniške proge skozi področje Velikega Kavkaza. Ta proga, na katere pomen in gospodarsko nujnost so opozorili tudi na 26. kongresu KP SZ, bi skrajšala pot od Erevana in Tbilisija v osrednje pokrajine Sovjetske zveze za približno 1000 km.

Obe obstoječi železniški progi vzdolž Črnega in Kaspijskega morja, ki povezujejo transkavkaške republike z drugimi sovjetskimi področji, sta zaradi povečanega pretoka blaga že zdavnaj preobremenjeni. Prvotno so nameravali zgraditi nekaj krajšo dvotirno progo vzdolž Črnega morja, vendar so strokovnjaki to smer zavrnili, ker da bi preveč obremenila okolje na tem turistično pomembnem področju.

Tako so se naposled odločili za težavnejšo smer skozi Veliki Kavkaz. Nova dvotirna železniška proga se bo začela v bližini Tbilisija, nato sledila toku kavkaških rek in njihovim soteskam, končala pa naj bi se v Ordžonikidzeju. Na njeni trasi bodo morali seveda kljub temu zgraditi številne prodore, med njimi enega v dolžini od 16 do 23 km, ter okoli 70 večjih mostov in viaduktov.

M. A.

KORITNICA ZA KAJAKAŠE

V letošnji majski številki revije Alpinismus prinaša stalna rubrika Vodič po divjih vodah opis naše Koritnice, za katero pravi pisec, da je nenavadno vsestranska in pokrajinsko posebno lepa gorska rečica v Julijskih Alpah. Takoj na začetku je seveda omenjen spomenik na Predelskem sedlu, ki prikazuje umirajočega leva in spominja na avstrijske branilce sedla v vojni s Francozi leta 1809. Zatem se pomudi še pri cesti do koč pod Mangartom, pri čemer tudi kajakašem svetuje, da se vsekakor kaže povzpeti na to slikovito in razgledno goro. Začetek vožnje s kajakom svetuje pri vasi Log, čeprav je treba v tem primeru vožnjo prekiniti, kar je povezano s precejšnjimi sitnostmi. Zato priporoča le progo skozi kanjon Koritnice, ki se začne v neposredni bližini trdnjave Kluža in se končuje pri izlivu v Sočo, kar nanese nekako 5 km vožnje po čudovitem kanjonu, katerega strme stene dosega višino do 80 metrov.

M. A.

SUTJESKA ZA KAJAKAŠE

Rubrika Vodič po divjih vodah v letošnji 7. številki revije Alpinismus seznanja svoje zainteresirane bralce v zelo izčrpnem opisu z reko Sutjesko, ki po objavljenih podatkih ponuja izvrstne možnosti za dokaj zahtevne spuste s kajaki. Pisec priporoča kot najbolj zanimiv in pokrajinsko najlepši dostop do Tjentišta, kjer je mogoče spraviti čolne v vodo, od Dubrovnika mimo Trebinja in njegove kraške planote do Suhe. Sicer pa je običajna dostopna pot od Foče mimo Broda do Tjentišta. Nato sledi nadroben opis toka reke Sutjeske vse do 16 km oddaljenega izliva v Drino. Spis seveda omenja tudi spominski park z veličastnim spomenikom na legendarno partizansko bitko na Sutjeski, pri čemer ima pripombo glede pomanjkljivih sanitarnih naprav.

M. A.

PLEZALSKI VODIČ PO ČSSR

Plezalska področja v češkoslovaških gorah obiskujejo vse več alpinistov iz Vzhodne Nemčije, zlasti priljubljene pa so smeri v tako imenovani češki Švici, to je v pogorju iz peščenjakov ob Labi. Ker pa prav za to področje ni dobili vodičev v nemščini, nameravajo v Demokratični republiki Nemčiji izdati temeljno delo o tem področju, ki je izšlo v zadnjih letih v češčini v treh zvezkih in z naslovom »Peščenjakove stene na Češkem«. Ob tem nameravajo Vzhodni Nemci izdati tudi vodiče po drugih zanimivih plezalskih področjih na Češkoslovaškem.

M. A.

Zakopansko dolino, na severnem delu Tater, zapira mogočna severna stena Giewonta (1894 m). Z južne strani je ta gora lahko dostopna, zato velja ta razgledni hrib za enega izmed najbolj obiskanih vrhov v Tatrah. V opoldanskih urah dne 15. avg. se je povzpel na vršne skale Rajmund Ciesluk iz Gdanska (24) z namenom, da bi v dolino poletel s svojim zmajem. Nenaden zračni tok je udaril vanj in v njegovega zmaja, tako da poleta ni mogel več kontrolirati. Po 180 m se je približal gladkim ploščam v severni steni. Zmajar je imel nenavadno srečo. Z zlomljeno roko in z ranami po rokah je obvisel nad breznom tako, da je z nogo lahko stopil na skalnato polico. Začel je klicati na pomoč. Klice na pomoč je sprejela gorska reševalna služba in ga iz tega neprijetnega položaja rešila s helikopterjem, ki ga je vodil Jan Stawowy.

Jozef Nyka

PLEZALSKI IN SMUČARSKI FILMI NA POSODO

AV film GMBH ponuja v letošnjem programu prvič nekatere stvaritve slovitega Wolfganga Gorterja, ki je dobil za svoje filme doslej že 28 mednarodnih priznanj. Tako si je zdaj mogoče izposoditi 16-milimetrski film »Smuški tek v našem stoletju«. Ta dokumentacija prikazuje razvoj smuškega teka od začetka do današnjih dni in obsega tudi prizore iz prvih filmov na to temo. Nadalje je med novitetami na voljo celovečerni barvni dokumentarni film o znamenitem švicarskem ledeniškem pilotu Hermannu Geigerju. Snemalec Wolfgang Gortjer je spremljal tega drznega pilota skozi vse leto pri številnih reševalnih podvigih. Naposled kaže omeniti še kratki film »Med nebom in zemljo, pustolovščine s padalom«, ki prikazuje skrajnostne skoke, med njimi tudi padalski skok z vrha Matterhorna vzdolž severne stene.

M. A.

PRIPOROČILA

Komisija za materiale in varnost še enkrat opozarja uporabnike, da se material stara, s tem pa se spreminja kakovost. Zato mora alpinist bdeti nad stanjem svoje opreme. Seveda to ne pomeni, naj jo nosi testirat v laboratorije, toda česti pregledi in preskušanja lahko preprečijo nesreče, včasih tudi smrtne. Zato najtopleje priporočamo, da pred vsakim vzponom preverite opremo in si za-

stavite tale vprašanja: ali je vrv pretrpela padec, koliko časa je že v uporabi, preverimo kakovost ovoja in če je v osnovi že kje čutili tanjše dele.

Najmanjši pomislek, ki bi ustrezal eni gornjih nalog, pomeni, da je vrv treba zavreči.

B. B.

PLANINSTVO NA KITAJSKEM

Naj si bo mačka rdeča ali črna — je že pred leti dejal tudi dandanašnji najvplivnejši kitajski politik Deng — mu je docela vseeno, poglavitno je le, da lovi miši. Ustrezno pragmatično je razumeti tudi ravnanje Kitajske glede štirih modernizacij, če zdaj kar nenadoma ponujajo vsako leto nove in vedno bolj privlačne gorske cilje tujim gornikom. In gora imajo v LR Kitajski pač več kot dovolj. Pri tem jim gre seveda predvsem za kar najbolj obilen dotok trdnih deviz, domače planinske želje pa so vsaj za zdaj potisnjene še hudo v ozadje. Celo pravice na vrhunske prve vzpone so tu naprodaj. Interesentov iz vsega sveta pa je kljub izjemno visokim cenam več kot dovolj. Tako imajo že zdaj kar 80 ponudb za vzpon na Xiuabangmo, medtem ko je Qomolagma (Mount Everest) s kitajske strani razprodan že vse do leta 1985. Kitajci so dovolj zviti, da vedo, kako visoko lahko navijejo cene. Za zdaj so razprodana tudi vsa njihova trekinška potovanja, za katera je treba posamično odšteti 14 000 nemških mark. Čar vsega novega, vse do nedavno celo prepovedanega, pač privablja kapitalistične prijatelje visokogorskega sveta. Nasploh nameravajo ponudbo zelo zanimivih trekingov še znatno razširiti.

Planinstvo je na Kitajskem po sovjetskem vzoru množični šport z usmeritvijo k visokogorskemu alpinizmu, vendar predvsem v povezavi z znanstveno dejavnostjo (geografija, kartografija, geologija, botanika). Športno plezalstvo je za zdaj brez večjega pomena, saj imajo le nekaj malega čez 100 mojstrov športa, tak naziv pa si je mogoče pridobiti z dosegom višine nad 8000 metrov ali osvojitvijo enega vrha z višino 7500 metrov. Med kulturno revolucijo je zavladalo v kitajskem gorskem svetu seveda popolno zatišje, zdaj pa se je, četudi v skromnih okvirih, začelo planinstvo vendarle počasi prebujati. Častihlepnih in s tem dragih načrtov za zdaj nimajo. Izletov na vrhove z lepim razgledom so bili na Kitajskem že od nekdaj zelo priljubljeni, za zdaj pa le v toliko, kolikor jim dopušča skromen prosti čas. Planinstvo v tej velikanski deželi tako še nima tistega mesta, ki bi ustrezalo njenim neslutnim možnostim.

M. A.

na kratko...

KOLENDAR PRIREDITEV '82

IO PZS je tudi letos sklenil, da dovolj zgodaj začne akcijo, v kateri naj bi zbrali vse potrebne podatke za sestavo koledarja prireditev v letu 1982. V sklepu je posebej rečeno, naj bi PD vključevala v ta koledar tudi tiste prireditve, ki so republiškega pa tudi medrepubliškega pomena in sodelovanja z zamejskimi Slovenci. Upajmo, da bo Koledarček za prihodnje leto bogatejši, predvsem pa popolnejši, saj je v letošnjem bilo niz prireditev, ki jih društva v koledarju niso zabeležila.

FOTO TREH DEŽEL

Foto klub Planinske zveze Slovenije se je spet izkazal. Odprl je novo razstavo z naslovom »Foto treh dežel« in sicer v predverju Atrija na Magistratu. Razstavo so odprli 27. septembra in je bila odprta do 11. oktobra.

SPD GORICA

Slovensko planinsko društvo Gorica bo 21. 11. 1981 slavilo 70. obletnico obstoja. Proslavo bo spremljala razstava o nastanku in razvoju planinstva na celotnem območju Primorske. Prosimo vse, ki imajo slikovni ali drug planinski material s pod-

ročja Primorske, naj nam ga za to reprezentančno razstavo posodijo ali odstopijo. Material pošljite na Planinsko zvezo Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, ali pa nas obvestite, da ga bomo sami dvignili.

SPD Gorica

TRIBUNA, GLASILO SZDL LJUBLJANA SIŠKA 8/81-12

V 8. številki tega glasila bomo našli dva sestavka na planinsko temo. Prvi govori o nesreči, ki je zadela PD SAP-Viator, ko jim je na Planini pri jezeru pogorela planinska kočica in o ukrepih, ki so jih sprejeli za sanacijo. Drugi sestavek pa seznani bralce o vzponu medvoških upokojenec na vrh Triglava, ko je bil najstarejši med njimi star 78 let (Andrej Haner), njegov prljatelj Andrej Klančar pa je videl domovino z vrha Triglava pri svojem 72. letu.

SIGNALI 8/81

To glasilo verjetno sodi med tista glasila delavcev v TOZD, ki najbolj zvesto spremlja tudi planinsko življenje. V tej številki bomo našli sestavek s sliko za celo stran, ki nam predstavi manj znani Pristovškovi Storič. Napisal ga je Pavle Segula.

OBVESTILA PZS

Planinska zveza Slovenije pripravlja že sedmo leto Obvestila. Letos je (do 5. septembra) izšlo že 5 števil.

Peta številka obravnava tele planinske teme z dolgoročno aktualno vsebino: Zavod SRS za šolstvo priporoča nadaljnji razvoj planinske dejavnosti v osnovnih šolah (glej članek v pričujoči številki PV); Dokument o splošnih in skupnih nalogah, ki jih opravlja PZS za PD; Vabilo za sodelovanje v Koledarju za leto 1982; Pravilnik o Knafelčevi diplomi.

TISKARSKI ŠKRAT NA DELU

V 10. št. PV je bil na strani 487 zadovoljen kar s tekstom, ki pripada sliki na strani 486. V resnici pa bi se moralo besedilo glasiti: PD PTT Ljubljana je prejelo tudi prehodni pokal generalnega direktorja Skupnosti JPPT za najboljši dosežek v orientaciji.

Na sliki so: Jože Dobnik, ml., Martin Terjav in Dore Hočevar.

Uredništvo se bralcem opraviča.

RODNA GRUDA 10/81

Oktobrska številka revije, namenjene Slovincem na tujem, objavlja tudi daljše poročilo o 10-letnici dela SPD Triglav v Švic, ko so ta jubilej praznovali z lepo pridelitvijo v Zürichu. Udeležili so se je tudi

predstavniki iz domovine. Predvsem je doživela izjemno pozornost prva dramska prireditev enodejanke Kje je meja, ki je bila uprizorjena v okviru te organizacije, saj so jo odigrali v pristnem domačem tonu in v ustrezno doživeti napetosti.

ODMEVI Z GORA V OKTOBRU

V tem mesecu bo na sporedu (II. program RTV Ljubljana ob 17.40 — ob petkih) kar pet oddaj. Prva bo govorila o arheološkem odkritju na Ajdnu pod Stolom; druga, dne 9. 10., bo razvijala misli o planinski dejavnosti po šolah; naslednji teden, dne 16. 10. pa bo na sporedu spet ena izmed cikličnih oddaj z naslovom Planinstvo in družba. Za 23. oktober je obljubil sodelovanje v oddaji novinar Franc Podobnik, ki želi spregovoriti o Bavšici, nekdanji živalni, danes dokaj zapuščen dolini, ki jo počasi oživlja planinska mladež, ki se vsako leto tam zbira v svojem osrednjem taboru. In zadnja oddaja v tem mesecu: Varnost v gorah skozi podatke, ki so se s tega področja nabrali v letošnjem letu. Uredništvo si pridržuje pravico, da zavoljo aktualnih razlogov spremeni vrstni red pa tudi vsebino najavljenih oddaj.

VREME NA KREDARICI V LETOŠNJEM POLETJU

Prvi in zadnji poletni mesec na Kredarici, junij in avgust, sta bila nekoliko pretopla, medtem ko je bil julij prehladen.

Slika prikazuje del bosansko-hercegovega pešpolka (BH 4) v Soči, sept. 1917 na večer pred ofenzivo pri Kobaridu. Prav v tem času je bil dr. J. Kugy premeščen v Sočo, kjer je kot prostovoljec, referent in svetovalec na fronti v Zah. Julijcih (kjer so plazovi v zimi 1915/16 pobrali številne italijanske in avstrijske vojake) učil plezalno in reševalno tehniko (iz pisma Borisa Ostana uredništvu PV)

1 Dr. Julius Kugy, 2 Franc Ostan, brat Borisa Ostana, ki je PV odstopil to fotografijo.

Kar pa zadeva mesečne količine padavin, so bili vsi trije meseci premalo namočen. Srednja mesečna temperatura junija je znašala 4,5°. Bila je za 1,2° nad dolgoletnim poprečkom (popreček obdobja 1956—75). Julijski temperaturni popreček, ki je znašal 4,6°, je bil le za 0,1° višji od junjskega, zato pa kar za celo stopinjo pod normalno vrednostjo julija, ki znaša 5,6°. Najtoplejši poletni mesec je bil avgust. Vendar je njegov temperaturni popreček, ki je znašal 6,1°, bil za samo 0,2° nad normalno vrednostjo.

Absolutni temperaturni maksimumi posameznih mesecev, ki so znašali za junij 14,2°, za julij 14,4° in avgust 18,0° so bili izmerjeni 3. junija, 31. julija in 3. avgusta 1981. Absolutni temperaturni minimumi pa so bili izmerjeni 18. in 19. junija, ko je znašala najnižja mesečna temperatura — 5,5°, 26. julija, ko so izmerili — 3,0° in 24. avgusta z — 2,8°. V primerjavi z absolutnimi temperaturnimi ekstremi, ki izvirajo iz obdobja 1956—75, lahko povemo, da so bili letošnji temperaturni ekstremi v mejah doslej znanih vrednosti.

Popreček stopnje mesečne oblačnosti je znašal za junij 6,4, za julij 7,3 in za avgust 5,6. Če te vrednosti primerjamo z dolgoletnimi poprečki, lahko zaključimo, da sta bila junijski in avgustovski mesečni popreček oblačnosti pod normalno vrednostjo, julijski pa znatno nad njo. To se kaže tudi na trajanju sončnega sija. V juniju je sijalo sonce na Kredarici — po podatkih tamkajšnjega heliografa — 174 ur, kar je komaj 37% od maksimalnega možnega trajanja. Dolgoletni junijski popreček pa znaša 168 ur sončnega sija. Julija se pozna močno povečana stopnja oblačnosti, zato je heliograf registriral samo 138 ur sončnega sija, kar je komaj 29% od maksimalnega možnega trajanja. Normalno julijsko trajanje sončnega sija (dolgoletni popreček) znaša 197 ur. V avgustu je bilo registriranih 200 ur sončnega sija, kar je 46% normalne vrednosti. Dolgoletni popreček trajanja sončnega sija za ta mesec znaša 176 ur.

Iz navedenih podatkov in iz vremenskih opisov Kredarice za prejšnje mesece tega leta (zima, pomlad) ugotavljamo, da je letošnji julij imel najnižjo, avgust pa najvišje število ur — v absolutni in relativni vrednosti — sončnega sija v tem letu.

Primankljaj padavin je bil precejšen in ga občutimo še zdaj. V juniju je bilo 115 mm padavin, kar je 48% normalne vrednosti, v juliju se je 205 mm mesečna množina padavin sicer približala normalni vrednosti na 95%, zato pa je avgusta bilo le za 110 mm močje, kar je 47% normalne vrednosti. Tudi dnevne maksimalne višine padavin so bile nizke in so naslednje: dne 11. junija je bilo 25,1 mm (dosedanji junijski dnevni rekord 107,0 mm dne 28. jun. 1961), dne 25. jul. 53,8 mm (največ 89,4 mm dne 16. Jul. 1970), in dne 21.

avg. 54,4 mm (največ 182,8 mm dne 22. avg. 1969) padavin.

Padavine so bile predvsem v obliki dežja, vendar je na Kredarici med 20 padavinskimi dnevi v juniju še 11 dni snežilo. V juliju je bilo prav tako 20 padavinskih dni, vendar le 7 s sneženjem. V avgustu pa so na Kredarici zabeležili le 10 dni s padavinami in od tega je le enkrat samkrat še snežilo.

Snežna odeja, ki je letos še ves junij prekrivala Kredarico, je bila najdebelejša, prvi dan v mesecu, ko je bila še 147 cm debela. V juliju (26. in 27.) je ležala samo dva dni, debela je bila le 8 cm. V avgustu pa je bila samo en dan (21.) s snežno odejo debelo 3 cm. Med poletnimi meseci je bilo zabeleženih precej dni z močnimi vetrovi in nevihtami.

Splošna ugotovitev glede vremenskih razmer je tale: prva dva poletna meseca zaradi pogostih, sicer skromnih padavin vreme planincem ni bilo naklonjeno, medtem ko so bile vremenske razmere avgusta ugodnejše.

F. Bernot

PLANINSKA KOČA NA SLAVNIKU (1128 m)

Kočo oskrbuje Obalno PD Koper. Zgrajena je bila med leti 1955 in 1957, dogradili in odprli pa so jo 7. 7. 1957.

Približno leto dni je kočjo vzdrževalo PD Železničar iz Ljubljane tedaj, ko so gradili železniško progo proti Kopru. Koča je zadnja planinska postojanka na Slovenski Tz, je obvezna točka kurirjev in vozil Slovence. Idejo za gradnjo koče je dal na ustanovnem sestanku društva 1949. leta pok. planinec Martinuzzi.

Kočja predstavlja tudi izhodišče »Poti Istrskega odreda od Slavnika do Žabnika«.

Planinska koča na Slavniku

Koča na Resevni

v njej je 28 ležišč, v jedilnici pa je 35 sedežev.

Odperta je poleti vsak dan, razen ob sredo, pozimi pa samo ob nedeljah, sobotah in praznikih.

Informacije: OPD Koper, Čevljarska ul. 1/II, ob torkih in petkih od 16. do 18. ure (v tem času tudi po tel. 066 26 321) ali pri predsedniku OPD Koper, tel. 066 22 217 Koper.

PLANINSKA POSTOJANKA NA RESEVNI (682 m)

Oskrbuje jo PD Šentjur, stoji pa na Resevni. Do koče drži dobro markirana pot iz Šentjurja mimo Lesne industrije Bohor, Hruševca in Kranjčice. Od Resevne lahko

pot nadaljujemo mimo Svetine, Celjske koče, Tovsti vrh v Celje. Ta pot je tudi označena s črko S (Savinjska krožna pot). Del te poti gre tudi po poti Celjske čete, zato je tu tudi nekaj obeležij iz NOB.

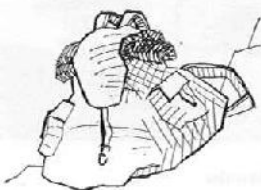
Iz Šentjurja na Resevno je poldrugo uro peš. Na Resevno je mogoče tudi z avtomobilom in sicer skozi Hruševac in Kranjčico do spomenika. Od tu pa je paš le še 10 minut po lepi, položni gozdni poti.

Kočo so zgradili leta 1961.

Postojanka ima tri sobe z 12 ležišči in dva skupna ležišča s 24 ležišči, skupaj 36 ležišč.

Dom je odprt čez leto ob sobotah, nedeljah in praznikih.

Informacije — po pošti na naslov: Jože Gaberšek, Šibenik 7, Šentjur, ali po telefonu Ivan Straže (063) 741-000, interna 27.

vam nudi

<i>Zemljevide:</i>	1. Julijske Alpe — Bohinj 1 : 20 000 (1980)	100,00
	2. Julijske Alpe — Triglav 1 : 20 000 (1980)	100,00
	3. Julijske Alpe — vzhodni del 1 : 50 000 (1980)	100,00
	4. Julijske Alpe — zahodni del 1 : 50 000 (1980)	100,00
	5. Karavanke 1 : 50 000 (1980)	120,00
	6. Kamniške in Savinjske Alpe 1 : 50 000 (1979)	60,00
	7. Kamniške in Savinjske Alpe 1 : 50 000 (stari)	7,00
	8. Polhograjsko hribovje 1 : 50 000 (1977)	60,00
	9. Pohorje — vzhodni del 1 : 50 000 (1975)	18,00
	10. Kozjak 1 : 50 000 (1976)	25,00
	11. Škofjeloško hribovje 1 : 40 000 (1981)	100,00
	12. Panoramska karta Gorenjske	10,00

<i>Planinske vodnike:</i>	1. Julijske Alpe (1978)	100,00
	2. Karavanke, 2. popravljena izdaja (1975)	100,00
	3. Vodnik po Zasavskem hribovju (1978)	120,00
	4. Po gorah severovzhodne Slovenije (1980)	240,00
	5. Blegoš (1980)	70,00
	6. Lubnik (1977)	70,00
	7. Ratitovec (1978)	70,00
	8. Bil sem na Triglavu (1973)	12,00
	9. Durmitor (1979)	100,00

<i>Vodnike in dnevnike po voznihi poteh:</i>	1. Slovenska planinska pot (1979)	130,00
	Dnevnik	45,00
	2. Od Drave do Jadrana — E 6 YU (1977)	70,00
	3. Vodnik po transverzali kurlirjev in vezistov NOV Slovenije (1980)	150,00
	Dnevnik	25,00
	4. Notranjska planinska pot (1977)	25,00
	5. Loška planinska pot (1973)	40,00
	6. Ljubljanska mladinska pot (1975)	20,00
	7. Gorenjska partizanska pot (19)	30,00
	8. Bohinjska planinska pot (1978)	30,00
	9. Jezerska planinska pot (1980)	50,00
	10. Vodnik po Poti NOB — Domžale (1980)	50,00
	11. Vodnik po Badjurovi krožni poti (1974)	20,00
	Dnevnik	20,00
	12. Šaleška planinska pot (1974)	40,00
	Dnevnik	10,00
	13. Savinjska planinska pot (1980) — dnevnik	20,00
	14. Bratska planinska pot Ljubljana—Zagreb (1980)	60,00
	15. Trdinova pot (1975)	70,00
	Dnevnik	30,00
	16. Pot prijateljstva (1980), trijezičen	100,00
	17. Transverzalni vodič po planinama Bosne i Hercegovine (1975)	36,00
	18. Kranjski vrhovi (1981)	50,00

<i>Alpinistične ter druge vodnike:</i>	1. Ravenska Kočna (1977)	125,00
	2. Paklenica (1979)	60,00
	3. Stijene Hrvatske (1975)	120,00
	4. Stijene Jugoslavije I (1977)	120,00
	5. Stijene Jugoslavije II (1979)	225,00
	6. Klck stijene penjači (1980)	100,00
	7. Turnosmučarski vodnik treh dežel (1978) — trijezičen	90,00
	8. Planinarstvo i alpinizam, Z. Smerke	150,00

<i>Vodnike v tujih jezikih:</i>	1. Die Slowenische Berg-Transversale, 2. popravljena izdaja (1979)	70,00
	2. Triglav — ein kurzer Führer (1980)	120,00
	3. How To Climb Triglav (1979)	70,00
	4. Triglav v angleščini (1975)	5,00
	5. Triglav v italijanščini (1975)	5,00
	6. Priloga za vodnik po E 6 YU v nemščini	30,00
	7. Ravenska Kočna — Kletterführer (1978)	190,00
	8. Escursioni nelle Alpi Giulie Orientali (1973)	105,00
	9. Turnosmučarski vodnik treh dežel (1978), slovensko-nemško-italijanski	90,00

<i>Vzgojno literaturo:</i>	1. Alpinistična šola I (1979)	47,00
	2. Planinska šola (1980)	60,00
	3. Program snovi za MV in PŠ (1975)	7,00
	4. Oris zgodovine planinstva (1978)	35,00
	5. Jakob Aljaž (1980)	50,00
	6. Dr. Henrik Tuma (1976)	25,00
	7. Pesmi z gora (1980)	20,00
	8. Nevarnosti v gorah (1978)	60,00
	9. Pozor plaz	20,00
	10. Prehrana v gorah (1978)	40,00
	11. Vremenslovje za planince (1978)	30,00
	12. Dnevnik ciciban-planinec	14,00
	13. Alpska flora (1980)	460,00
	14. Igse (1981)	80,00
	— Hoja in plezanje	v tisku
	— Narava v gorskem svetu	v tisku
	— Dnevnik pionir-planinec	v tisku
<i>In druge edicije:</i>	1. Triglav, gora in simbol (1979)	395,00
	2. Kangbačen (1976)	228,00
	3. Himalaja rad te imam (1978)	445,00
	4. Everest (1979)	450,00
	5. Plakat »Makalu«	10,00
	6. Plakat »Triglav«	12,00
	7. Grafika »Everest 79«	15,00
	8. Everest 79, T. Škarja	800,00
	9. Razgled s Triglava (1978)	40,00
	10. Razglednice s Triglava (1978)	20,00
<i>Znake, našitke:</i>	1. Planinska zveza Slovenije, našitek	18,00
	2. Planinska zveza Slovenije, samolepilni	5,00
	3. 200 let Triglava, samolepilni	6,00
	4. Gorska straža, GS, našitek	15,00
	5. Everest 79, samolepilni	10,00
	6. »stopalo«, našitek za odeje	5,00
<i>Značke:</i>	1. Triglav, ena iz serije treh	30,00
	2. Dan planincev 1975	15,00
	3. Dan planincev 1979	20,00
	4. Dan planincev 1980	20,00
	5. Planinska zveza Slovenije	15,00
	6. Planinska zveza Jugoslavije	15,00
	7. Everest 79	60,00
	9. Everest 79, ena iz serije treh	20,00
	9. Ekvador 80, ena iz serije treh	15,00
	10. Pot prijateljstva Ljubljana—Zagreb	20,00
	11. X. planinski tabor MDO Ljubljana 1981	20,00
	12. Gorska straža (za člane GS)	25,00
	13. Dan planincev 1981	20,00
<i>in drugo blago:</i>	1. Zastavice Planinske zveze Slovenije	70,00
	2. Zastava planinske zveze Slovenije	
	— velika	950,00
	— srednja	650,00
	3. Vpisna knjiga za planinske postojanke	250,00
	4. Članske izkaznice	12,00
	5. Izkaznice GS	12,00
	6. Članska kartoteka	2,00
	7. Obrazec »Priznanje ...«	50,00
	8. Obrazec »Cenik za planinske postojanke«	25,00
	9. Obvezna navodila za planinske postojanke	5,00
	10. Blok »Nakaznice za prenočišče«	40,00

Rabat ob nakupu najmanj petih izvodov ene edicije, oziroma dvajsetih kosov značk je 15 %. Naročila sprejemamo tudi pisno (z naročilnico) ali po telefonu (061) 312 553 in pošljemo po povzetju.

Vse navedeno lahko kupite ob ponedeljkih med 14. in 18. uro, ob torkih, sredah, četrtek in petkih pa med 8. in 12. uro.